

OPINNÄYTETYÖ

Turvallisemmassa tilassa
Voiko turvallisempi tila lisätä osallisuutta?

Riikka Rajala

Yhteisöpedagogin koulutus (YAMK)
(90 op)

Arvioitavaksi jättämisaika
(11/2021)

TIIVISTELMÄ

Humanistinen ammattikorkeakoulu
Yhteisöpedagogin koulutus (YAMK)

Tekijä: Riikka Rajala

Opinnäytetyön nimi: Turvallisemmassa tilassa – Voiko turvallisempi tila lisätä osallisuutta?

Sivumäärä: 78 ja 15 liitesivua

Työn ohjaaja: Tarja Nyman

Työn tilaaja: Suomen kirjastoseura ry

Suomalaisessa kansalaisyhteiskunnassa järjestöillä on merkittävä rooli demokratian ylläpitämisessä. Järjestöt edistävät esimerkiksi kansalaisten osallistumista julkiseen keskusteluun ja päätöksentekoon. Osallisuutta halutaan usein lisätä, jotta toimintaan saadaan uusia ihmisiä tai koska halutaan kehittää yhteiskuntaa avoimemmaksi ja tasa-arvoisemmaksi. Moniäänisessä yhteiskunnassa on helpompi sitoutua yhteisiin päätöksiin ja lakeihin.

Opinnäytetyöni tavoitteena on lisätä järjestöissä toimivien yksilöiden minäpystyvyyden ja osallisuuden kokemusta ja tukea jäsenten osallistumista julkiseen keskusteluun. Työssäni olen tutkinut, lisääkö turvallisempi tila osallisuutta.

Tutkimustulosteni mukaan turvallisemmassa tilassa on paljon tekijöitä, jotka tyydyttävät yksilön inhimillisen kehittymisen tarpeita ja tukevat osallisuutta ja minäpystyvyyttä. Turvallisempi tila on hyvä työväline osallisuuden lisäämiseksi.

Tärkein tutkimuslöydökseni oli, että turvallisempi tila voi lisätä osallisuuden kokemusta monin eri tavoin, mutta se ei suoraan lisää osallistumista yhteiskunnalliseen toimintaan. Kaikille osallistuminen yhteiskunnalliseen keskusteluun ei ole vapaaehtoista, esimerkiksi jonkin näkyvän marginaalin takia. Turvallisemmassa tilassa yksilöllä on oikeus olla läsnä, mutta myös oikeus valita läsnäolonsa tapa tietyllä hetkellä ja oikeus valita, missä ja miten haluaa olla läsnä. Osallisuuden kokemusta ei pitäisi yhteiskunnallisessa keskustelussa typistää yhteiskunnalliseen osallistumiseen, vaan muistaa, että osallisuutta on myös tunne siitä, että voi itse valita osallistumisensa tason ja määrän.

Tutkimukseni tuloksia voidaan hyödyntää laajasti järjestösektorilla, kun esimerkiksi halutaan saada ihmiset kiinnittymään järjestön toimintaan ja tavoitteisiin. Järjestöt voivat tarjota yksilölle turvallisemman tilan, jossa on mahdollisuus kokeilla ja harjoitella osallistumista ja toisaalta palautua, omien voimavarojensa mukaan.

Asiasanat: osallisuus, turvallisempi tila, minäpystyvyys, järjestötoiminta, kansalaisyhteiskunta

ABSTRACT

Humak University of Applied Sciences
Master of Humanities, Community Educator

Author: Riikka Rajala

Title: In a safer space – Can a safer space increase inclusion?

Number of Pages: 78 and 15 attachment pages

Supervisor: Tarja Nyman

Subscriber: Finnish Library Association

In Finnish civil society, organizations play a significant role in maintaining democracy. For example, organizations promote citizen participation in public debate and decision-making. Inclusion is often sought to attract new people to join different activities or to make society more open and equal. In a more pluralistic society, it is easier to commit to common decisions and laws.

The aim of this thesis is to increase the experience of self-efficacy and inclusion of individuals working in organizations and to support members' participation in public debate. In this thesis, I have examined whether a safer space increases inclusion. According to my research, there are many factors in a safer space that meet an individual's needs for human development and support inclusion and self-efficiency. A safer space is a useful tool to increase inclusion.

My main research finding was that a safer space can increase the inclusion in many different ways, but it does not directly increase participation in social activities.

Participating in the public debate is not voluntary for everyone, for example because of visible margin of some sort. In a safer space, the individual has the right to be present, but also the right to choose the manner of their presence at a given moment and the right to choose where and how to be present. In a social debate, we should not reduce inclusion to participation. We should remember that inclusion is also a feeling of being able to choose the level and amount of our participation and inclusion.

The results of my research can be used extensively in the NGO sector, for example, to help involve people in the organization's activities and goals. Organizations can provide safer space for members, where they can try and practice participation and, on the other hand, recover, according to their own resources.

Keywords: participation, inclusion, safer space, self-efficacy, organizational activities, civil society

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO.....	6
2	TOIMINTAYMPÄRISTÖN KUVAUS	10
	2.1 Suomen kirjastoseura.....	10
	2.2 Kansalaisyhteiskunta Suomessa.....	11
3	TEOREETTINEN VIITEKEHYS	15
	3.1 Turvallisemman tilan määrittelyä	15
	3.2 Demokratia ja julkinen keskustelu.....	18
	3.3 Osallisuuden viitekehys	21
	3.4 Minäpystyvyys.....	24
	3.5 Dialoginen keskustelu.....	25
4	TURVALLISEMMAN TILAN JÄLJILLÄ.....	28
	4.1 Tutkimushaastattelu	30
	4.2 Laadullinen tutkimus tutkimusmenetelmänä	32
	4.3 Tutkimushaastattelujen suunnittelu ja toteutus.....	34
	4.4 Tutkimushaastattelujen analysoinnin kuvaus	35
	4.5 Mikä on turvallisempi tila, kuinka se luodaan ja miten kehitetään.....	39
	4.6 Miten turvallisempi tila tyydyttää perustarpeita	42
	4.6.1 Tunteet.....	43
	4.6.2 Ymmärtäminen	46
	4.6.3 Osallistuminen.....	48
	4.6.4 Joutilaisuus, luovuus identiteetti ja vapaus.....	50

4.6.5	Vertailua minäpystyvyyteen ja muihin osallisuuden teorioihin	51
4.7	Johtopäätökset analyysistä	53
4.8	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	55
5	TURVALLISEMMASSA TILASSA	58
5.1	Tutkimuksellisuus ja taistelevaa tutkimus kehittämistehtävässä	58
5.2	Kehittämistehtävän suunnittelu	60
5.3	Kehittämistehtävän toteutus	61
5.3.1	Alkukartoitus	62
5.3.2	Ensimmäinen tapaaminen	63
5.3.3	Toinen tapaaminen	65
5.3.4	Kolmas tapaaminen	66
5.3.5	Neljäs tapaaminen	66
5.4	Kehittämistehtävän tulokset	67
6	JOHTOPÄÄTÖKSET JA KEHITTÄMISEHDOTUKSET	71
6.1	Johtopäätökset	71
6.2	Kehittämisehdotukset	72
	LÄHTEET	75
	LIITTEET	79

1 JOHDANTO

Osallisuus, omaan elämään vaikuttaminen, yksilön kiinnittyminen omaan yhteisöönsä ja yhteiskuntaan ovat asioita, jotka ovat viime vuosina nousseet vahvasti esiin niin kansalaisjärjestöjen keskusteluissa, tutkimuksessa, kaupungeissa, mediassa kuin julkisen sektorin toimijoiden keskuudessa. Kansalaisyhteiskunnan tilasta ollaan huolestuneita ja samaan aikaan sitä pidetään vahvana ja muuntautumiskykyisenä. Otsikoihin järjestömaailman näkökulmasta tuntuu nousevan paljon ikäviä uutisia: vapaaehtoiset järjestöjen toimijat ikääntyvät, järjestöjen hallituksiin ei saada jäseniä, järjestöjen jäsenmäärät laskevat, rahoituksen saaminen toimintaan vaikeutuu, toimijat pirstaloituvat yhä pienemmiksi ryhmiksi.

Järjestösektori Suomessa kohtaa paljon yhteisiä haasteita ja vapaaehtoistoimijoita on maassamme rajallinen määrä. Tässä opinnäytetyössä nojaan vahvasti yhteisöpedagogin osaamisen ytimeen: osallisuuden, kansalaisvaikuttamisen ja yhteisöllisyyden teemoihin. Työni kysymykset osallisuuden kokemuksen ja yhteiskunnallisen keskustelun määrästä ovat kysymyksiä, joita kohdataan kaikkialla.

Opinnäytetyöni tavoitteena on lisätä järjestöissä toimivien yksilöiden minäpystyvyyden ja osallisuuden tunnetta kansalaisyhteiskunnassa. Toisena tavoitteena on lisätä ja tukea jäsenten yhteistä keskustelua, jonka avulla saadaan muodostettua jäsenistön yhteinen kanta tai ratkaisu, johon jäsenet haluavat sitoutua ja sitoutumisen myötä toimia yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi.

Kansalaisjärjestössä työskennellessäni olen seurannut keskustelua aktiivisesti ja mielenkiinnolla. Vapaaehtoistyöntekijöiden sitouttaminen toimintaan sekä heidän osaamisensa ja osallistumisensa tukeminen on järjestön kannalta kriittinen tekijä. Ilman jäseniä ja vapaaehtoistyöntekijöitä ei ole järjestöä. Osallisuus ei ole vakio, vaan jossain tilanteessa ihminen voi tuntea enemmän osallisuutta, kun taas toisessa tilanteessa hänellä voi olla kokemus osattomuudesta. On kaikkien järjestöjen ja kansalaisyhteiskunnan etu löytää ratkaisuja, joilla saadaan ihmiset sitoutumaan järjestön ja yhteiskunnan toimintaan. Aktiivinen kansalaisuus ja osallisuuden kokemus on arvo sinällään.

Opinnäytetyössäni selvitän turvallisemman tilan käyttöä osallisuuden edistämässä ja pohdin, olisiko turvallisempi tila työkalu, jolla järjestöissä voitaisiin madaltaa kynnystä tulla mukaan

toimintaan ja kiinnittää toimijat paremmin järjestöön. Työni tarkoituksena on kehittää ja tukea järjestöjen toimintaa sekä lisätä osallisuutta yhteiskunnassa.

Järjestömaailmassa olen törmännyt useamman kerran termiin turvallinen tai turvallisempi tila. Turvallisemmassa tilassa on tarkoitus keskustella ja ajatella yhdessä. Turvallisemmassa tilassa halutaan myös kehittää yhdessä omaa yhteisöä. Olen aina uskonut, että jos vain kovaäänisimmät ja rohkeimmat saavat äänensä kuuluviin, me menetämme yhteisönä paljon osaamista ja ideoita. Turvallisempi tila mahdollistamassa yhteistä, tasaäänisempää keskustelua voisi olla keino lisätä erilaisten ja yhä useampien ihmisten mahdollisuutta osallistua yhteiseen kehittämiseen ja yhteiskunnan kehittämiseen.

Opinnäytetyössäni tutkin, kuinka turvallisempia tiloja luodaan ja miten ne tukevat yksilön osallisuutta ja julkista keskustelua. Olen kiinnostunut turvallisemmista tiloista niin fyysisissä tiloissa kuin verkossa. Tutkimuksen avulla selvitän osallisuuden viitekehyksen kautta, miksi ja miten turvallisempi tila lisää osallisuutta. Jotta voi vastata tutkimuskysymykseeni, on määriteltävä, mikä on turvallisempi tila ja kuinka sellaisia kehitetään ja ylläpidetään järjestöissä. Työssä on myös määriteltävä, mistä osallisuus ja minäpystyvyyden kokemus syntyy, jotta voidaan tehdä suosituksia siitä, kuinka näitä kokemuksia voidaan lisätä järjestöjen työn ja tuen avulla.

Julkiseen keskusteluun osallistuminen on uusien kanavien myötä helpompaa kuin ennen. Samanaikaisesti se on kuitenkin myös aiempaa vaikeampaa, vihapuheen ja pelottelun lisääntyessä verkossa. Yhteiskunnan kohtaamat ongelmat ovat isoja ja monisyisiä, ratkaisut laajoja ja vaikeasti hahmotettavia. Moni ei tunne itseään tarpeeksi asiantuntevaksi osallistuakseen julkiseen keskusteluun, kun samaan aikaan riski joutua vastustajien maalittamaksi ja uhkailemaksi on kasvanut.

Omakin kokemukseni on, että keskusteluun on hankala lähteä, jos ei pysty perustelemaan mielipidettä tutkimuksia ja nimiä tiputtelemalla. Osallisuus yhteisten asioiden hoitoon ja kehittämiseen tuntuu vähenevän ja kiinnostus yhteiseen vähenee.

Osallisuutta myös onneksi halutaan jatkuvasti lisätä. Kunnissa, järjestöissä ja valtiolla on käynnissä erilaisia hankkeita erityisesti hauraimmassa asemassa olevien, mutta myös kaikkien osallisuuden lisäämiseksi. Helsingin kaupunki tekee osallistuvaa budjetointia, Suomen akatemia rahoittaa Kansalaisuuden kuulut ja kuplat -tutkimushanketta (bibu.fi) ja järjestöt jatkavat yksilöiden tukemista ruohonjuuritasolta alkaen.

Tutkimuksien mukaan järjestöjohtajat tuntevat olevansa toiminnasta vastuussa erityisesti rahoittajille (Laitinen 2018, 84–85). Samaan aikaan yhdistysten jäsenmäärien laskiessa ns. neljäs sektori kasvaa. Voi siis olettaa, että jäsenistö ei tunne saavansa ääntään kuuluville järjestön sisällä ja etsii kanavia, joissa he tulevat helpommin kuulluiksi. Osa taas jää kokonaan pois järjestötoiminnasta ja luopuu julkisemmasta keskustelusta.

Järjestöjen on aktiivisesti pohdittava, miten toiminta on mahdollisimman esteetöntä, jotta toimintaan saadaan jatkuvasti mukaan ihmisiä. Ei kuitenkaan riitä, että toimintaan mukaan tuleminen on esteetöntä, vaan järjestön on myös tuettava toimijoiden kokemusta osaamisestaan, nähdäksi ja kuulluksi tulemisesta ja osallisuudesta, jotta heidän toimintakykynsä toimintaympäristön muuttuessa säilyy, ja toiminta tukee heidän hyvinvointiaan. (Nyman 2015, 14.)

Nykypäivänä ei ole itsestään selvää, että jäsenistö haluaa osallistua julkiseen tai edes järjestön sisäiseen keskusteluun. Toimijoiden vähentyessä myös julkinen keskustelu vähenee ja järjestöissä ei välttämättä edes tiedetä, mitä jäsenet toivovat järjestön tekevän. Kun osallistujia on vähemmän, mielipiteet saattavat polarisoitua. Toisaalta passivoituvat järjestön jäsenet saattavat toimia aktiivisestikin erilaisissa lyhyemmissä neljännen sektorin hankkeissa ja lopulta irtaantua järjestöstä kokonaan, mikä vaikuttaa pidemmällä tähtäimellä järjestön vaikuttavuuteen. Jos jäsenet osallistuvat (julkiseen) keskusteluun yhä vähemmän ja keskustelu jää yhä harvemman keskustelijan vastuulle, ongelmien ratkaisut eivät tunnu enää yhteisiltä, vaan sanelluilta ja niihin ei sitouduta yhtä kiinteästi kuin yhteisiin ratkaisuihin. Kuinka siis saada yksilöt osallistumaan aktiivisemmin järjestöjen keskusteluun ja toimintaan, jotta järjestöjen toiminta ei kuihdu?

Opinnäytetyöni tutkimuksellinen osa on laadullinen tutkimus. Siinä kokoan turvallisemman tilan kehittämisen ja ylläpitämisen kokemuksia useammalta eri toimialalta haastatteleamalla viittä asiantuntijaa, jotka työssään ovat kehittäneet ja käyttäneet turvallisempaa tilaa. Näiden haastateltavien asiantuntijoiden kokemuksista on hyötyä kaikille toimijoille, jotka haluavat toimia kansalaisyhteiskunnan osana ja tarjota jäsenilleen mahdollisuuden osallistua toimintaan turvallisemmassa tilassa. Näistä haastatteluista ja niiden analyysistä koostuu opinnäytetyön tutkimuksellinen osa.

Tutkimushaastatteluiden avulla selvitän, miten turvallisemmat tilat lisäävät osallisuutta ja miten turvallisempia tiloja on haastateltavien yhteisöissä ja heidän kokemuksiansa mukaan ylläpidetty ja kehitetty. Tutkimusmateriaali analysoidaan osallisuuden viitekehyksessä ja etsitään

osallisuuteen vaikuttavia tekijöitä, joiden perusteella kuvaillaan, kuinka turvallisempi tila lisää osallisuutta.

Tutkimuksellisessa kehittämisosassa hyödynnän tutkimuksestani ja muiden tutkimusten ja teorioiden kautta saamaani tietoa osallistuvan tutkimuksen keinoin. Tarkoituksena on kokeilla ja kuvata työn tilaajalle yksi turvallisemman tilan malli, jolla edistetään jäsenten osallistumismahdollisuuksia ja -halua toimintaan ja lisätään dialogista keskustelua järjestön sisällä ja järjestön toimialasta. Uusien toimintatapojen avulla halutaan edistää jäsenistön osallisuutta järjestössä ja yhteiskunnassa. Näitä kokemuksia, tietoa ja malleja voidaan hyödyntää myös muissa järjestöissä heille sopivalla tavalla.

Kehittämistyössä tutkimme ja kokeilemme yhdessä Kirjastoseurassa toimivan ryhmän (toimintaryhmä) kanssa turvallisempaa tilaa kehittymisen ja oppimisen paikkana. Tutkimuksellinen kehittämissä on toimintatutkimus, johon osallistun itsekkin aktiivisesti mukana olevana ryhmän jäsenenä, en vain seuraamalla ja tarkkailemalla ryhmän toimintaa. Tarkoituksena on lisätä erityisesti ryhmän jäsenten ammatillista osallisuuden kokemusta ja minäpystyvyyden kasvua.

Ryhmän toiminnan kehyksenä toimii mentorointiohjelma, joka tukee ammatillista kasvua. Ryhmän toiminnalle on tehty alustava aikataulu ja suunnitelma, mutta sitä on tarkoitus päivittää ja muokata kehittämistyön edetessä ryhmän tarpeisiin sopivammaksi ja oppia tehdystä työstä ja kokeiluista prosessin aikana. Kehittämistehtävässä annamme osallistujille työkaluja omaan ammatilliseen kehittämiseen luentojen ja ohjattujen keskustelujen avulla. Toisaalta yhdessä osallistujien kanssa kehitämme omaa turvallisempaa tilaamme ja seuraan ryhmän palautteen perusteella, mitkä asiat onnistuvat ja mitkä eivät.

Opinnäytetyö on tehty vuosina 2020–21, jolloin iso osa järjestöjen ja organisaatioiden toiminnasta siirtyi COVID-19-viruksen aiheuttaman pandemian takia verkkoon ja erilaisille etäalustoille. Verkkotyöskentelystä tuli pandemian vuoksi Suomessakin monella alalla normi. Fyysiseen kohtaamiseen ei ole ollut juurikaan mahdollisuuksia opinnäytetyön etenemisen aikana. Siksi en ole erityisesti erotellut työssäni osallisuutta verkossa tai fyysisessä kanssakäymisessä.

Työssäni olen hyödyntänyt opintojen aikani tehtyjä kurssitöitä, ja esimerkiksi kehittämistehtävää on suunniteltu jo kahden aikaisemman kurssin kirjallisissa töissä. Olen sopivilta osin hyödyntänyt aiempien kurssien aikana tekemääni kirjallista materiaalia myös opinnäytetyössäni.

2 TOIMINTAYMPÄRISTÖN KUVAUS

Tämä tutkimuksellinen kehittämistyö tehdään Suomen kirjastoseuralle, joka on vuonna 1910 perustettu kansalaisjärjestö. Toimintaympäristön kuvauksessa olen lyhyesti kuvannut Suomen kirjastoseuraa ja laajemmin kansalaisyhteiskunnan käsitettä. Yhdistyksenä ja kansalaisjärjestönä Suomen kirjastoseura toimii kolmannen sektorin toimijana ja osana kansalaisyhteiskuntaa.

2.1 Suomen kirjastoseura

Suomen kirjastoseura on järjestö, joka kokoaa yhteen kirjastoalan ammattilaiset ja kirjastojen ystävät. Jäsenet ovat pääasiallisesti yleisten kirjastojen ammattilaisia ja kirjastojen käyttäjiä. Jäseneksi voi liittyä kuka tahansa yksityinen ihminen tai yhteisö. Seuran tarkoituksena on Suomen yleisten kirjastojen toimintaedellytysten parantaminen. Kirjastoseura järjestää tapahtumia ja koulutuksia, julkaisee lehteä, viestii kirjastojen asioista ja koordinoi kirjastojen valtakunnallisia kampanjapäiviä, kuten Kirjaston päivä. Kirjastoseurassa on noin 2 000 jäsentä. Vapaaehtoistoimijoita seurassa on sekä hallitus että seuran työryhmät, joissa toimii vuosittain useita kymmeniä vapaaehtoistyöntekijöitä.

Kirjastoseuran voimassa olevan strategian mukaan Kirjastoseura edistää kirjastoalan monimuotoistumista ja kirjastoalan roolia ilmastonmuutoksen torjunnassa (Kirjastoseuran strategia vuosille 2021–2025). Nämä tavoitteet ovat isoja. Niiden eteen työskentelystä viestiminen on välillä hankalaa, koska aiheet ovat myös hyvin tunteita ja mielipiteitä herättäviä. Siksikin on tärkeää, että toimijat Kirjastoseurassa pystyvät tekemään työtään niin, että he tuntevat pystyvänsä vaikuttamaan omaan työhönsä ja tekevänsä sitä turvallisesti. Kirjastoseuran strategiassa myös painotetaan kirjaston tehtävää vahvistaa osallisuuden tunnetta yhteiskunnassa ja pääsyä tietoon. Kirjasto on siis tärkeä osa demokratian toteutumista Suomessa. Tämän Kirjastoseuran ja yleisten kirjastojen osallisuus- ja demokratiatehtävän takia osallisuuden kokemuksen lisääminen on nähty myös Kirjastoseurassa tärkeäksi osaksi kehittämistyötä.

Kirjastoseurassa toimii erilaisia työryhmiä ja oppimisryhmiä, josta yhden olen valinnut osallistuvan tutkimuksen kohderyhmäksi. Ryhmä toimii Kirjastoseuran järjestämän mentorointiohjelman oppimisryhmänä. Kirjastoseuran mentorointiohjelmassa siirretään kirjastoalan hyviä käytäntöjä eteenpäin. Kokenut asiantuntija ohjaa ja tukee kollegaa hänen ammatillisessa kehitymisessään ja työn ajankohtaisissa kysymyksissä. Osallistujat jakavat näkemyksiään ja oppia

toisilleen koko ryhmän tapaamisissa ja nimetyissä pienryhmissä ryhmätapaamisten välillä. Kirjastoseuran mentorointiohjelma on tarkoitettu kirjastoalan ammattilaisille ja sen avulla Kirjastoseura haluaa tukea niin kirjastoammattilaisten kuin koko kirjastolaitoksen kehittymistä ja osaamista. Kirjastoseurassa on aiemmin toiminut kaksi muutakin mentorointiohjelman oppimisryhmää vuosina 2017 ja 2019.

Kirjastoseuran kolmas mentorointiohjelma oli tarkoitus käynnistää syksyllä 2020, mutta pandemian takia ryhmä aloitti toimintansa vasta vuoden 2021 alussa. Ryhmä toimii täysin verkossa etäyhteydellä. Tarkoituksena oli alkuperäisen suunnitelman mukaan, että ryhmä olisi kokoonnut noin neljä kertaa fyysiseen tapaamiseen, ja muu toiminta olisi tapahtunut yhteisellä verkkoalustalla. Pandemian takia tilanne on muuttunut ja kaikki ryhmän toiminta tapahtuu toistaiseksi verkkoalustoilla. Kun kirjastoalan asiantuntijatyö on nyt samasta syystä keskittynyt verkkoon, on ollut haasteita saada ryhmää aktiivisesti toimimaan tapaamisten välillä verkkoalustoilla. Ymmärrettävää on, että verkosta halutaan olla välillä pois, kun niin iso osa työajasta on vietettävä erilaisissa verkkokokouksissa ja -tilaisuuksissa. Verkossa toimimisesta ja työskentelystä on tullut arkipäiväistä ja tuttua. Tämän takia olen työssäni keskittynyt tutkimaan mahdollisuuksia lisätä osallisuuden kokemusta toiminnassa enkä ole erityisesti keskittynyt osallisuuteen ja turvallisempiin tiloihin verkossa. Kohtaamiset ihmisten välillä ovat nykyään kohtaamisia tilasta riippumatta.

2.2 Kansalaisyhteiskunta Suomessa

Kansalaisyhteiskunnassa kansalaiset järjestävät vapaaehtoisesti toimintaa ja palveluja itselleen ja muille. Osallistujat määrittävät itse, mitä he haluavat tehdä ja miten. Keskeistä on se, että toiminta ei suuntaudu itseän vaan yleiseen hyvään. Kansalais-toimintaan liittyy oleellisesti yhteisöllisyys. (Kansalaisfoorumi 2021.)

Suomessa on ollut tapana jakaa yhteiskunnan toiminta kolmeen sektoriin, julkiseen, yksityiseen ja kolmanteen. Julkisen sektorin muodostavat kunnat ja valtio, yksityisen sektorin yritykset ja kolmannen vapaaehtoistoimijat, tällä alueella toimii kansalaisyhteiskunta. Neljännellä sektorilla tarkoitetaan kolmannen sektorin ulkopuolista aktivismin aluetta. (Kansalaisfoorumi 2021.) Tässä työssä käytän termiä neljäs sektori kuvaamaan juuri tätä aktivismin aluetta, verrattuna sen muuta mahdollista käyttöä, kuten esimerkiksi kuvaaman kodin ja yksityisen elämän alueilla tapahtuvaa toimintaa.

Yksi kansalaisyhteiskunnan tärkeimpiä ominaisuuksia on riippumattomuus valtiosta. Vapaaehtoisten osallistumisen ihanteessa korostuu osallistuminen yhteiskunnan rakentamiseen aatteiden ja tarpeiden kautta, vapaaehtoistyö on tärkeä osa yhteiskunnan toimintaa ja kansalaisyhteiskunnalla on roolinsa demokratian rakentajana. (Laitinen 2018, 16.) Filosofin ja politiikan teoreetikko Hannah Arendtin teoria toiminnasta painottaa sitä, että toiminta tapahtuu ihmisten välillä ja edellyttää, ylläpitää ja rakentaa julkista tilaa (Nivala & Ryyänen 2019, 95; Arendt 2002, 180–182). Juuri kansalaisyhteiskunta ja sen toimijat voivat matalalla kynnyksellä tarjota sekä ihmisten välisiä kohtaamisia yhteisöissään että sitä julkista tilaa, jossa toiminta on mahdollista yhdessä toisten kanssa. Kansalaisyhteiskunnassa yksilön toimintamahdollisuudet ja mahdollisuus vastaorganisoidumiseen ovat suuremmat kuin esimoderneissa yhteisöissä (Lehtonen 1990, 195).

London School of Economicsin professori (Global governance) Mary Kaldor käy teoksessaan *Globaali kansalaisyhteiskunta* kattavasti läpi viisi tunnettua kansalaisyhteiskunnan tulkintaa, kaksi historiallisempaa, kolme modernia, joista nykyinen kansalaisyhteiskunnan käsite koostuu (Kaldor 200, 12–30). Kaldorin mukaan kansalaisyhteiskunta yhdistetään yhteisten sääntöjen säätelyyn yhteiskuntaan, joka perustuu kansalaisten vapaaehtoiseen suostumukseen pakon sijasta. Termille ei ole nykyään yhtä yhteisestö sovittua määritelmää, mutta moniselitteisyys on osa sen viehätystä. Kansalaisyhteiskunnan käsite on kuitenkin aina yhdistetty väkivallan minimoimiseen yhteiskunnassa ja julkiseen järjenkäyttöön yhteiskunnan asioiden hoitamisessa pelon tai muun uhan sijasta.

Alkuperäinen kansalaisyhteiskunnan käsite on *Societas Civilis*, joka kuvataan lakien säätelymäänä ja poliittisena yhteisönä, jossa väkivallankäytön monopoli on valtiolla. Hegelin ja Marxin porvarillisen yhteiskunnan kansalaisyhteiskunta edusti elämäntilaa perheen ja valtion välissä. Kansalaisyhteiskunta muodosti vastakohdan valtiovalle ja siihen kuuluivat niin markkinat, siviilioikeus, yhteiskuntaluokat kuin hyväntekeväisyysjärjestöt. Kansalaisaktivistien kansalaisyhteiskunnassa on haluttu 80- ja 90-luvulta alkaen radikalisoita demokratiaa ja laajentaa poliittisen osallistumisen mahdollisuuksia. Aktivisteille tärkeää oli myös globaali julkinen tila, jossa toimia, esimerkiksi puolustaa ihmisoikeuksia ja ympäristöä. Uusliberalistien kansalaisyhteiskunta koostuu järjestöelämästä, joka rajoittaa valtiovaltaa ja tarjoaa vaihtoehtoisia toimintamalleja perinteisille valtiovaltan piiriin kuuluneille asioille. Uusliberalistista kolmatta sektoria pidetään poliittisena ja sosiaalisena vastineena talouden globalisaatiolle. Kriitikot pelkäävät, että globaalin uusliberaalin kolmannen sektorin avulla valtiot voivat kiertää hyvinvointiin ja

turvallisuuteen liittyviä velvollisuuksiaan. Postmodernissa tulkinnassa kansalaisyhteiskunnasta vallitsee universaali suvaitsevaisuus, moniarvoisuus ja keskinäinen kilpailu, joka synnyttää sekä yhteistä hyvää, mutta myös päinvastaista toimintaa. Postmodernissa tulkinnassa yhteiskunnallisesti orientoituneet ryhmät ovat vain yksi osa kansalaisyhteiskuntaa ja he painottavat myös kansallisten ja uskonnollisten identiteettien merkitystä kansalaisyhteiskunnalle, kun aktivistien kansalaisyhteiskunnassa tärkein osa ovat aktiivisesti toimivat kansalaiset. (Kaldor 2003, 12–30.)

Kansalaisyhteiskunnan käsite kattaa kaikki nämä määritelmät, mutta kansalaisjärjestökentällä tutuimmalta kuulostaa uusliberaalinen näkemys. On kuitenkin hyvä kansalaisyhteiskunnan ja kansalaisjärjestöjen toimintaa kehittäessä tärkeää miettiä, miksi ja kenen tehtäviä järjestö hoitaa ja miksi. Onko kyseessä aito yksilöiden osallisuutta lisäävä järjestö vai onko sille ulkoistettu jokin tehtävä, joka ei välttämättä järjestön ydintehtäviin kuulu tai ei pitäisi enää kuulua.

Kansalaisyhteiskuntaa voidaan tarkastella myös kolmen kansaisyhteiskuntakäsitteen mukaan: vapaaehtois pohjaiset yhdistykset ja sosiaaliset verkosto, joissa aktiiviset kansalaiset ovat vuorovaikutuksessa keskenään ja parhaimmillaan ylläpitävät demokratiaa; yhteiskunnalliset liikkeet, jotka pyrkivät vaikuttamaan valtioon ja toimivat yhteiskunnallisen muutoksen puolesta jopa vastavoimana valtiolle ja kolmantena voittoa tavoittelemattomat palveluntuottajat, jotka tuottavat vallitsevaa yhteiskuntapolitiikkaa tukevia palveluita siellä, missä markkinat tai valtio eivät toimi tehokkaasti. Järjestöt toimivat usein useammilla näistä kolmesta alueista. (Ruuskanen & Jousilahti & Faehnle & Kuusikko & Kuittinen & Virtanen & Strömberg 2020, 18–20.)

Keskeisiä kansalaisyhteiskunnan toimijoita ovat erilaiset ihmisten vapaaehtoiseen osallistumiseen perustuvat sosiaaliset verkostot ja yhteisöt, yhteiskunnalliseen muutokseen pyrkivät yhteiskunnalliset liikkeet sekä rekisteröityneet kansalaisjärjestöt, yhdistykset ja säätiöt. Tyypillistä kansalaisyhteiskunnan organisaatioille on, että ne toimivat vapaaehtoisesti ja julkisesti jonkin ryhmän yhteisten arvojen, päämäärien ja intressien pohjalta. Yhtäältä ne toimivat ryhmän kollektiivisen identiteettien muodostumisen ja yhdessäolon foorumeina. Samalla ne osallistuvat kokemustensa, identiteettiensä ja intressiensä pohjalta julkiseen keskusteluun ja toimivat näin välittäjäorganisaatioina yksityisten kansalaisten, julkisten instituutioiden ja poliittisen prosessin välillä. (Ruuskanen ym. 2020, 19.)

Yhdistystoiminta on edelleen 2000-luvulla Suomessa säilynyt vahvana, mutta samaan aikaan kun järjestöt ammattimaistuvat ja keskittyvät, yhteiskunnallinen aktivismi ja kansalaistoiminta tapahtuu yhä enemmän järjestöjen ulkopuolella, neljännen sektorin verkostomaisissa ja ke-

vyissä organisaatioissa, joihin ei kuulu järjestöjen jähmeä ja hierarkkinen päätöksentekojärjestelmä. (Ruuskanen ym. 2020, 22.) Kansalaisjärjestöjen onkin syytä kehittää toimintaansa selkälaiseksi, että tulevaisuudessakin niissä toimiminen nähdään mielekkääksi ja haluttavaksi. Järjestöt pystyvät tarjoamaan osallisuuden kokemusta ja mahdollisuutta toimintaan muiden kanssa, mutta niiden on syytä pitää mielessä, että vähemmän sitoutumista vaativa neljäs sektori ja jopa vain muut tavat olla yhteydessä ihmisiin voivat houkutella, jos jäsenet eivät tunne sitoutuvansa järjestön tavoitteisiin ja toimintaan.

Kansalaisjärjestöissä osallisuuden lisäämisen halun taustalla on myös halu ja tarve saada lisää toimijoita toimintaan. Ei vain järjestön toiminnan jatkumisen turvaamiseksi, vaan myös yhteiskunnan kehittämiseksi avoimemmaksi ja tasa-arvoisemmaksi. Yhtä lailla myös julkinen sektori etsii jatkuvasti uusia keinoja ihmisten kiinnittymiseen yhteiskuntaan ja kiinnostumiseen yhteisistä asioista osallisuutta kehittämällä (Barbato & Sarpo 2020, 6.) Osallisuus ja hyvä elämä ovat järjestöillekin tärkeitä arvoja, koska niitä arvostetaan yhteiskunnassa ja lopultakin yhteiskunta ja järjestöt koostuvat yksittäisistä ihmisistä.

3 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Tässä luvussa olen käsitellyt turvallisemman tilan ympärille kietoutuvia teoreettisia käsitteitä. Työssäni käsittelen turvallisempia tiloja osallisuuden lisääjinä ja järjestöjen mahdollisuutta kansalaisyhteiskunnassa lisätä ihmisten osallisuutta omassa elämässään. Kansalaisyhteiskuntaa ja sen tärkeyttä julkiseen keskusteluun osallistumiselle olen käsitellyt edellisessä luvussa toimintaympäristön kuvauksessa. Tässä luvussa käyn läpi turvallisemman tilan määrittelyä, demokratiaa ja julkista keskustelua, osallisuutta, dialogista keskustelua ja keskustelevaa demokratiaa.

Olen yrittänyt määrittellä turvallisempaa tilaa, miksi se on tärkeää ja mikä sen historia on. Julkiseen keskusteluun liittyen olen myös tutustunut dialogiseen keskusteluun ja keskustelevaan eli deliberatiiviseen demokratiaan. Työssäni olen ollut erityisen kiinnostunut siitä, voiko turvallisempi tila lisätä osallisuuden kokemusta ja minäpystyvyyden tunnetta yksilössä. Olen myös pohtinut, voiko tämä lisääntynyt osallisuuden tunne vahvistaa yksilön kykyä ja halua osallistua julkiseen keskusteluun, jota ei voida sen luonteen takia käydä aina turvallisemmassa tilassa vaan se kuuluu myös hyvin avoimille forumeille.

Olen myös tutkinut osallisuuden ja minäpystyvyyden määrittelyä. Kaikkia käsitteitä olen tutkinut erityisesti järjestöjen ja kansalaisyhteiskunnan kautta, tausta-ajatuksena yksilön oikeus voida halutessaan osallistua julkiseen keskusteluun niin, ettei häntä estä ainakaan kokemus omasta osattomuudesta, arvottomuudesta tai pelko.

3.1 Turvallisemman tilan määrittelyä

Tähän lukuun olen lyhyesti koonnut käsityksiä siitä, mitä tutkimus ja tiede tarkoittavat turvalisella tai turvallisemmalla tilalla ja mitkä asiat lisäävät sitä, mitkä vähentävät. Opinnäytetyössäni olen päätenyt käyttämään termiä turvallisempi tila, koska täysin lopullisesti turvallista tilaa ei ole. Terminä nimenomaan turvallisempi tila on myös selvästi lisääntynyt käytössä, kun keskustelin asiantuntijoiden kanssa heidän kokemuksistaan turvallisemmista tiloista.

Utopia Helsingin ja Mental Health Commission of Canadan mukaan turvallisempi tila on kannustava, uhkaamaton ympäristö, jossa kaikki osallistujat voivat tuntea olonsa mukavaksi, ilmaista itseään ja jakaa kokemuksia pelkäämättä syrjintää tai kostoja. Sanaa turvallisempi käy-

tetään sanan turvallinen asemesta koska turvallisuus on suhteellista ja kaikki eivät tunne turvallisuutta samoissa olosuhteissa. Turvallisemmassa tilassa osallistujat myös ottavat vastuuta epämiellyttävistä tilanteista ja yrittävät luoda tapoja muuttaa nämä tilanteet paremmiksi sen sijaan, että niitä vain siedettäisiin. (Utopia Helsinki 2021 ja Mental Health Commission of Canada 2021). Turvallisemman tilan kehittäminen on jatkuva prosessi parantaa tilan turvallisuutta ja mikään tila ei ole koskaan täysin turvallinen tila. Nämä turvallisemman periaatteet ovat hyvin lähellä sosiaalipedagogista näkökulmaa oppimiseen ja kasvamiseen tarvittavasta ympäristöstä ja limittyvät toistensa kanssa.

Sosiaalipedagogiikan tehtävänä on kasvatuksen keinoin rakentaa yhteiskuntaa, jossa jokaisen yhteiskunnan jäsenen on mahdollista toteuttaa omaa sivistyspotentiaaliaan; sivistysihanteessa ihminen hahmottaa maailmaa, toimii siellä ymmärryksensä ja osaamisensa varassa ja luo toiminnallaan parempaa maailmaa (Nivala & Ryynänen 2019, 106). Sosiaalipedagogiikka on tiede, joka tarkastelee ihmisen kasvua sosiaalisena ilmiönä ja on kiinnostunut erityisesti prosesseista, joissa ihminen kasvaa yhteisön ja yhteiskunnan jäseneksi ja jäsenenä (Sosiaalipedagogiikka.fi 2021). Turvallisempi tila tässä työssäni nähdään yhtenä yksilön kasvua mahdollistavana välineenä eikä turvallisemmalla tilalla sinällään ilman käyttäjiä tai toimintaa ole itseisarvoa. Turvallisemmassa tilassa voi toimia turvallisesti toisten kanssa, ja se tarjoaa paikan Arendtin määrittelemälle toiminnalle, joka liittyy meidän toisiin ihmisiin ja jota ilman elämä ei ole enää inhimillistä, koska silloin emme eläisi toisten ihmisten keskuudessa (Arendt 2002, 181).

Turvallisempi tila on alkujaan Yhdysvalloissa käyttöön otettu käsite, jota tutki sosiaalipsykologi Kurt Lewin. Lewinin työ levisi sodan aikana käyttöön tehtaissa, joissa työvoima oli naispainotteista ja turvallisen tilan avulla haluttiin parantaa työoloja ja sitä kautta tuottavuutta (Roth 2019/b). Turvallisemmassa tilassa yksilö voi rohkeasti puhua itseään koskettavista asioista ilman pelkoa esimerkiksi työn menetyksestä tai kiusaamisesta (mt. 2019/b). Tehtaassa oli tila, jossa henkilöstö sai antaa palautetta ja kehitysehdotuksia ilman pelkoa potkuista. Nykyään turvallisen tilan käsitettä käytetään Yhdysvalloissa esimerkiksi seksuaalivähemmistöjen yhteisöissä, yliopistojen kampuksilla ja naisliikkeen keskuudessa (mt. 2019/b).

Turvallinen tila sanana on myös Kurt Lewinin kollegoineen kehittämä termi. Nykypäivänä sillä voidaan kuvata paikkana, jossa voi testata uusia ajatuksia ja kokeilla uusia käyttäytymismalleja

ilman uhkaa (Roth 2019/a. 101). Termi on käymieni keskusteluiden ja haastatteluiden mukaan leviämässä myös julkisiin tiloihin, esimerkiksi kirjastoihin ja nuorisotyön toimintaan.

Turvallisemman tilan uhkia niin verkossa kuin fyysisessä tilassa on esimerkiksi vihapuhe. Valtionevoston selvityksessä Viha vallassa, vihapuheena pidetään halventavia, uhkaavia ja leimaavia ilmaisuja, jotka liittyvät kohteen henkilökohtaisiin ominaisuuksiin tai leimaavat kohde-ryhmän ja joiden taustalla on suvaitsemattomuutta (Knuutila & Kosonen & Saresma & Haara & Pöyhtäri 2019, 10-11). Kielitoimiston sanakirjan mukaan suvaitsematon on ahdasmielinen, ahdashenkinen, jyrkkä ja/tai tuomitseva (Kielitoimisto 2020b).

Pedagoginen turvallisuus voidaan nähdä yhtenä turvallisemman tilan tarkemmin määritellyistä muodoista. Pedagoginen turvallisuus kouluissa kattaa sekin niin fyysisen, psyykkisen kuin sosiaalisen turvallisuuden alueet. Opetushallituksen mukaan pedagoginen turvallisuus muodostuu niin turvallisesta kasvu- ja oppimisympäristöstä, ympäristössä toimivien lasten ja aikuisten verkostosta ja toiminnasta ja turvallisuuteen liittyvästä tutkimuksesta, turvallisuuskasvatuksesta ja turvallisuuskulttuurin muodostumiseen liittyvistä asiakirjoista (esim. opetussuunnitelmat). Turvallisuuskasvatus on Opetushallituksen mukaan erityisesti arjen ympäristössä tapahtuvaa pedagogiikkaa, jossa lapsi/nuori oppii tunnistamaan vaaranpaikkoja, pyytämään apua, tekemään riskiarvioita ja turvallisia valintoja. Lapsen hyvinvointia halutaan edistää kokonaisvaltaisesti kannustamalla ja tukien. Turvallisuusosaaminen taas auttaa lasta/nuorta ymmärtämään, että hän vaikuttaa omalla toiminnallaan sekä omaan että muiden hyvinvointiin, terveyteen ja turvallisuuteen (Opetushallitus 2021a).

Mielestäni turvallisempi tila voidaan jakaa yhtä lailla kuin pedagoginen turvallisuus fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen osaan. Fyysinen käsittää mm. tilan rakennukset, ympäristön ja esteettömyyden, sosiaalinen turvallisuus varmistaa mahdollisuuden olla osa vertaisryhmää ja siihen kuuluvat osallisuuteen, osallistumiseen ja vuorovaikutukseen liittyvät asiat. Psykologinen turvallisuus taas on kognitioihin ja tunnetaitoihin liittyvä osa turvallisuutta, jossa voi ilmaista kaikenlaisia tunteita ja oppia tunnistamaan niitä, tällainen tila vahvistaa niin tunnetaitoja kuin itsetuntoa. (Opetushallitus 2021b.)

Marja Lehtisaari ja Maria Ruokonen ovat referoineet pro gradu -tutkielmassaan Psykologinen turvallisuus tiimin voimavarana Harvard Business Schoolin professori ja yhteiskuntatieteiden tutkija Amy Edmondsonin teorioita psykologisesta turvallisuudesta (Lehtisaari & Ruokonen

2019). Edmondson on tutkinut psykologista turvallisuutta tiimeissä ja yhteisöissä useissa teoksissaan. Lehtisaaren ja Ruokosen referoinnin mukaan psykologinen turvallisuus tarkoittaa esimerkiksi jaettua tunnetta siitä, että tiimissä on turvallista ottaa sosiaalisia riskejä sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Tiimin jäsenet voivat ilman pelkoa nolatuksi, hylätyksi tai rangaistuksi tulemisesta esittää mielipiteitä tai ottaa puheeksi asioita. Psykologisesti turvallisessa tiimissä uskalletaan tehdä virheitä ja myös puhua niistä, kysyä apua ja ottaa esiin hölmönkin tuntuksia asioita. Psykologinen turvallisuus ei kuitenkaan tarkoita, etteikö ongelmia ja paineita olisi, vaan se kuvaa ilmapiiriä, jossa pyritään tuloksekkaaseen keskusteluun, jolla ennaltaehkäistään ongelmia ja jonka avulla saavutetaan yhteisiä tavoitteita. Psykologisesti turvallisessa ilmapiirissä ihmiset sekä kunnioittavat toisiaan että uskaltavat olla omia itsejään. Tällaisessa tiimissä yhteiselle ajattelulle on luotu tilaa ja yhteisen ajattelun työkaluja osataan hyödyntää työn teossa. Mitä enemmän tiimissä tai yhteisössä tunnetaan psykologista turvallisuutta, sitä todennäköisempää on, että yksilöt uskaltavat ilmaista asioita ääneen ja haastaa vallitsevaa tilannetta, tunnustaa kehittymismahdollisuuksia ja tarjota ideoitaan. Psykologisesti turvallinen yhteisö myös edistää yksilön ja tiimin oppimista ja kehittymistä. Epävarmassa ja turvattomassa maailmassa psykologisesti turvallinen yhteisö luo turvallisuutta yksilölle. Turvallisuuden tunteen tarvitseminen on täysin luonnollista, jotta yksilö voi kasvaa ja antaa panoksensa yhteisölle ja sen menestykselle. (Lehtisaari ym. 2019, 32–35.)

Tässä työssä käsittelen turvallisempia tiloja erityisesti sosiaalisen turvallisuuden kautta, mutta on toki huomioitava, että fyysinen turvattomuus esteellisine tiloineen on myös osallisuuden kokemusta vähentävä asia ja lisää turvattomuutta yhtä lailla kuin psyykkiset ja sosiaaliset puutteet turvallisuudessa. Psykologinen turvallisuus liittyy paljon myös toimimiseen ryhmissä, ja turvallisemman tilan määrittelyssä on hyvä myös pohtia, kuinka ryhmät muodostuvat ja toimivat ja suunnitella turvallisemman tilan kehittäminen sen mukaan.

3.2 Demokratia ja julkinen keskustelu

Moninaisuuden kukoistaminen ja turvalliset tilat lisäävät demokraattista keskustelua ja demokratiaa. Tieteen termipankin mukaan demokratia voidaan määritellä säännöksi, jonka mukaan kaiken valtiollisen (poliittisen) vallan lähde on kansa. (Tieteen termipankki 2020).

Julkinen kaikille avoin foorumi on nähty demokraattisessa yhteiskunnassa tärkeänä tekijänä ja yhdistymisenvapaus ja sananvapaus on mainittu Suomen perustuslaissa (731/1999, § 12–13).

Ihmisillä on oikeus kertoa mielipiteensä puistoissa ja kaduilla ja altistaa muita omalle sanomalleen, mutta myös altistua muiden mielipiteille. Julkinen keskustelu on nimensä mukaisesti julkista ja sen on tarkoitus vaikuttaa yhteiskuntaan ja sen vastakohtana on yksityinen (perheensä sisäinen) keskustelu. Julkisella keskustelulla tässä tapauksessa tarkoitan Hanna Arendtin tavoin sitä poliittista osaa elämästä, joka erottuu yksityisestä, kotona eletystä keskustelusta ja julkisen keskustelun kautta muodostuu demokraattisen päätöksenteon legitimeetti. (Arendt 2002, 59–67.) Antiikin Kreikan poliiksessa eli kaupunkivaltiossa julkisesta keskustelusta eli puheesta tuli poliittisen päätöksenteon ensisijainen keino, asioista ei päätetty pakolla ja väkivallan uhalla vaan sanoilla ja vakuuttelulla. Pakkoa pidettiin barbaarisena ja esipoliittisena tapana käsitellä ihmisiä. Tosin tuolloin pakkoa pidettiin myös ominaisena poliiksen ulkopuoliselle elämälle eli kodille ja perhe-elämälle, puheella vaikutettiin vain vapaiden miesten kesken poliittisessa päätöksenteossa. (mt. 2002, 38.)

Moninaisuuden huomioimisella rakennetaan yhteiskuntaa, jossa kaikki voivat osallistua yhteiskunnan toimintaan ja sen kehittämiseen. Demokraattisen kansalaisyhteiskunnan on huomioitava moninaisuus, sillä ihmisiä yhdistää ihmisyys, mutta olemme silti kaikki ainutlaatuisia ja tämä yksilöllisyys tekee toiminnasta sekä mielekäästä että mahdollista. Yhdessä toimiminen ei edellytä samankaltaisemmaksi tulemistä vaan pikemminkin moninaisuuden säilyttäminen on tärkeää ja sen kitkeminen estäisi muiden ihmisten vapautta toiminnan mahdollisuuksia. Moniäänisyyden hävittäminen tuhoaa toiminnan ja politiikan, ja muuttaa demokratian tyranniaksi. (Nivala & Ryynänen, 2019, 95–97.) Tämä ainutlaatuinen moninaisuus on politiikan välttämättömän perusta. Se koskee erilaisten ihmisten yhteiseloja ja ihmisten eriäviä mielipiteitä. Arendtin mukaan ihmisluonnolla ei ole merkitystä, vaan politiikka syntyy ihmisten välille ja ulkopuolelle. (Tieteen termipankki 2020.)

Demokraattisena valtiona Suomessakin on useita lakeja, jotka vaativat meitä huomioimaan yhdenvertaisuuden ja moninaisuuden yhteiskunnassa. Esimerkiksi jo perustuslain mukaan ihmiset ovat tasa-arvoisia lain edessä ja syrjintä on kielletty (731/1999. § 6). Yhdenvertaisuuslain tarkoituksena on edistää yhdenvertaisuutta ja ehkäistä syrjintää ja häirintää (1324/2014). Tasa-arvolaki taas kieltää sukupuoleen liittyvän syrjinnän ja sen tarkoituksena on edistää miesten ja naisten välistä tasa-arvoa. Tasa-arvolain tarkoituksena on myös estää sukupuoli-identiteettiin ja sukupuolen ilmaisuun perustuvaa syrjintää. (Laki naisten ja miesten välisestä yhdenvertaisuudesta 8.8.1986/609.)

Demokratia ja sananvapaus kietoutuvat yhteen monin tavoin. Kansalaisten aktiivisuutta ja sananvapautta pidetään myös edellytyksenä demokraattisen oikeusvaltion toimivuudelle. Kaikkien kansalaisten on voitava ilmaista mielipiteensä yhteisistä asioista ja osallistua julkiseen keskusteluun (Karhula 2020). Kansalaisyhteiskunnassa järjestöillä onkin mielestäni tärkeä rooli tukea jäsentensä osallistumista julkiseen keskusteluun. Tukea voi tarjota esimerkiksi tarjoamalla apua ja neuvoja, koulutusta, paikkoja keskustelulle ja antamalla jäsenen äänelle painoarvoa järjestön nimen ja tunnettuuden kautta.

Puistojen ja torien vähentyessä areenoita julkiseen keskusteluun löytyy muun muassa verkosta, mutta myös esimerkiksi kirjastot ovat kaikille avoimia, maksuttomia julkisia tiloja. Sen takia onkin tärkeää, että keskusteluun uskaltavat niissä osallistua mahdollisimman monet ja monenlaiset ihmiset ilman pelkoa. Kirjastoja voidaan pitää jopa radikaalin avoimuuden linnakkeina, joissa vierailijat kohdataan sokeina heidän identiteetilleen ja erityispiirteilleen, koska kirjasto on demokratiaa ylläpitävä laitos (Relander ym. 2015, 6). Kirjastolaissa mainitaankin kirjastojen tehtävänä edistää aktiivista kansalaisuutta, demokratiaa ja sananvapautta ja tavoitteen toteuttamisessa lähtökohtina on yhteisöllisyys, moniarvoisuus ja kulttuurinen moninaisuus (Laki yleisistä kirjastoista 29.12.2016/1492, 2§). Kirjastoilla on siis selkeä oma tehtävänsä jatkaa julkisen keskustelun perinteitä tiloissaan. Tämän takia yksi opinnäytetyöni tutkimushaastattelusta käsittelee kirjastojen turvallisempia tiloja, vaikka muuten olen keskittynyt enimmäkseen järjestöjen turvallisempiin tiloihin.

On myös hyvä huomioida, että kaikilla ei ole mahdollisuutta olla osallistumatta julkiseen keskusteluun johtuen esimerkiksi kulttuurista, kielestä tai ulkoisista ominaisuuksista. Tällaiset ihmiset saattavat joutua puolustamaan omia ihmisoikeuksiaan ja omaa tilaansa julkisella paikalla jatkuvasti, ja he tarvitsevat tiloja olla vain oma itsensä osallistumatta aina julkiseen keskusteluun. Turvallisempi tila voi tarjota paikan, jossa henkilö itse päättää olla osallistumatta keskusteluun ja jossa häntä ei tästä päätöksestä kritisoida. Julkiseen keskusteluun osallistumisen tulisi mielestäni olla aina ihmisen oma päätös ja on oikeus myös olla keskustelematta ja vetäytyä syrjään. Yksilön vahvempi tunne osallisuudestaan voi tarjota mahdollisuuden yksilölliseen päätökseen perustuvalla vetäytymisellä. Osallisuudesta tarkemmin kirjoitan seuraavassa luvussa.

3.3 Osallisuuden viitekehys

Osallisuus on laaja ja hankalasti määritettävä käsite ja sen sisältö vaihtelee näkökulman mukaan. Sitä voidaan pitää sateenvarjokäsitteenä, joka kokoaa erilaisia lähestymistapoja ja näkökulmia aiheesta. Osallisuus voi olla aktiivista kansalaisuutta, ihmisoikeuksia ja demokratiaa, merkityksellisyyttä ja mahdollisuuksia. Juuri osallisuuden monitahoisuuden ansiosta se voi kuitenkin myös lisätä ymmärrystä yli eri hallinnonalojen ja metodologioiden. Osallisuus on osallistumista, toimintaa, olemista ja kuulumista erilaisiin hyvää elämää lisääviin vuorovaikutussuhteisiin. Osallistuminen on myös vaikuttamista näissä suhteissa ja yhteisöissä. (Isola, Kaartinen, Leemann, Lääperi, Schneider, Valtari & Keto-Tokoi 2017, 6.)

Koska jo aiemmin peilasin turvallisempia tiloja sosiaalipedagogiikan kautta ja työssäni olen kiinnostunut kansalaisyhteiskunnan toimijoiden mahdollisuuksista osallisuuden lisääjinä, olen perehtynyt tässä luvussa osallisuuteen sosiaalipedagogiikan näkökulmasta. Olen yrittänyt löytää näkökulmia siihen, kuinka osallisuutta voidaan kansalaisjärjestön tai muun sen tyyppisen yhteisön kautta lisätä.

Osallisuudella yksinkertaisesti edistetään hyvää elämää, mutta osallisuuden viitekehys kokoaa valtavan määrän teorioita ja käsityksiä ja sitä voi pitää tutkimuksessa seulana, johon tarttuu valittujen teorioiden perusteella palasia ja jonka avulla voidaan viitoittaa tietä, mihin toimintaa kannattaa keskittää tuossa viitekehyksessä (Isola ym. 2017, 9). Elina Niiranen ja Sanna Ryyänen ovat tutkineet sosiaalipedagogisen osallisuuden ideaalia vastakäsitteiden avulla.

Vastakäsitteet auttavat tarkentamaan käsitystä siitä, mitä osallisuus ei ainakaan ole. Niiden kautta osallisuus hahmottuu aktiivisuudeksi ja osallistumiseksi (vs. passiivisuus), kiinnostukseksi ympäristöä kohtaan ja haluksi vaikuttaa siihen (vs. välinpitämättömyys), osansa saamiseksi yhteiskunnan resursseista ja mahdollisuuksista (vs. osattomuus), paikan löytämiseksi suhteessa yhteiskunnan eri toimintajärjestelmiin (vs. syrjäytyminen) sekä elämiseksi yhteydessä itseensä, ympäristöönsä ja yhteiskuntaan (vs. vieraantuminen). (Niiranen & Ryyänen 2013, 19.)

Osallisuus on laaja-alainen käsite, joka kuuluu sosiaalipedagogiseen käsitteistöön kuvaten ihmisen suhdetta sekä yhteisöön että yhteiskuntaan. Sosiaalipedagogista osallisuutta voidaan määritellä yhteisöön kiinnittymisenä ja yhteisön toiminnassa mukana olemisena. Johonkin kuuluminen ja kokemus omasta merkityksestä suhteessa yhteisöön on ihmisen hyvinvoinnin perusasia ja osallisuus liittyy myös vahvasti demokratiaan. Osallisuuden käsite Suomen julkisessa keskustelussa liittyy vahvasti kansalaisosallistumisen lisäämiseen ja julkisen hallinnon pyrki-

myksiin edistää kansalaisten osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksia. Osallisuuden yksi perusmerkityksistä on siis yhteisöön kuuluminen ja sen vastakäsitteitä syrjäytyminen, osattomuus ja vieraantuminen. (Nivala ym. 2013, 10–20.)

Sosiaalipedagoginen osallisuuden ideaali toteutuu ihmisen ja yhteisön suhteessa ja sitä on pyrittävä tarkastelemaan kokonaisvaltaisesti. Osallisuus ei ole ominaisuus tai toiminta, vaan se toteutuu ihmisten ja yhteisön välillä ja näissä suhteissa vastavuoroinen arvostus auttaa meitä kasvamaan ihmisinä myös yhteiskunnan jäseniksi. Sosiaalipedagogista osallisuutta voidaan kuvata kolmen ulottuvuuden avulla, jolloin ihminen on osallinen yhteisössä, kun hän kuuluu yhteisöön, toimii yhteisössä ja kokee kuuluvansa yhteisöön. Kaikkien kolmen ehdon täytyessä voidaan todeta osallisuuden toteutuneen yksilön kohdalla. Osallisuuden kohdalla yhteisö voi olla suuri tai pieni, abstrakti tai hyvin konkreettinen ja osallisuuden kokemus voi toteutua yksilöllä ei vahvuisena eri yhteisöissä. Osallisuuden kannalta tärkeää on, että jäsenyys yhteisössä on sekä yksilön että yhteisön puolelta haluttua, yhteisön toimintaan osallistumiseen on mahdollisuuksia ja valmiuksia ja yhteisön täytyy pystyä tarjoamaan yhteenkuuluvuuden tunnetta niin, että yksilö kokee tietoisesti kuuluvansa. Todellinen osallisuus ei toteudu yksilöä sortavassa yhteisössä, vaikka yksilö saattaa tuntea kuuluvansa siihen. Osallisuus voidaan siis nähdä myös eettisenä ideaalina, jossa yksilö tuntee kuuluvansa yhteisöön sen arvokkaana ja ainutlaatuisena jäsenenä ja haluaa ja voi toimia siinä ja sen kautta yhteiskunnassa. (Nivala ym. 2014, 26–29.)

Osallisuutta ja osallistumista ei pidä sekoittaa. Osallistuminen on toimintaa, joka saattaa edistää osallisuutta, mutta se ei kata kaikkea ihmisen perusluonteeseen liittyvää tarvetta kuulua, olla, elää ja toimia yhteydessä muihin ihmisiin (Nivala ym. 2013, 26). Toiminta kuitenkin määrittää ihmisenä olemista ja se toteutuu vain yhdessä toisten ihmisten kanssa ja sillä on itseisarvo kokemuksena, joka voi lisätä osallisuutta ja paljasta ihmisitä toisilleen uusia puolia (Arendt 2002, 180–186).

Hannah Arendtin kirjoissaan kuvaama toiminta ja osallistuminen voi kuitenkin lisätä osallisuutta tarjoamalla tilaisuuden esimerkiksi yhdenvertaisuuden kokemuksiin, oppimiseen, onnekkaisiin sattumuksiin (serendipity), erilaisuuden kohtaamiseen ja ihmisenä kasvamiseen (Isola 2020). Onnekas sattuma eli serendipisyys tarkoittaa sitä, kun kaksi näennäisesti yhteenkuulumatonta asiaa liittyy toisiinsa äkillisesti ja muodostaa uuden ennalta näkemättömän kokonaisuuden, mikä taas voi johtaa uusien näkökulmien syntymiseen (Wilén & Holopainen

2017, 43). Tätä voi tapahtua niin tiedonhaussa kuin ihmisten pallotellessa ideoita. Uudet näkökulmat auttavat ihmistä kasvamaan ja näkökulmien puute lisää osattomuuden kokemusta. Osallistumisen edistämistä voidaan myös pitää sosiaalipedagogisen toiminnan ydinalueena ja se voidaan määritellä yksilön toiminnalliseksi läsnäoloksi osallisuutta lisäävissä suhteissa (Nivala ym. 2013, 32).

Kasvu osallisuuteen on myös kasvua yhteiskunnan jäseneksi (Nivala ym. 2013, 21) ja se on siis yksilön kehittymistä. Taloustieteilijä Manfred Max-Neef on määritellyt teoksessaan *Human Scale Development* inhimillisen kehityksen yhdeksän tarvetta ja niiden ilmentymisen neljässä kategoriassa (Max-Neef 1991). Nämä perustarpeet ovat olemassaolo, turva, tunteet, ymmärtäminen, osallistuminen, joutilaisuus, luovuus, identiteetti ja vapaus. Nämä tarpeet ja niiden tyydyttäjät löytyvät työn lopusta taulukkona, liite 1. Näiden tarpeiden tyydyttyminen on tärkeää osallisuuden kokemuksen synnyssä ja toisaalta niissä on määritelty laajasti ja hyvin, mitä inhimillinen kehitys vaatii. Osallisuuteen, tunteeseen osallisuudesta, kasvetaan ja kehitytään erilaisin tavoin ja jopa yhteiskunnissa, jotka eivät varsinaisesti rohkaisen yhteiskunnalliseen osallisuuteen, kansalaiset kokevat osallisuuden tunteita.

Max-Neefin inhimillisen kehityksen perustarpeet ovat keskenään riippuvaisia olemisen, omistamisen, tekemisen ja vuorovaikutuksen osa-alueilla. Taulukon on kääntänyt Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen THL:n *Mitä osallisuus on* -työpaperin tehnyt työryhmä osana Sokra-hanketta. Max-Neefin kuvaamista inhimillisen kehityksen tarpeista voidaan löytää samoja piirteitä kuin Martha Nussbaumin ihmiselämän kymmenen peruskyvykkyuden luettelosta. Nussbaumin lista kattaa elämän, terveyden, tunteet, järjen, mielikuvituksen, leikin ja aistimisen, liittymisen ja yhteyden muihin ihmisiin ja eliölajeihin sekä vaikuttamisen elinympäristöön ja yhteiskuntaan. Max-Neef nimeää tarpeiksi esimerkiksi olemassaolon, turvan, osallistumisen, luovuuden ja vapauden. Näitä kyvykkyksiä ja kehittymisen tarpeita voi hyvinkin kutsua myös osallisuuden osatekijöiksi aiemmin mainitun sosiaalipedagogisen osallisuuden ideaalin perusteella. Max-Neefin näkemyksen mukaan kaikille tarpeille on oma tyydyttäjänsä, mutta tarpeen tyydyttäjää voi stimuloida myös muiden tarpeiden tyydyttämistä. Esimerkkinä demokraattinen yhteisö tyydyttää osallistumisen tarpeen, mutta se liittyy myös turvan ja vapauden tarpeisiin. Isola ym. huomioikin, että osallisuus kerää alleen erityisesti tällaisia monien tarpeiden tyydyttäjiä. Max-Neefin mukaan inhimillisen kehityksen tarpeista vieraantumisen lisää osattomuutta. (Max-Neef 1991, 30–33; Isola ym. 2017, 11–13.)

Osallisuus, toiminta ja inhimillinen tarve kehittyä luovat työhöni osallisuuden viitekehyksen, jonka kautta tutkin turvallisempia tiloja mahdollisena tapana lisätä osallisuutta. Tämän viitekehyksen kautta analysoin tekemäni asiantuntijahaastattelut (luku 4) ja saamieni tuloksien pohjalta kehitän tilaajajärjestölle keinoja lisätä jäsenten osallisuuden kokemusta suhteessa niin järjestöön kuin toivottavasti yhteiskuntaan.

3.4 Minäpystyvyys

Minäpystyvyydellä tarkoitetaan yksilön uskomuksia hänen omista kyvyistään suoriutua eri tilanteissa. Minäpystyvyys rakentuu Banduran mukaan neljällä eri tavalla: aiemmista onnistumisen tai epäonnistumisen kokemuksista, sosiaalisten mallien kautta eli seuraamalla toisten samankaltaisten suorituksia ja uskomalla, että jos he onnistuvat, itsekin voi onnistua. Kolmas tapa rakentaa minäpystyvyyttä on sosiaalisen tuen kautta; ihmisen uskoa omiin kykyihinsä voi vahvistaa ympäristöltä saadulla positiivisella palautteella. Negatiivinen palaute taas heikentää minäpystyvyyden kokemusta ja on myös vaikuttavampaa kuin positiivinen. Neljäs tapa rakentaa minäpystyvyyttä on vähentää ihmisen stressireaktioita ja auttaa tunnistamaan fyysisiä tunnereaktioita, ja siten vähentää niiden merkitystä pystyvyyden tunteelle. (Bandura 1994.)

Minäpystyvyys koostuu neljästä eri osa-alueesta: 1) yksilön aiemmat onnistumisen kokemukset, 2) mallioppiminen, 3) ympäristön antama palaute ja 4) tunnetilat. Nämä luovat pohjan yksilön minäpystyvyydelle. Yksilön usko omaan pystyvyyteen voi rakentua näiden eri osa-alueiden kautta, ja ihmiset käyttävät niitä oman pystyvyytensä arviointiin. Osa-alueiden kokemusten voimakkuus vaihtelee. Eniten painoarvoa saavat onnistumisen kokemukset. (Dialogi.diak.fi. 2021)

Vaikka ihmisillä olisi samat tiedot ja taidot, voivat koetut tulokset ja kokemukset olla erilaisia riippuen siitä, minkälainen osallistujan kokema minäpystyvyys on. (Zimmerman 1995, 213.) Näin myös turvallisemmassa tilassa saadut kokemukset voivat olla hyvin erilaisia ja siellä toimiminen erilaista riippuen henkilön minäpystyvyyden kokemuksesta. Jos minäpystyvyyden kokemus on hyvä, henkilö uskaltaa kokeilla, puhua ja tutkia. Huono minäpystyvyyden kokemus taas vähentää ihmisen uskoa onnistua ja voi lannistaa hänet jo ennen kuin hän uskaltaa osallistua ja lähteä mukaan toimintaan. Minäpystyvyys onkin tärkeä osa osallisuuden lisäämistä ja on tärkeää, että ympäristö uskoo ja luottaa ryhmän jäsenten kykyyn onnistua ja osallistua.

Mitä korkeampi minäpystyvyys, sitä rohkeammin ihminen myös uskaltaa kokeilla hankaliakin asioita. He näkevät vaikeat tehtävät voitettavina haasteina ja asettavat itselleen haastavia tavoitteita ja sitoutuvat niihin, sen sijaan, että pelkäisivät epäonnistumista ja lamaantuisivat. Korkea

minäpystyvyys myös auttaa palautumaan epäonnistumisista nopeammin, toteavat tarvitsevansa lisää tietoa ja taitoja onnistuakseen eivätkä pidä epäonnistumista pysyvänä olotilana. (Bandura 1994.)

Kirjastoseuran vuosien 2020–2021 aikana toimivassa toimintaryhmässä yritämme saada siirrettyä osallistujien välillä tietoa ja osaamista, mutta myös lisätä sekä osallistujien minäpystyvyyden tunnetta onnistumisilla ja kannustavalla palautteella. Ryhmälle turvallisempi tila luo paikan, jossa uskalletaan kokeilla, kysyä ja kyseenalaistaa ilman pelkoa negatiivisesta ja henkilöön menevästä arvostelusta. Ryhmästä yritetään tehdä kannustava ja palautetta annetaan herkästi, jolloin osallistujien tunnetila osallistumisen aikana on positiivinen, mikä myös tukee minäpystyvyyttä.

Tärkein tavoitteemme on kasvattaa osallistujien minäpystyvyyden tunnetta kokonaisuudessaan, jolloin he toiminevat rohkeammin ja vähemmän kaikkia epäonnistumisia varoen muussakin työelämässä. Tämä lisää myös heidän uskallustaan ja haluaan osallistua julkiseen keskusteluun ja vetää siihen mukaan muitakin.

3.5 Dialoginen keskustelu

Osallisuuden ja minäpystyvyyden lisäämisen taustalla on työssäni ollut jatkuvasti ajatus saada lisättyä julkiseen keskusteluun osallistuvien yksilöiden määrää. Tässä luvussa käyn läpi dialogista keskustelua, koska näen sen mahdollisena työkaluna lisätä yksilön halua ja mahdollisuuksia osallistua julkiseen keskusteluun. Dialogin taitoa on myös mahdollista kouluttaa erilaisissa järjestöissä jäsenille niin järjestön sisäisen keskustelun lisäämisen keinona kuin antaa valmiuksia osallistua myös julkisempaan yhteiskunnalliseen keskusteluun. Dialogia voidaan käyttää sekä rajatummissa että julkisemmissä tilanteissa, käsittelen sitä kuitenkin työn aiheen takia turvallisemman tilan osana ja tekijänä. Turvallisempi tilakaan ei ole vain suljettu ja rajattu vaan myös julkinen tila voi ainakin johonkin pisteeseen asti olla turvallisempi tila, kuten esimerkiksi keskustakirjasto Oodi.

Dialoginen keskustelu tähtää ymmärryksen lisääntymiseen käsiteltävistä asioista, toisista ihmisistä ja omasta itsestä. Dialogi on demokratian luovuttamaton ydin, jolla vahvistetaan jokaisen ihmisen osallisuutta, tasa-arvoisuutta ja vapautta (Alhanen 2020). Keskustelun lisääminen lisää

demokratiaa ja turvallisemmassa tilassa moninaisempi osallistujajoukko pääsee keskustelemaan, vahvistaen demokratiaa. Näin ollen onkin tärkeää vahvistaa erilaisten yhteisten tilojen turvallisuutta, jotta voimme dialogisen keskustelun avulla lisätä ymmärrystä ja rakentaa uutta.

Vuorovaikutusyhdistyksen periaatteiden mukaan kaikkien organisaatioiden toiminta perustuu vuorovaikutukseen ja kaikkien panosta arvostetaan kokonaisvaltaisesti ja ihmisen ainutlaatuisuuden kunnioittaminen luo edellytykset hyvinvoivalle ja menestyvälle yhteisölle. Aito vuorovaikutukseen perustuva yhteiskunta perustuu siis ihmisten välisen vuorovaikutuksen (yksilöiden välisten suhteiden) parempaan laatuun. (Wilenius 2015, 224–225.) Dialoginen keskustelu ja kaikille avoin yhteiskunta kaipaavat myös julkisen keskustelun foorumeja, joissa aito ja turvallinen vuorovaikutus on mahdollista ja minkä takia julkiseenkin tilaan on tarpeellista luoda turvallisemman tilan periaatteita.

Dialoginen keskustelu eroaa tavallisesta keskustelusta usein pituudeltaan ja suunnittelemtuudeltaan. Dialogia varten kokoonnutaan, se voi kestää tunteja ja dialogissa voidaan olla eri mieltä, mutta sitoudutaan muiden osallistujien kuuntelemiseen ja käsillä olevan asian kehittämiseen. Dialogissa edetään rakentavasti ja yhdessä luoden puhumisen ja kuuntelemisen vuorottelussa. Dialogisessa keskustelussa on tärkeää olla läsnä ja keskittyä muiden puheenvuoroihin. Muiden puhujien puheenvuorot hyväksytään, vaikka olisi itse aivan eri mieltä, hyväksytään muiden erilaisuus. Muiden puhujien mielipiteistä ollaan kiinnostuneita ja valmiita kuuntelemaan heidän näkemyksiään. Dialogin aikana on hyvä välillä tehdä yhteenveto, mistä on puhuttu ja millaisiin yhteisiin tavoitteisiin ja ratkaisuihin on päädytty. Yhteisten tavoitteiden pitäisi olla kaikkien osallistujien mielestä myös jossain määrin mielekkäitä ja tarpeeksi konkreettisia, että niihin sitoudutaan. Dialogitilanteen ei pitäisi päättyä enne kuin kaikille on selvää, mitä yhdessä on päätetty. (Dunderfelt 2015, 57–63.)

Dialogisen keskustelun osallistajat ovat tasa-arvoisia, toisia kuunnellaan aktiivisesti ja empaattisesti ja osallistujien tulee olla valmiita kyseenalaistamaan omia taustaoletuksiaan. Osallistajat sitoutuvat pyrkimään aitoon yhteiseen ymmärrykseen ja ovat valmiita altistamaan oman ajattelunsa muiden näkemyksille. Dialogisessa keskustelussa tavoitteena on ajattelun kehittäminen yhdessä muiden keskustelijoiden kanssa. Tarkoituksena ei ole, että jonkun todetaan olevan oikeassa ja muiden väärässä. Puheenvuorot eivät ole monologeja vaan ne rakennetaan edellisten puheenvuorojen päälle. Dialogi ei välttämättä johda harmoniaan, mutta se voi tuottaa uusia ratkaisuja ja opettaa uutta. (Holm & Poutanen & Stähle 2018.) Dialoginen keskustelu ei siis riitele

turvallisemman tilan periaatteiden kanssa, vaan se voi tukea toimintaa turvallisemmassa tilassa silloin, kun täytyy ratkaista ongelmia tai saada tilassa toimiville yksilöille yhteinen tavoite jonkin asian suhteen. Se luo tilan, jossa osallistujat voivat pohtia ja punnita erilaisia vaihtoehtoja ja parhaimmillaan, onnekkain sattuman kauttakkin, päätyä jonkin aivan uuden äärelle, tai ainakin he pystyvät toivon mukaan sitoutumaan tehtyyn päätökseen ja tuntevat päässeensä osallistumaan päätöksentekoon. Dialoginen keskustelu voi siis lisätä osallisuutta ja tilaisuutta inhimilliseen toimintaan.

Vaikka esittelen tässä työkaluna vain dialogisen keskustelun, joka sekin on jo hyvin monimuotoinen väline, on toki muitakin osallistavia ja osallisuutta lisääviä keinoja tehdä kansaisjärjestön päätöksenteosta ja suunnan määrittämisestä sekä houkuttelevia että yhdessä ajateltuja ja sitouttavia.

4 TURVALLISEMMAN TILAN JÄLJILLÄ

Opinnäytetyöni asiantuntijahaastatteluiden suunnittelu, haastateltavat, analyysi ja tulkinta on esitelty seuraavissa alaluvuissa. Aineiston analyysin ja teoreettisen viitekehyksen avulla olen muodostanut käsitystä, miten turvallisemmat tilat lisäävät osallisuutta. Kehittämistehtävän kannalta minulle oli myös tärkeää kuulla kokemuksia, kuinka eri yhteisöissä on kehitetty turvallisempia tiloja ja olen käsitellyt myös tätä asiaa yhdessä alaluvussa.

Valitsin haastattelututkimuksen tiedonhankinnan tavaksi saadakseni kattavan kuvan valitsemastani aiheesta. Haastatteluilla halusin myös lisätä tietoa turvallisemmista tiloista ja kerätä kokemuksia niiden käyttämisestä toiminnassa. Olen läpi tämän työn tekemisen ajatellut demokratiaa ja kansalaisyhteiskuntaa ilmiönä ja kanssakäymisen muotona, joka tapahtuu ihmisten välillä eikä ole mikään yksilöistä erillinen itsenäinen olio. Siksi halusin myös kerätä työhöni aitoja kokemuksia turvallisemmasta tilasta, jota on käytetty toiminnassa ja jota on kehitetty yhdessä erilaisten ihmisten kanssa. Demokratia vaatii ja on aina ollut vuorovaikutusta ja puhetta ihmisten kesken.

Yksi keino vahvistaa demokratiaa ja lisätä julkista keskustelua, on lisätä yksilöiden toimijuuden kokemusta. Tutkimalla toimijuuden käsitettä ja vertaamalla sitä turvallisemman tilan käsitteeseen, voidaan turvallisempaa tilaa takia pitää yhtenä toimijuutta vahvistavana keinona. Järjestöille turvallisempi tila on joustava, järjestön jäsenistön ja muiden tilaa käyttävien yksilöiden mukaan mukautuva tila tukea yksilöiden toimijuutta ja osallisuutta.

Turvallisempia tiloja on Suomessa käytetty laajasti erilaisissa ympäristöissä niin pienten ryhmien kokoontumisessa Rovaniemen Tyttöjen talolla (Neiot), opiskelijajärjestöissä kuten Samok, verkkoalustoilla (Ompeluseura, jossa on yli 30 000 jäsentä) kuin isojen, määrittelemättömien kävijöiden fyysisissä tiloissa, kuten keskustakirjasto Oodissa tai Helsingissä Redin Vaapaakaupungissa.

Jos järjestöjen toimintaa halutaan kehittää osallisuutta lisääväksi ja saada jäsenet rohkaistumaan käyttämään omaa ääntään ja osallistumaan enemmän julkiseen keskusteluun, on mielestäni turvallisemman tilan tuominen toimintaan tehokas tapa. Yhteisöllinen toiminta, kuten esimerkiksi järjestötoiminta, on erilaisten ihmisten kohtaamista, moninaisuuden tunnistamista ja hyväksymistä, sekä erilaisuuden näkemistä voimavarana ja sitä voidaan kehittää tietoisesti (Nyman 2015, 17).

Jäppinen (2012) käsittelee kirjassaan yhteisöllisyyden kehittämisen kymmentä avainta. Ne ovat moninaisuus, vuorovaikutus, asiantuntijuus, joustavuus, sitoutuminen, vastuunotto, päätöksenteko, neuvottelu sekä luottamukselle rakentuva kontrolli ja oman toiminnan arviointi. Nämä edellyttävät, että yhteisö eli tässä tapauksessa järjestö on tietoinen toimintansa ja myös toimijoidensa tilasta ja suunnasta. Keskeisessä asemassa on rakentava vuorovaikutus, jota esimerkiksi tunteenomainen tai yksilöllisiin motiiveihin perustuva kielteinen tai arvosteleva puhe usein vääristää. Joustavuus kehittää yhteisöllisyyttä ja yhdistää toimijoita. Tässä yhteydessä joustavuus tarkoittaa tutuista ja turvallisista ajatuksista ja toimintatavoista luopumista tai niiden tavoitteellista muuttamista. (Nyman 2015, 17.)

Turvallisempaa tilaa voidaan pitää yhtenä rakentavan vuorovaikutuksen tavoista ja sen keskeisiä tavoitteita on pystyä käymään arvostavaa keskustelua osallistujien kesken, toimia rohkeasti ja jos ongelmia tulee, selvittää ne yhdessä puhumalla, Yhteiset toimintatavat sanoitetaan niin, että kaikki ymmärtävät ne mahdollisimman samalla tavalla. On tarkoitus, että turvallisemmassa tilassa Jäppisen (2012) määrittelemät yhteisöllisyyden kehittämisen kymmenen avainta toteutuvat ja vahvistavat toimijuutta.

Turvallisemmassa tilassa jäsenet voivat rohkeasti osallistua keskusteluun ja testata omia ajatuksiaan ja osaamistaan, ajatella ääneen ja tehdä asioita pelkäämättä mahdollista epäonnistumista. Turvallisemmassa tilassa voidaan yhdessä ajatella ja kehittää ja vahvistaa jäsenten asiantuntijuutta ja kokemusta asiantuntijuudestaan. Kaikki tämä lisää osallisuuden ja minäpystyvyyden kokemusta ja vahvistaa yksilön toimijuutta.

Toimijuutta on esimerkiksi vaikuttaminen, valintojen tekeminen ja kannanotot, kaikki järjestöille ja julkiselle keskustelulle keskeisiä asioita. Toimijuuden resurssina on yksilön tai yhteisön kyky vaikuttaa. Yhtenä yksilön toimijuuden tekijänä voidaan pitää voimaantumista. Voimaantumista voidaan pitää prosessina, jossa yksilö saa energiaa ja voimavaroja omaan elämäänsä. Sitä voidaan luonnehtia aktiiviseksi, osallistavaksi prosessiksi, jossa yksilö ja yhteisö voivat paremmin kontrolloida itseään ja toimintaansa ja saavat sosiaalista oikeutusta ja kykyä vaikuttaa asioihin. Relationaalisessa voimaantumisessa asiat mahdollistuvat ja yksilön voimavarat löytyvät ja pääsevät käyttöön yhteisön välisissä suhteissa (työn) tekemisen aikana. Sosiaalinen vuorovaikutus ja tuki ovat tärkeitä voimaantumisessa. Ympäristö, jossa korostuu osallisuus, arvostus ja hyväksynnän kokemus, on voimaannuttava. Voimaantumiseen liittyy myös aktiivinen mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa. Voimaantuminen on yhteydessä minäpystyvyyteen ja toimintavalmiuksien ja -kykyisyyden saavuttamiseen. (Suhonen & Lunkka & Turkki 2019, 73–74.)

Järjestö voikin yhteisönä auttaa jäseniään toteuttamaan omaa yksilöllisyyttään yhteisten tavoitteiden suunnassa (Nyman 2015, 19). Näin se voi kehittää myös itseään järjestönä ja sitouttaa jäsenistöään ja houkuttaa uusia jäseniä. Järjestö voi myös auttaa jäsenistöään voimaantumaa ja osallistumaan myös julkiseen keskusteluun aktiivisemmin vahvistamalla yksittäisen jäsenen toimijuutta ja minäpystyvyyttä. Myös järjestössä samanmielisten joukossa on usein helpompi uskaltaa puhua ääneen ajatuksista ja ideoista. Äänen lausutut ideat on helpompi myös toistaa muilla areenoilla. Voimaannuttava tila, toimijuus ja turvallisempi tila kietoutuvat käsitteinä vahvasti yhteen. Tärkeintä ei ole ei ole käsitteen nimi vaan yksilön minäpystyvyyden vahvistaminen erilaisilla keinoilla.

Vahvassa järjestössä uskalletaan keskustella järjestön sisällä ja kehittyä yhteisellä ajattelulla. Vahvan järjestön on helpompi osallistua julkisen keskusteluun sekä järjestönä että tukea jäsenien osallistumista siihen yksilöinä.

4.1 Tutkimushaastattelu

Haastattelun ideahan on yksinkertainen: kun halutaan tietää, mitä joku ajattelee jostakin asiasta, kaikkein yksinkertaisinta ja usein myös tehokkainta on kysyä sitä häneltä (Eskola & Lähti & Vastamäki 2018, 24).

Haastattelu on eräänlainen keskustelu, jossa pyritään saamaan haastateltavalta tietoa tutkimukseensa. Nykyään haastattelijalla voi olla haastattelussa aktiivinenkin rooli, jolla hän nyökkäyksin ja reagoinein osoittaa kuuntelevansa ja tilanteesta saadaan näin sekä luontevampi että vapautuneempi. On kuitenkin oltava tarkkana, ettei johdata haastateltavaa kertomaan jotain tiettyä mielipidettä. On kuitenkin muistettava, että tutkimushaastattelu on tiedonkeruutilanne ja se usein tallennetaan. (Eskola ym. 2015, 24–25.) Haastatteluissani, jotka toteutettiin videoyhteydellä, pyrin pitämään kameran päällä, jotta haastateltava näkisi haastattelun ajan eleeni pelkän äänen kuulemisen asemesta. Näin pystyin tukemaan tilannetta rennommaksi ja sain lyhyilläkin kommentteilla haastateltavan välillä jatkamaan aiheen parissa pidemmälle, jakaen omia kokemuksiaan. Haastattelujen tekemisen aikana joulukuussa 20- helmikuussa 21 Suomessa oli edelleen hankala koronapandemiatilanne, joten haastattelut muuten kuin etäyhteyksin eivät olleet mahdollisia.

Haastatteluiden kautta olen halunnut selvittää kehittämistyötäni varten asiantuntijoiden näkemystä siitä, millaisia turvallisempia tiloja Suomessa on ja miten ne ovat lisänneet osallisuutta toiminnassa. Haastatteluissa kysyttiin vain haastateltavien työhön liittyviä kokemuksia ja jo

heihin yhteyttä ottaessani mainitsin, että olin kiinnostunut heidän työtehtävissään käsittelemistään turvallisempiin tiloihin liittyvistä asioista. Kerroin myös, mitä kautta olin heidät löytänyt mahdollista haastattelua varten Haastateltavat saattoivat helposti kieltäytyä haastattelusta, jos eivät mielestään kokeneet sopivansa tarkoitukseen ja jopa vinkata muita haastateltavia. Kaikki asiantuntijat, joihin olin yhteydessä, olivat kuitenkin valmiita haastatteluun jakamaan omia kokemuksiaan ja saattaa omia ja taustaorganisaation näkökulmia muidenkin tietoon ja avuksi. (vrt. Eskola ym. 2015, 26–27.)

Valitsemani haastattelumuoto oli puolistrukturoitu asiantuntijahaastattelu. Puolistrukturoidussa eli teemahaastattelussa haastattelun teema-alueet on ennalta määrätty, mutta kysymysten järjestys voi vaihdella tilanteen mukaan ja niiden tilalla voi olla vain tukilista käsiteltävistä asioista. Tärkeintä on käydä haastattelun aikana läpi ennalta päätetyt aiheet. (Eskola ym. 2015, 25–26.) Teemahaastattelussa tunsin voivani saada tietoa tutkimastani aiheesta enemmän kuin tiukasti strukturoidulla kyselyllä, pystyin tarkentamaan kysymyksiä ja esittämään jatkokysymyksiä tarpeen mukaan. Tutkimukseni aihe, turvallisemmat tilat, on ollut Suomessa esillä sen verran vähän, että haastattelujen tarkoituksena oli myös kerätä asiantuntijoiden näkemyksiä siitä, mikä on turvallisempi tila. Tällaisella exploratiivisella haastattelulla kartoitetaan vähän tutkittuja ilmiöitä, ja sen avulla saa usein tutustuttua nopeasti uuteen tutkimusaiheeseen (Alastalo & Åkerman & Vaittinen 2017, 219).

Asiantuntijana voidaan pitää henkilöä, jolla on tietystä asiasta tietoa, joko menettelytavoista tai tulkinnallista tietoa, ja mahdollisesti myös taitoa, jota maallikolla ei voida olettaa olevan (Alastalo ym. 2017, 215). Haastateltavat asiantuntijat valitsin suositusten perusteella pyytämällä apua sekä sosiaalisessa mediassa suljetussa järjestöalan erityisryhmässä että keskustelemalla aiheesta verkostoissani. Asiantuntijuutta ei voi pitää pysyvänä ominaisuutena, vaan se määrittyy vuorovaikutuksessa ja se on pikemminkin jotain, mitä ihminen tekee kuin pysyvä ominaisuus (Alastalo ym. 2017, 215). Haastatteluihin valitus henkilöt ovat ihmisiä, jotka tutkimuksen tekemisen aikana olivat työssään kehittäneet turvallisempia tiloja ja puhuneet siitä julkisesti niin, että heitä pystyttiin tähän aiheeseen liittyen suosittelemaan. Halusin myös haastatella asiantuntijoita eri paikkakunnilta, olettaen, että eri kokoisissa kaupungeissa ja yhteisöissä turvallisempaa tilaa on haastattelujen tekemisen aikana työstetty eri tavoilla ja ne ovat eri tavalla tuttuja termejä. Haastateltavat olivat myös erilaisista organisaatioista kaupungin työntekijöistä nuorisotyön tekijöihin ja sateenkaariyhteisön toiminnan kehittäjiin. Asiantuntijuus, jota hain,

liittyi tietoon ja kokemukseen turvallisemmista tiloista ja niiden kehittämisestä, eli haastateltavat valitsin heillä työnsä takia oletettavasti olevan asiantuntijätiedon takia (Alastalo ym. 2017, 218).

Haastattelurungon teemoja valitessa on hyvä kiinnittyä sekä kirjallisiin lähteisiin että valita teoreettinen viitekehys, jonka kautta teemoja ja kysymyksiä suunnitellaan (Eskola ym. 2015, 35–37). Haastattelukysymyksillä halusin kerätä tietoa sekä haastateltavien näkemyksistä siitä, mikä on turvallisempi tila, ja miten turvallisempaa tilaa voidaan kehittää erilaisissa yhteisöissä. Haastatteluissa myös kerättiin tietoa haastateltavien näkemyksistä siitä, voiko turvallisempi tila lisätä siinä toimivien henkilöiden osallisuuden kokemusta ja jos voi, miten ja millaisia osallisuuden kokemuksia siellä voi syntyä. Viitekehysenä teemojen muotoiluun käytin Max-Neefin teoriaa inhimillisen kehityksen yhdeksän osatekijää, jota on avattu tarkemmin luvussa 3.3. Tutustumalla ennen haastatteluja kattavasti kirjallisuustietoon osallisuudesta ja turvallisemmista tiloista, pystyin haastattelutilanteessa helpommin myös muovaamaan kysymyksiäni niin, että haastattelu pysyi sekä aiheessa että eteni. Tutustuminen aiempaan tutkimustietoon mahdollisti myös lisäkysymysten tekemisen haastattelun aikana tarvittaessa. Haastattelujen runko liitteenä 2.

4.2 Laadullinen tutkimus tutkimusmenetelmänä

Tutkimustani voi erityisesti asiantuntijahaastattelujen osalta pitää laadullisena tutkimuksena. Esimerkiksi Kari Kiviniemi kuvaa laadullista tutkimusta prosessina, joka voidaan ymmärtää myös oppimistapahtumana. Tutkijan tulkinnat ja näkökulmat aineistoon kehittyvät tutkimuksen edetessä ja tutkimustehtävää ja aineistonkeruuta ja analyysia koskevat ratkaisut kehittyvät tutkimuksen kuluessa, näin tutkija voi avoimesti yrittää ymmärtää tutkimaansa ilmiötä. Laadullisessa tutkimuksessa tutkija kerää aiheesta eräänlaisia johtolankoja, joiden avulla hän lopulta selvittää tutkimuskysymykseen liittyvän salaisuuden. Tutkimuksen edetessä myös tutkija kehittyä ja oppii uutta. (Kiviniemi 2018, 62.)

Tutkimusaineiston analyysissa on tärkeää päättää, mikä aineistossa on tärkeää ja erottaa siitä nämä tärkeät asiat. Tutkijan on pystyttävä jättämään joitain mielenkiintoisia asioita pois, sillä yhdessä tutkimuksessa ei voi tutkia kaikkia mielenkiintoisia asioita. Valitusta, erotellusta ja teemoitellusta omaan tutkimuskysymykseen liittyvästä aineistosta kirjoitetaan yhteenveto ja loput mielenkiintoiset aineistosta nousevat aiheet jätetään mahdollisiin muihin tutkimuksiin.

(Tuomi & Sarajärvi 2013, 91–92.) Aloittelevana tutkijana on hyvä huomioida, että jos mielenkiinto kohdistuu liian moniin kohteisiin, on riskinä tutkimuksen hajanaisuus. Johtoajatusten on syytä olla etukäteen pohdittuja ja hyvin suunniteltuja, vaikka tutkimustehtävä prosessin aikana kehittyisikin eri muotoon kuin alussa oli ajateltu. (Kiviniemi 2018, 62.) Omassa tutkimuksessani olen valinnut tutkittavaksi aiheeksi osallisuuden, ja miksi turvallisemmat tilat lisäävät osallisuutta, jos lisäävät. Litteroidusta haastatteluaineistosta etsin osallisuuteen liittyviä asioita Max-Neefin inhimillisen kehityksen yhdeksän osatekijän avulla (Max-Neef 1991, 29–39).

Erityisesti kehittämistehtävää varten kävin aineistosta läpi myös vastaajien kuvauksia siitä, kuinka heidän mielestään turvallisempaa tilaa voidaan kehittää ja mitä he pitivät turvallisemman tilan keskeisinä asioina. Näitä koottuja kokemuksia voidaan hyödyntää erilaisissa yhteisöissä, joissa halutaan kehittää yhteisön jäsenille turvallisempia tiloja toimintaan. Laadullisen tutkimuksen tulokset taas antavat vastauksia siihen, miksi turvallisempi tila on tarpeellinen ja miksi se lisää osallisuutta. Joitain mielenkiintoisia haastatteluista nousseita teemoja nostan esiin luvussa Johtopäätökset.

Laadullisessa tutkimuksessa ei niinkään testata etukäteen hahmotettua teoriaa, vaan käsitellään tutkittavaa ilmiötä vähitellen (Kiviniemi 2018, 62). Tutkimuksen aikana käytännön kentästä nousevat näkökulmat keskustelevat tutkijan keräämän teoreettisen viitekehyksen kanssa. On tärkeää löytää tutkimuksen edetessä teoreettisia ydinkategorioita, jotka auttavat jäsentämään ja pelkistämään kehittymässä olevaa teoriaa. Aineistonkeruun ja tutkimuskohteeseen tutustumisen avulla jäsentyy teoreettisen ajatusmallin tarkoituksenmukaisuus tutkimuskohteen tarkastelussa. Tutkimusaineisto ja sen analyysi voi ohjata tutkijaa kohti uusia lähestymistapoja ja teoreettista viitekehystä, jossa tutkimuskohdetta kannattaa vielä syvemmin tutkia. (Kiviniemi 2018, 65.)

Laadullisen tutkimuksessa aineiston analyysia voi Kivimäen mukaan pitää sekä analyyttisenä että synteettisenä. Analyyttistä on aineiston luokittelu ja teemoittelu, synteettistä taas temaattisen kokonaisrakenteen löytäminen koko analysoitavasta aineistosta. Tutkijana on hyvä huomioida, että lopullinen tutkijan kirjoittama raportti ratkaisee, mitkä asiat nousevat esiin ja mitä tutkija jättää harkittuaan pois. Laadullinen tutkimus onkin siis tulkinnallista ja tutkijan henkilökohtainen näkemys vaikuttaa kuvaan, jonka hän lopulta tutkittavasta aiheesta tekee. (Kiviniemi 2018, 68.) Olenkin parhaani mukaan kuvannut aineistoanalyysissa sekä luokittelemaani

aineistoa ja viitekehystä, jonka kautta olen tulkinnut aineistoa, jotta analyysistä selviäisi helposti, miksi olen päätenyt tiettyihin tuloksiin. Joissain kohdissa olen myös suoraan kirjoittanut auki, jos tulos on ollut odotusteni mukainen tai niiden vastainen. Toivon, että tämä auttaa lukijaa ymmärtämään ja tulkitsemaan tutkimusta paremmin. Tutkimuksen luotettavuuden ja uskottavuuden kannalta metodisen ja tulkinnallisen prosessin esiintuominen raportoinnissa on tärkeää ja se auttaa myös lukijaa ymmärtämään, miksi tietyt päätökset ja valinnat on tehty ja ymmärtämään tutkimusta paremmin (Kiviniemi 2018, 68–72).

4.3 Tutkimushaastattelujen suunnittelu ja toteutus

Haastattelin viittä asiantuntijaa erilaisista organisaatioista eri puolilta Suomea heidän kokemuksistaan turvallisemmasta tilasta. Haastateltavat on esitelty haastattelujärjestyksessä, sulkeissa yhteisö, jonka turvallisemman tilan kokemuksista haastateltava kertoi. Pidin tärkeänä saada kokemuksia turvallisemmasta tilasta ja sen kehittämistä myös muualta kuin pääkaupunkiseudulta, jossa on ehkä helpompi löytää vertaistukea ja -kehittäjiä aiheen tiimoilta. Haastateltavia etsin pyytämällä suosituksia omissa verkostoissani niin keskusteluissa kuin sosiaalisessa mediassa järjestöalan suljetussa ryhmässä.

- Armi Murto, toiminnanjohtaja, ylläpitäjä (Samok ry ja Ompeluseura)
- Arene Hiltunen, tuottaja (Redin Vapaakaupunki)
- Samu Eeve, informaatikko (Keskustakirjasto Oodi)
- Mikko Ala-Kapee, toiminnanjohtaja (Sinuiksi -palvelu)
- Tiina Lappalainen, johtaja (Tyttöjen talo: Neiot)

Suunnittelin haastattelut ennakkoon keräämäni teoreettisen ja aiemman tutkimustiedon pohjalta niin, että kysymykset mahdollistivat mahdollisimman laveat vastaukset. Joissain haastatteluissa jouduin kysymään enemmän tarkentavia lisäkysymyksiä ja riskinä toki silloin on, että olen johdatellut haastateltavan vastausta johonkin suuntaan. Yritin kuitenkin tutkijana pysyä avoimena kaikelle ja tehdä mahdolliset lisäkysymykset niin, että sain lisätietoa tutkimusongelmani aiheesta, en toivomaani vastausta. Haastattelut tein Microsoft Teamsin videopuhelun kautta ja ne nauhoitettiin. Yhteen haastatteluun pyysin aina vastaajaa varaamaan aikaa noin tunnin. Haastattelun alussa kerroin haastateltavalle opinnäytetyöstäni ja opinnäytetyöprosessista. Kerroin haastateltavalle, että haastattelu tallennetaan ja myöhemmin litteroidaan. Pyysin haastateltavilta myös luvan käyttää tutkimuksessani heidän nimiään ja lainauksia haastattelusta. Kaikki

haastateltavat antoivat luvan käyttää haastatteluaan materiaalina tässä opinnäytetyössä. Haastattelun aikana puhuimme ainoastaan haastattelun teeman mukaisista asioista ja henkilökohtaista keskustelua ei käyty.

Haastattelujen äänimateriaali on litteroitu yleiskieliseksi ja materiaali on arkistossani. Haastattelujen nauhoitteet tuhoan opinnäytetyön hyväksymisen jälkeen.

Turvallisempi tila kattaa niin fyysisen, psyykkisen kuin sosiaalisen turvallisuuden. Tässä työssäni en ole keskittynyt niihin turvallisemman tilan puoliin, jotka turvataan jo lailla. Työn rajamiseksi myös fyysinen esteettömyys on jätetty työn ulkopuolelle, mutta sen tärkeyttä turvallisuuden kokemukseen ei sovi vähätellä ja pidän esteettömyyttä ehdottomasti tärkeänä osana osallisuuden kokemusta. Olen keskittynyt erityisesti sosiaalisen turvallisuuden kokemukseen erilaisissa ja eri kokoisissa ryhmissä.

Laeista turvallisempaan tilaan liittyvät erityisesti laki tasa-arvosta ja laki yhdenvertaisuudesta sekä Suomen perustuslaki, joka takaa esimerkiksi ihmisten yhdenvertaisuudesta, oikeuden henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen (Suomen perustuslaki 731/1999, § 6–7). Tasa-arvoisuus ja yhdenvertaisuus on lakien säätämisen myötä normi yhteiskunnassamme. Se, toteutuvatko nämä normit vielä tänä päivänä, ei ole tutkimukseni keskiössä. Olen kuitenkin jättänyt näihin asioihin liittyvät asiat tutkimuksen ulkopuolelle, koska en ole työssäni muutenkaan tutkinut, kuinka laajasti turvallisemman tilan periaatteet Suomessa toteutuvat, vaan yrittänyt määrittellä, mitä ne ovat ja kuinka nämä periaatteet lisäävät osallisuutta. Olen työssäni olettanut, että lain asettamat normit lisäävät kansalaisten osallisuutta tai lakia tulisi muuttaa.

4.4 Tutkimushaastattelujen analysoinnin kuvaus

Haastatteluaineiston analyysin aloitin lukemalla litteroidun haastatteluaineiston useampaan kertaan vielä etsimättä niistä analyysiin valitsemiani teemoja. Litteroidut haastattelut on muutettu litteroinnin aikana osin yleiskielisemmiksi ja täytesanoja, kuten ”niinku”, on poistettu tekstin luettavuuden parantamiseksi. Jos olen käyttänyt suoria lainauksia haastatteluista tekstissä, olen edelleen käsitellyt tekstiä yleiskielisemmäksi ja kirjoitetun kielen sääntöjä noudattamiseksi, jotta lainauksen sisältö nousee paremmin esiin. Sisältöä en ole muuttanut. Litteroidut haastatteluaineistot löytyvät arkistostani.

Kun aineisto oli jo tuttu, aloin kerätä haastatteluista osallisuuteen liittyviä teemoja eli koodata sitä Max-Neefin inhimillisen kehityksen yhdeksän perustarpeen pohjalta. Koodausta eli aineiston järjestelyä eli tutkimustehtävän kannalta merkittävien aineistokappaleiden valitsemista, merkitsemistä ja nimeämistä, voidaan pitää jo aineiston tulkintana. Koodit ovat jo tutkijan valitsemia ja niiden valintaan on jokin syy, ne eivät nouse aineistosta itsestään. (Jolanki & Karhunen 2010, 331.) Itselläni yksi tällainen valinta on tekemäni päätös keskittyä osallisuudessa inhimilliseen kehitykseen ja sen mahdollistamiseen. Jollain muulla osallisuuden viitekehysellä aineistosta voisi nousta hyvinkin erilaisia tuloksia.

Olen valinnut ja nimennyt koodit ennen analyysin aloittamista inhimillisen kehityksen osa-alueiden mukaan ja näin tehnyt päätöksen ja tulkinnan siitä, mikä minulle haastatteluaineistossa on merkityksellistä. Laadullisessa tutkimuksessa voi olettaa, että tutkijalla on aina jokin ennakkonäkökulma aineistoonsa ja tämän huomioiminen on tärkeää, jotta pystyy tunnistamaan omia etukäteisolettamuksiaan ja pysymään avoimena aineistolle. Analyysissäni reflektoin osallisuutta aineiston tulkinnassa ja omat pohdintani tutkijana muodostavatkin siis merkittävän osan aineistoa. (Jolanki ym. 2010, 331–335.)

Teemoiteltuani aineistosta osallisuuteen liittyvät osat, kävin koko aineiston uudelleen läpi keräten sieltä haastateltujen kokemuksia turvallisemmasta tilasta, mitä se on, mitä se ei ole, miten sen kehittämisen voi aloittaa ja kuinka sitä voi edelleen kehittää. Vaikka esittelen tulokseni vastakkaisessa järjestyksessä, halusin ilman ennakkoluuloja kerätä osallisuuteen vaikuttavia asioita materiaalista ennen kuin syvennyn keräämään haastateltujen mielipiteitä siitä, kuinka turvallisempaa tilaa voi määritellä. Näin pyrin välttämään omien ennakkoasenteiden muodostumista tutkimusaineistosta. Tutkimusten tulosten lukemisen kannalta on kuitenkin selkeämpää esitellä ensin ne turvallisemmat tilat, joista tutkimusaineistossa puhutaan ja vasta sen jälkeen käydä läpi tuloksia siitä, miten turvallisemmat tilat lisäävät osallisuutta.

Analyysissä olen pyrkinyt olemaan selkeä ja kuvaamaan prosessin läpinäkyvästi. On tärkeää pystyä perustelemaan, miten olen etsinyt ja tunnistanut haastatteluaineistosta faktoja osallisuudesta. Faktat eivät välttämättä ole löydettävissä haastatteluaineiston uumenissa, vaan ne on tuotettu osin yhdessä haastateltavan kanssa tutkimusprosessin kuluessa, jonka takia prosessin tarkka kuvaus onkin tärkeää. Haastatteluaineistoa verrataan muuhun tutkimuksen aineistoon läpi tutkimusprosessin. (Alastalo & Åkerman 2010, 392.) Tuloksia esitellessäni olen pyrkinyt

vertaamaan tuloksia erilaisiin keräämiini aiempiin teorioihin ja tutkimuksiin osallisuudesta, minäpystyvyydestä ja jonkin verran myös turvallisempien tilojen soveltuvuudesta dialogisen keskustelun käymiseen.

Etsin tutkimusaineistosta osallisuutta lisääviä tekijöitä alla olevan, Max-Neefin inhimillisen kehityksen perustarpeiden matriisista muokatun taulukon mukaan (taulukko 1). Taulukko löytyy isompana liitteistä, liite 6. Jo suunnitellessani tutkimustani varten asiantuntijahaastatteluita, jätin kysymyksistä ja teemoista pois olemassaoloon ja turvaan liittyvät tarpeet (Max-Neef 1991, 32–33). Nämä tarpeet, vaikkakin ehdottomasti tärkeitä osallisuuden kokemuksessa ja elämissessä, ovat osiltaan myös sellaisia, joihin asiantuntija- ja vaikuttamistyötä tekevä kansalaisjärjestö ei voi yksilön kohdalla vaikuttaa muuten kuin valtion toimintaan vaikuttamalla, ja ne ovat Suomessa vahvasti valtion ja kuntien vastuulla. Olemassaolon ja turvan tarpeisiin liittyviä asioita ovat muun muassa koti, ruoka, toimeentulo, terveys, hoiva ja rakastaminen. Työn tilaaja on asiantuntijaorganisaatio ja kansalaisjärjestö, joten näin myös työn rajauksen kannalta järkeväksi jättää nämä tarpeet pois tutkimuksen viitekehystä.

Taulukko 1: Inhimillisen kehityksen perustarpeiden matriisista muokattu taulukko haastattelujen analysointiin

PÄÄLUOKAT	alaluokat, tarpeiden tyydyttäjät analyysissä										
TUNTEET	itsekunnioitus	suvaitsevaisuus	kunnioitus, arvostaminen	kumppanuus, läheisyys	kasvaminen ihmisenä	yksityisyys	yhteisyyden tunne				
YMMÄRTÄMINEN	uteliaisuus	intuitio	tutkiminen	kokeileminen	muodollisen vuorovaikutuksen ympäristöt	ryhmät					
OSALLISTUMINEN	intohimo, huomintaju	oikeudet	vastuu ja velvollisuus	mielipiteiden ilmaiseminen	ehdottaminen	liittyminen	vuorovaikutteinen osallistuminen	järjestöt, yhteisöt			
JOUTILAISUUS	uteliaisuus	avoimuus	mielikuvitus	unelmointi	mietiskely	vapaa-aika					
LUOVUUS	intohimo	kyvyt, taidot	kesiminen	suunnittelu	tuottaminen	ilmaisemisen tilat	tuotteita ja palautetta antavat ympäristöt	työpajat, ryhmät	yleisöt		
IDENTITEETTI	yhteenkuuluminen	jatkuvuus	avoimuus, itsetunto	tavat, viiteryhmät	arvot ja normit	työ	sitoutuminen, integroituminen	tunnustuksen saaminen	itsensä toteuttaminen	kasvaminen ja kypsyminen ihmisenä	
VAPAAUS	autonomia	rohkeus	kapinallisuus	suvaitsevaisuus	yhdenvertaisuus lain edessä	toisin ajattelemisen, riskien ottaminen	erottautuminen	sitoutuminen / sitoutumattomuus	ajallinen ja tilallinen joustavuus		
TOIMINTA JA OSALLISTUMINEN	julkinen puhe	julkisuus	kannanotto	yhteisiin pelisääntöihin vaikuttaminen	yhdeksikunnalliseen keskusteluun osallistuminen	yksityinen					
MINÄPYSTYVYYS	palaute	sosiaalinen tuki	stressi, sen vähentäminen	sosiaalinen malli	seuraamalla muita	onnistumisen / epäonnistumisen kokemukset					

Etsin haastattelumateriaalista seuraavia valitsemastani osallisuuden viitekehystä nousevia tarpeita, joita turvallisempi tila voi tyydyttää: tunteet, ymmärtäminen, osallistuminen, joutilaisuus, luovuus, identiteetti ja vapaus. Teemoja hain inhimillisen kehityksen päätarpeiden lisäksi

Max-Neefin määrittelemien olemassaolon neljän kategorian sisältä löytyvillä tarpeiden tyydyttäjäjien esimerkeillä, taulukon 1 mukaisesti. Jokaisen pääluokan alle olen kerännyt haastatteluista siihen sopivat ja liittyvät kohdat, jotka analysoin ja avaan saamiani tuloksia luvussa 4.6. Minäpystyyttä lisääviä tekijöitä eli asioita, jotka lisäävät yksilön uskoa omiin kykyihin suoriutua eri tilanteissa, etsin teemojen analyysistä ja käsittelen turvallisempia tilojen vaikutusta yksilön minäpystyvyyteen luvussa 4.6.5.

Luokittelun ja analyysin avulla yritän löytää johtolankoja siitä, lisääkö turvallisempi tila osallisuutta ja jos lisää, lisääkö se sitä erityisesti joillain tavoilla ja kannattaako sitä siis käyttää erityisesti jonkin osallisuuden osan lisäämiseen. Olen myös verrannut saamiani tuloksia Arendtin osallisuuden ja toiminnan teoriaan, osallisuuden sosiaalipedagogisen ideaalin teoriaan ja minäpystyvyyden teoriaan, joita molempia olen käsitellyt työn alussa.

Valitsemani tapa tulkinnallinen ja osin refleктоiva koodaus sopii puolistrukturoituun teema-haastatteluun. Koodauksen sisältö nousee tutkimustehtävästä (miten turvallisemmat tilat lisäävät osallisuutta) ja onkin huomattava, että refleктоinti ja omat valintani osallisuuden viitekehysten valinnassa vaikuttavat aineiston tulkintaan. Olen viitekehyksessäni painottanut sosiaalipedagogista osallisuuden käsitystä ja olen ollut kiinnostunut julkiseen keskusteluun osallistumisesta, jolloin nämä osallisuuden osat nousevat myös koodauksen, analyysin ja tulkinnan keskiöön. (Vrt. Jolanki ym. 2010, 331–335.)

Koska olen viitekehyksessäni etsinyt myös keinoja lisätä julkiseen keskusteluun osallistumista, olen nähnyt järkeväksi ja tarpeelliseksi analysoida tutkimushaastatteluista keräämäni aineiston minäpystyvyyden käsitteen kautta. Koodauspohjani pääluokille (esim. tunteet, osallistuminen, vapaus) olen hakenut myös alaluokkia, joiden avulla olen yrittänyt löytää aineistosta tarpeelliset ja osallisuuden viitekehykseeni vaikuttavat osat.

Teoriasidonnaisella sisällönanalyttisellä otteella etsin haastattelumateriaalista tutkimustehtävän kannalta merkityksellisiä katkelmia liittyen siihen, kuinka turvallisemmat tilat voivat lisätä osallisuutta. Aineistosta etsin aiemman tutkimuksen perusteella osallisuuteen liittyvät ja oletettavasti löytyvät katkelmat ja selitykset osallisuuden lisääntymiselle. Näiden lisäksi etsin myös mahdollisia materialista nousevia turvallisempien tilojen osallisuutta lisääviä havaintoja, jotka ovat siis aineisto- eivät teorialähtöisiä. Näitä molempia havaintoja vertailen ja yritän löytää merkityksellisimmät havainnot. (Jolanki ym. 2010, 335.)

Etsin tutkimusaineistostani aiemmin määrittelemäni seitsemän perustarpeen mukaisia kohtia, sekä sanoja että lauseen osia, jotka vastasivat kysymykseen, miten turvallisempi tila voi tyydyttää tietyn perustarpeen. Eri koodauskerroilla mietin aina aineistoa lukiessani, miten turvallisempi tila voi tyydyttää esimerkiksi joutilaisuuden tarpeen ja jos aineistosta nouseva kohta vastasi kysymykseeni, koodasin tämän kohdan aineistosta joutilaisuuden alle. Koska perustarpeen tyydyttäjät voivat tyydyttää useampia tarpeita samanaikaisesti, jotkut kohdat aineistosta koodasin useamman perustarpeen tyydyttäjäksi.

Max-Neefin inhimillisen kehityksen yhdeksän perustarpeen tyydyttyminen osin tai kokonaan on tärkeä osa osallisuuden kokemuksen syntyä (vrt. luku 3.3 tässä työssä, Nivala ym. 2013, 21 ja Max-Neef, 1991). Tämän perusteella olen päätellyt, että tarpeiden tyydyttyminen eri tavoin vaikuttaa yksilön kokemaan osallisuuteen. Teemoittelemalla haastatteluaineistoni pystyin vertaamaan, millaisia perustarpeita tutkimusaineiston mukaan turvallisempi tila voi tyydyttää ja tätä kautta voi myös pohtia, millaisessa järjestössä tai yhteisössä turvallisemman tilan periaatteista voi olla erityisesti hyötyä. Perustarpeet eivät tyydytä järjestyksessä tai täysin ja niiden tyydyttyminen vaihtelee Max-Neefin mukaan eri tilanteissa (Max-Neef. 1991). Osallisuuskaan ei ole vakio, joten olen analyysissäni päätellyt, että eri tarpeiden tyydyttyminen vaikuttaa osallisuuden kokemukseen.

Koodattuani aineiston seitsemän perustarpeen mukaan, kävin läpi koodaamani kohdat ja etsin niistä yhtenäisyyksiä, joiden avulla etsin yhteisiä piirteitä vastauksista esim. kuinka turvallisempi tila tyydyttää tunteiden perustarvetta. Näiden aineistosta nousevien koodien kanssa, kuten tervetulleeksi itsensä kokeminen turvallisemmassa tilassa, kävin tutkimusaineiston vielä uudelleen läpi ja tarkistin, etten ollut ohittanut oleellisia kohtia vastauksia. Lopuksi etsin vielä kaikkien seitsemän tarpeen kohdalta sekä erityisesti esiin nousevia yhteisiä teemoja että muihin osallisuuden teorioihin liittyviä vastauksia ja näiden tietojen pohjalta lähdin avaamaan tutkimuksen tuloksia kirjallisesti työhöni.

4.5 Mikä on turvallisempi tila, kuinka se luodaan ja miten kehitetään

Tässä luvussa käsittelen haastattelemieni henkilöiden omia kokemuksia siitä, mitä turvallisempi tila heidän mielestään on ja kuinka se luodaan ja kehitetään.

Tekemieni haastattelujen perusteella turvallisempi tila ei ole yksittäinen sääntökokoelma, vaan se on jatkuvasti kehittyvä toiminnan alusta, jossa sosiaalipedagogiikan keinoin autetaan ihmisiä

toimimaan yhdessä, keskustelemaan dialogisesti ja kuunnellen sekä tuetaan ryhmiä tekemään yhteisten päätösten tekemisessä.

Kaikki haastatellut näkevät turvallisemman tilan aktiivisen tekemisen paikaksi, jossa osallistujat ovat läsnä ja toimivat, toki sen mukaan, kuinka he haluavat osallistua. Turvallisempi tila muodostuu ihmisten välisistä suhteista eikä sitä voi olla ilman vuorovaikutusta ihmisten välillä.

(turvallisempi tila on) sellainen tila, missä ihmiset voi olla läsnä ja toimia muitten kanssa vuorovaikutuksessa, ilman et siinä ois ennakko-odotuksia ja ennakko-oletuksia, ennakkoluuloja. Eli riippumatta, sosioekonomisesta asemasta tai kulttuurista, uskonnosta, iästä riippumatta, ja näin, ja sukupuolesta tietysti riippumatta, lähtökohdista. (Arina Hiltunen)

Tekemieni haastattelujen mukaan turvallisempi tila joustaa sekä paikan, koon että tekemisen myötä ja sitä voidaan joustavasti kehittää järjestöjen tarpeisiin sopivaksi. Turvallisempi tila määritellään aina yhdessä sen käyttäjien kanssa ja sen kehittäminen ei lopu. Niinpä maailman muuttuessa turvallisempi tila ei muutu vanhanaikaiseksi vaan se muuttuu käyttäjiensä yhteisten toiveiden mukana.

Turvallisempi tila ei ole pelkästään yhdessä sovittava asia, vaan Suomessa myös lainsäädäntö ohjaa siihen. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuslait kannustavat yhteiskuntaa kohtaamaan kaikki ihmiset omana itsenään. Turvallisempi tila on vahvasti sidoksissa demokratiaan ja demokraattiseen yhteiskuntaan, jossa meillä kaikilla on oikeus tulla kuulluksi ja nähdyksi ilman pelkoa. Turvallisemmassa tilassa yksilö voi kokea olevansa osa yhteisöä, niin isoa kuin pientä, suljettua tai avoimempaa.

Turvallisempi tila on sellainen tila, jossa ihmiset, jotka sitä käyttää, eli nyt jos puhutaan vaikka Oodista, niin meidän asiakkaat ja meidän henkilökunta, kokee olonsa turvalliseksi eli kokee olonsa tervetulleeksi, kokee että myös mä olen osa tätä yhteisöä. (Samu Eeve)

Turvallisemmassa tilassa vastuu tilan turvallisuudesta on kaikilla käyttäjillä. Vaikka esimerkiksi tapahtumassa olisi nimetty häirintäyhdyshenkilö, niin myös muut osallistujat seuraavat tilannetta ja puuttuvat häirintään ja muihin ongelmatilanteisiin, vähintään hakemalla nimetyn henkilön avuksi. Kun turvallisemmassa tilassa toimijat tietävät, että kynnyks puuttua hankaliinkin tilanteisiin on matala, se myös ohjaa käytöstä muita kunnioittavammaksi ja huomioivammaksi.

... muut osallistujat pitävät huolen siitä, että puututaan, jos tulee jotain tilanteita tai epäkohtia. (Armi Murto)

Turvallisempaa tilaa pitää kehittää hauraampien käyttäjäryhmien ehdoilla. Tila ei ole turvallinen, jos joku käyttäjä ei pysty siellä toimimaan esimerkiksi aistiyliherkkyyden takia. On tärkeää myös muistaa sanoittaa julkisesti ja etukäteen, että toimitaan turvallisemmassa tilassa ja moninaisten käyttäjien tarpeet huomioidaan sekä ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa että itse tilassa. Kyseessä on turvallisemman tilan lisäksi myös saavutettavuus, joka omalta osaltaan luo turvallisempaa tilaa.

Aattelen että siihen (turvallisempaan tilaan) kuuluu muun muassa tämmöset sosiaalisia tilanteita jännittävien ihmisten pelot ja aistiyliherkkyyksiä kokevien ihmisten aistimukset ja monenlaiset erilaiset syrjäntäperusteet ja kielet ja ylipäänsä se et miltä se tila näyttää ja tuntuu et kaikista tällaisista pienistä teoista se turvallisuuden kokemus sitte rakentuu et oli se sit se, hymy tai ystävällinen äänensävy tai. (Tiina Lappalainen)

Tärkeää on myös se, että turvallisemman tilan periaatteet läpäisevät koko toiminnan. Ei ole hedelmällistä eikä uskottavaa, jos esimerkiksi yhteisön toimintaryhmät ovat turvallisemman tilan periaatteiden mukaan toimivia, mutta esimerkiksi henkilöstö tai vapaaehtoistyöntekijät eivät koe toimivansa koulutuksessa tai arjessa turvallisemmassa tilassa. Turvallisempaa tilaa ei voi liimata toiminnan päälle, vaan se on koko toiminnan läpäisevä toimintamalli, periaate.

Se ei riitä että julistaudutaan turvalliseksi tilaksi vaan se täytyy jotenki elää. Joka päivä todeksi, ja sit se täytyy elää myös joka tasolla ettei riitä että ollaan turvallisempi tila vain pelkästään asiakaskohtaamisissa vaan pitää olla, turvallisempi tila niin työntekijöille ku vapaaehtoisille kun nuoria saattaville muille aikuisille kun sitte vaikka luottamushenkilöille tai kelle tahansa ihmisille et jotenki aattelen että. Se on semmonen minkä pitää oikeesti läpi leikata kaikki toiminta. (Tiina Lappalainen)

Haastateltavien kokemuksien mukaan turvallisempaa tilaa pitää kehittää jatkuvasti ja se täytyy tehdä suunnitelmallisesti. On tärkeää kirjata yhdessä turvallisemman tilan periaatteet ylös ja käydä ne läpi niin, että kaikki ymmärtävät ne samalla tavalla. Turvallisemman tilan kehittämisessä on myös hyvä huomioida sosiaalipsykologiassa esitetyt ryhmän kehittymisen viisi kehitysvaihetta. Psykologi Bruce Tuckmanin mukaan ryhmän kehitysvaiheet ovat muodostuminen, kuuhunta, normeista sopiminen, suoritusvaihe ja päätös vaihe. Aluksi ryhmän jäsenet tutustuvat toisiinsa, kuuhuntavaiheessa erimielisyydet voivat aiheuttaa ristiriitoja, normien synnyn myötä syntyy ryhmäidentiteetti ja ryhmä on luonut omat sääntönsä ja tavoitteensa. Suoritusvaiheessa tehdään yhteistyötä tavoitteiden eteen ja hyvästijättö on nimensä hajaantumisen aikaa. Toki ryhmä voi joutua palaamaan aiempiin vaiheisiin, jos jäsenet vaihtuvat ja on myös tärkeää miettiä, pitääkö ryhmä jossain kohtaa tietoisesti muodostaa uudelleen (Tuckman 1965, 384–395).

Turvallisempaa tilaa luodessa on hyvä huomioida varsinkin ryhmän muodostumisen kolme ensimmäistä vaihetta ja panostaa normeista sopimisen vaiheeseen, jossa yhteiset säännöt ja tavoitteet luodaan. Tähän vaiheeseen on mielestäni myös hyvä turvallisempaa tilaa eteenpäin kehittäessä palata säännöllisesti ja yhdessä luoda ajantasaiset normit tilalle. Turvallisemman tilan pitää olla turvallisempi kaikille tilassa toimiville jäsenille ja on mielestäni tärkeää, että he pääsevät säännöllisesti tarkastelemaan myös jo aiemmin luotuja normeja ja mahdollisesti niitä muokkaamaan. Turvallisempi tila on nimenomaan jatkuvan kehityksen alla oleva tila, ei staattinen turvallinen, lopullinen vaihe. Myös haastattelemani asiantuntijat painottivat jatkuvan ja säännöllisen kehittämisen tarvetta.

Yhteistä kaikille turvallisemman tilan periaatteille tuntuu olevan selkeästi yhdessä auki kirjoitetut pelisäännöt, joihin on helppo palata. Periaatteita päivitetään säännöllisesti ja aina tarpeen mukaan. Sanoittaminen tehdään niin, että kaikki ymmärtävät periaatteet samalla tavalla.

Tärkeintä turvallisemmassa tilassa ovat ihmiset. Mitkään periaatteet eivätkä säännöt auta, jos ihmiset eivät ymmärrä niitä tai sitoudu niihin. Periaatteet tulee tehdä siten, että käyttäjät pystyvät noudattamaan niitä ja arvostavat niitä. Kaikissa esimerkeissä periaatteet on tehty yhdessä erilaisten käyttäjäryhmien kanssa, jolloin käyttäjät tuntevat tulleen kuulluksi. Jos joku periaate tuntuu mahdottomalta sitouta, on sitä pystyttävä muuttamaan. Tämän takia ei voida luoda kaikkiin tilanteisiin ja kaikille järjestöille sopivia yleisiä turvallisemman tilan periaatteita vaan voidaan auttaa yhteisöjä tekemään omat turvallisemman tilan periaatteet. Erilaisissa yhteisöissä on erilaisia tarpeita ja erilasta vuorovaikutusta ja periaatteet on tehtävä niihin sopiviksi, ei sovitaa vuorovaikutusta yleisiin periaatteisiin.

4.6 Miten turvallisempi tila tyydyttää perustarpeita

Analyysin perusteella tutkimusmateriaalista löytyi kaikille etsityille seitsemälle inhimillisen kehityksen perustarpeelle turvallisemmassa tilassa tyydyttäjiä. Tunteiden, ymmärtämisen, osallistumisen, identiteetin ja vapauden ja perustarpeille löytyi kuitenkin tyydyttäjiä useita kymmeniä verrattuna joutilaisuuden ja luovuuden tarpeille, joille tyydyttäjiä nousi materiaalista alle kaksikymmentä.

Toisaalta esimerkiksi vapauden perustarpeen tyydyttämiseen liittyvät asiat olivat lähes kaikki samoja suvaitsevaisuuteen liittyviä teemoja, jotka löytyivät myös tunteiden perustarpeen tyydyttäjistä. Tarpeiden tyydyttäjät olivat siis vahvasti päällekkäisiä ja sama tyydyttäjä esiintyi

usean perustarpeen kohdalla, kuten Max-Neefin teoriassakin todetaan. Perustarpeiden alle löytyi siis tarpeiden tyydyttäjiä seuraavasti: tunteet, 159 mainintaa; ymmärtäminen, 103 mainintaa; osallistuminen, 75 mainintaa; joutilaisuus, 19 mainintaa; luovuus, 4 mainintaa, identiteetti, 62 mainintaa ja vapaus 48 mainintaa. Sama tieto myös alla olevassa taulukossa 2.

Taulukko 2

maininnat	perustarve
158	TUNTEET
103	YMMÄRTÄMINEN
75	OSALLISTUMINEN
19	JOUTILAISUUS
4	LUOVUUS
62	IDENTITEETTI
48	VAPAUS

Tutkimusaineiston perusteella voin todeta, että valitsemassani osallisuuden viitekehyksessä turvallisempi tila lisää osallisuutta erityisesti tyydyttämällä tunteiden ja ymmärtämisen perustarpeita. Osallisuus ei ole kiinteämitallinen määre, vaan yksilö voi tuntea osallisuutta joissain tilanteissa ja yhteisöissä enemmän ja toisissa vähemmän, riippumatta siitä, onko kaikissa näissä ajateltu turvallisemman tilan periaatteita. Osallisuutta voidaan kuitenkin tukea ja esimerkiksi inhimillisen kasvun tukeminen voi vahvistaa yksilön osallisuutta ja osallistumista useammassa tilanteessa.

4.6.1 Tunteet

Tutkimusaineiston perusteella turvallisempi tila voi tyydyttää tunteiden perustarpeen erityisesti kunnioituksen, arvostamisen, yhteisyyden tunteiden ja suvaitsevaisuuden kautta. Turvallisemmassa tilassa on tärkeää, että yksilö kokee olevansa tervetullut ja toivottaa muutkin tervetulleeksi. Ihmisyys nähdään tasa-arvoisena olemisena ja kohtaamisena. Vastaajat näkivät turvallisemman tilan paikkana, jonne jokainen on tervetullut juuri omana itsenään ja hänet kohdataan siellä juuri sellaisena kuin hän on. Turvallisemmassa tilassa yksilöä ja hänen kokemuksiaan ei mitätöidä. Erilaisia kokemuksia samastakin asiasta kunnioitetaan ja kaikille annetaan tilaa tulla

kuulluksi ja kuunnellaan aktiivisesti. Tervetulleeksi kokemisessa on tärkeää, että yksilö tuntee turvallisemman tilan turvalliseksi, jotta hän voi siellä pohtia omia kokemuksiaan ja näkemyksiään turvassa. On tärkeää, että turvallisemmasta tilasta tietoisesti tehdään tervetulleeksi kutsuva.

Hänen (käyttäjän) tulee saada tietää, että hän on kunnioitettu ja arvostettu ja hyväksytty sellaisena kuin hän on. (Mikko Ala-Kapee)

Toisaalta turvallisemmassa tilassa voidaan kokea myös ristiriitoja tervetulleeksi kokemisen ja muiden turvallisuuden kokemuksen kesken. Esimerkiksi päihtynyt henkilö voi aiheuttaa tilan muissa käyttäjissä pelon tunteita, mutta se ei tarkoita aina, etteikö hänkin olisi tervetullut käyttämään tilaa. Näissä konfliktitilanteissa on hyvä olla valmiiksi kirjoitetut toimintaohjeet, joissa kaikki käyttäjät huomioidaan. Tilanne tulee ratkaista, mutta ei suunnittelematta eikä helpoimman kautta esimerkiksi loukkaamalla mahdollisesti hauraimman yksilön oikeutta olla tervetullut tiettyyn turvallisempaan tilaan, jonne hänelläkin on oikeus tulla.

Tässä turvallisempi tila ja yleisen julkisen tilan järjestyssäännöt vähän törmää koska se et joku on päihtynyt ei tarkoita et hänet voi poistaa tilasta. (Samu Eeve)

Suvaitsevaisuus tyydyttää tunteiden ja vapauden tarpeita. Suvaitsevaisuuteen turvallisemmassa tilassa liittyvät yhdenvertaisuus ja moninaisuuden arvostaminen. Tilan tulee olla kaikille sen käyttäjille avoin, toki silloinkin turvallisempi tila voi olla joko suljetun piirin tai vain kahden yksilön käytössä, tai se voi olla avoin kaikille kävijöille, mutta kävijöiden on sitouduttava turvallisemman tilan periaatteisiin. Turvallisemmassa tilassa ei syrjitä ja väärinkäyttöksiin reagoidaan. Yksi haastattelemistani asiantuntijoista muistutti, että on parempi reagoida ei toivottuun käytökseen mieluummin vaikka hieman kömpelösti kuin jättää kaikki muut osallistujat ihmettelemään, mitä tilanteessa oikein tapahtui. Reagoiminen vahvistaa myös käyttäjien turvallisuuden tunnetta ja he voivat olla varmoja, että tilassa heitä ei mitätöidä, kiusata, suljeta pois porukasta tai tuomita.

Turvallisemmassa tilassa yritetään nähdä yksilöt ilman ennako-odotuksia, oletuksia ja ennakkoluuloja ja se voi parhaimmillaan olla erilaisten yksilöiden sulatusuuni, jossa kaikkien tietoisuus moninaisuudesta lisääntyy ja leviää. Turvallisemmassa tilassa voidaan myös tuoda esiin erilaisia ennakkoluuloja ja kasvaa niistä yhdessä yli. Turvallisemmassa tilassa on myös tärkeää antaa yksilölle tilaa määrittellä oma itsensä eikä oleteta suvaitsevaisuuden nimissä toisesta mitään kysymättä.

Tunteisin liittyy vielä vahvasti yhteisyyden tunne ja kasvaminen yksilönä, jotka liittyvät myös identiteetin tarpeeseen. Turvallisemmassa tilassa erilaiset ihmiset tulevat omasta halustaan yhteen, toimivat ja ajattelevat yhdessä, sopivat asioista yhdessä ja yhteisö on yksilölle hyvinvoinnin lähde. Muilta opitaan ja opitaan yhdessä. Turvallisemmassa tilassa on pystyttävä käsittelemään tarpeen mukaan vaikeitakin asioita yhdessä eikä turvallisempi tila tarkoita, etteivätkö asiat voisi tuntua pahalta. Tärkeintä on, että tarkoitus on kohti hyvää ja lopulta hankalienkin asioiden käsittely tuo kasvua ja onnistumisen tunnetta.

kannattaa vaan musta pyrkii nois julkitiloissa semmoseen ihan, haavoittuvimman kautta menemiseen. Mä uskon et se on lopulta kuitenkin se missä kaikki voittaa. Et jossa sitte se vahvinkaan ei varmaan kumminkaan, tuu lannistetuksi ja toisaalta että jos kaikkien tilanne on huomioitu ni sehän tarkoittaa myöski oletetun enemmistön huomiointia yhtä lailla (Mikko Ala-Kapee)

On tärkeää myös määritellä, kenelle ja millaiseen käyttöön tila on tarkoitettu ja myös ennakkoon miettiä, millaisia vaikeitakin asioita siellä voi nousta esiin, jotta niistä saadaan kuva ennen aiheen esiin nousemista. Turvallisempi tila esimerkiksi kirjastossa tai kauppakeskuksen yhteydessä on hyvin erilainen kuin vaikka jonkin järjestön suljetun ryhmän tapaaminen. Julkisemmassa turvallisemmassa tilassa on syytä olettaa, ettei siellä joudu kohtaamaan keskustelua kohdatusta väkivallasta osallistuessa, mutta trauman käsittelyssä ryhmässä tällaisen kokemuksen jakaminen voi olla tarpeellista, jotta siitä päästään eteenpäin. Myös julkisen tilassa voi tulla vastaan osassa käyttäjiä ahdistusta tai pelkoa aiheuttavia keskusteluita, mutta yksilön on hyvä tietää silloin etukäteen, että tällä kertaa tällä käynnillä tässä tilassa tällainen keskustelu on mahdollinen. Turvallisemmassa tilassa yksilöllä on rakentava omavastuu päätöksistään osallistua, mutta hänen on saatava myös tarpeellinen tieto päätöksen tueksi ennakkoon. Yhdessä haastattelussa nousi esiin esimerkki rokotuksista. Samalla kun on tärkeää näyttää kuvallisestikin, miten ja minne rokotus annetaan, on hyvä varoittaa ennen kuvan tai videon näkymistä, mitä on tulossa, jolloin yksilö voi tehdä myös päätöksen olla juuri sillä kertaa katsomatta.

Että semmosia loukkaavuuksia tai syrjiviä tilanteita ei, et täällä mis on luvattu se turvallinen tila ni tääl ei sit altistuis sille pahalle jota on paossa. Mut toisaalta, just näissä meidän vertaisryhmissä ja kasvuryhmissä pitäis voida työstää, esimerkiksi sitä eriarvoisuuden kokemusta tai sitä että mikä toiseuttaa tai mikä tuntuu itsestä kurjalta ni jotenkinhan siinä täytyy se sanottaa alkuun ja jotenki päästä sitä käsittelemään. Sillon mun mielestä nää hienot turvallisen tilan periaatteet ei saa olla siinä esteenä mut siinä pitää vallita semmonen eetos siitä että tää tilanne kantaa ja että täs on hyvä tarkoitus ja tässä pyritään hyvään. (Mikko Ala-Kapee)

Turvallisemmassa tilassa yksilöllä on siis oikeus olla läsnä, mutta myös oikeus valita läsnäolonsa tapa tietyllä hetkellä ja oikeus valita, missä on läsnä.

4.6.2 Ymmärtäminen

Ymmärtämisen perustarpeen tyydyttäjät tutkimusaineistossa olivat erityisesti oppimiseen, tutkimiseen, kokeilemiseen ja uteliasuuteen liittyviä asioita, joista varsinkin uteliasuus kietoutuu myös joutilaisuuden perustarpeeseen. Nämä neljä tyydyttäjää ovat kuitenkin hyvin lähellä toisiaan ja päällekkäisiä. Vuorovaikutus ymmärtämiseen liittyen turvallisemmassa tilassa tapahtuu paljolti ryhmissä ja muodollisen vuorovaikutuksen tiloissa.

Turvallisempi tila on tutkimusaineiston perusteella myös kokeilemisen ja tutkimisen tila. Turvallisemmassa tilassa on matala kynnys osallistua, järjestää tapahtumia, kokeilla uutta, mutta siellä on hyvä olla myös apua helposti saatavilla, jotta kokeilemisen kynnys pysyy matalalla. Tilan turvallisuus kannustaa vaikeidenkin asioiden käsittelyyn, oli kyseessä sitten terapiaa tai lavaesiintymisen pelon voittaminen. Kokeileminen ei ole sen huonompi saavutus, vaikka ei onnistuisikaan, sillä kokemus on tärkeämpi kuin tulos. Turvallisemmassa tilassa ei tule vaatimuksia ulkopuolelta, vaan itseään saa ilmaista vapaasti ja puhua kaikesta siten, kuin itse haluaa, toki muistaen muiden oikeuden olla yhtä lailla turvassa samassa tilassa. Matala kynnys kannustaa myös kokeilemaan omia rajoja turvallisessa ympäristössä.

Niin kyllähän sitte jos miettii vaikka jotain, sosiaalisia tilanteita jännittävää nuorta joka ei oo tottunu ottaan puheenvuoroa missään ryhmätilanteessa. Ja sit hän sen meillä ottaa ilman sen kummempia paineita ja, sit jos siin ois todistajana joku sellane ihminen joka näkee sen nuoren vaikka jossain toisessa, ryhmässä nii sit se ois just semmonen et "mitä onks tää se sama tyyppi joka on kolme vuotta istunut hiljaa mun luokassa". (Tiina Lappalainen)

Turvallisemmassa tilassa yksilöä kannustetaan tutkimaan itseään ja hänelle annetaan myös sovitusti palautetta, jotta on mahdollista kehittyä. Jotta kokeilemista ja tutkimista uskalletaan tehdä, on edelleen tärkeää yhdessä sanoittaa tilassa toimimisen raamit, yhteiset periaatteet, jotta yksilö saa toivomansa palautetta ja jotta ei-toivottuun käytökseen voidaan puuttua. Turvallisemmassa tilassa uskaltaa myös olla utelias, koska ei tarvitse pelätä. Utelias yksilö on avoin ja uskaltaa kysyä ja kyseenalaistaa, koska hän tuntee itsensä tervetulleeksi.

Turvallisemmassa tilassa voi myös olla helpompi tunnistaa omia ennakkoluuloja ja huonoa käytöstä, koska siellä ei tuomita, vaan halutaan auttaa kasvamaan yksilönä. Omien virheidensä

tunnustaminen on vaikeaa, mutta ennakkoluuloja tunnistamalla niille voi ja joutuu myös tekemään jotain. Myös uusien toimintatapojen, moninaisuuden ja tasa-arvon lisääntyminen, erilaisen ihmisten kohtaaminen ja tunnesäätelytaidot jäävät yksilön mukaan tilasta poistuesssa ja pääsevät leviämään sitä kautta hänen sosiaaliseen piiriinsä. Turvallisemmassa tilassa opitaan myös kommunikoidaan paremmin, koska siellä opitaan, miksi toiset eivät ymmärrä viestiäsi, mutta he haluavat ymmärtää ja yhdessä opitaan parempia, tehokkaampia kommunikoinnin keinoja.

Yksilöt oppivat turvallisemmassa tilassa toisiltaan ja erilaisuuden kohtaaminen vähentää ennakkoluuloja ja pelkoja. Turvallisempaa tilaa ei siksi kannata rajata liikaa, jotta myös ne, joilla on pelkoja tai aggressioita, voivat osallistua. Kaikilta toki pitää vaatia tilan yhteisten sääntöjen mukaan toimimista, eikä ennakkoluulojen takia saa sulkea muita pois tai loukata heitä. Voi kuitenkin olla rakentavampaa tarjota myös yhteisiä toimimisen turvallisempia tiloja kuin hiljentää ne keskustelut, joissa yksilö joutuisi kohtaamaan oman mahdollisen rasistisen, misogynistisen eli naisvihamielisen tai aggressiivisen käytöksensä.

(Turvallisemmassa tilassa) ihmiset eri lähtökohdista tulisivat yhteen ja sitä kautta oppisivat toinen toisiltaan ja kasvattais samalla tietysti tietoisuutta, tietoutta, ihmisten moninaisuudesta. Samalla kasvattaisi sitten empatiaa ja sulkis tämmösiä turhia pelkoja pois mitä saattaa ihmisillä olla, kun ne kohtaa jotain tuntematonta, ni saattaa tulla pelkoa ja pelot kasvattaa usein aggressiota ja vihaa, ni sulkis niitä (pelkoja) pois sitte loppujen lopuks. (Arina Hiltunen)

Turvallisempi tila, kuinka rajattu tai rajaamaton se onkaan, saa yksilöt tuntemaan kuuluvansa tilan käyttäjien kanssa samaan ryhmään. Tärkeää on, että turvallisemmassa tilassa koko ryhmä tuntee itsensä tervetulleeksi ja siihen panostetaan. Turvallisempaan tilaan pitäisi myös haluta tulla vapaaehtoisesti, jotta yksilöt tuntevat kuuluvansa ja voivansa osallistua. Tilassa työstetään asioita yhdessä ja parhaimmillaan turvallisempi tila madaltaa kynnystä toisilleen tuntemattomien aitoon vuorovaikutukseen ja keskusteluun. Kun ei tarvitse pelätä omien rajojensa loukaamista tai ei-toivottua käytöstä, on helpompi luottaa muihin ja avautua, mutta myös kuunnella toisia ja haluta ymmärtää. Turvallisemmassa tilassa yksilö kokee itsensä tasavertaiseksi ryhmän jäseneksi ja yksilöiden välillä on kunnioitusta toisia kohtaan.

Just se, että täälläkin on niin eri lähtökohdista ihmiset, eri kulttuureista niin sitä kautta kyllä lisää yhteisöllisyyttä ja esimerkiksi Lastenhuoneessa on tosi paljon just, näkee et todella eri kulttuureista ihmisiä myös käy, niin se on jotenkin todella hienoo nähdä, kun ne on kaikki siinä oikeesti samassa läjässä niin lapset ku tietysti niitten vanhemmatkin. Niil ei ees välttämättä oo yhteistä kieltä, mut siinä ollaan yhdessä ja vietetään aikaa ja vaihdetaan hymyjä. (Arina Hiltunen)

Turvallisemmat tilat ovat tietyllä tapaa aina myös muodollisen vuorovaikutuksen ympäristöjä. koska niissä sovitaan yhteisistä periaatteista, joita noudatetaan ja joiden noudattamista seurataan. Turvallisemmassa tilassa käydään yleensä yhdessä läpi, kuinka toimitaan ja miksi, ja on tärkeää, että kaikki käyttäjät tilassa ymmärtävät yhteiset periaatteet samalla tavalla. Jos periaatteet ovat esimerkiksi tilan käyttäjämäärän takia tilaan tulevan yksilön luettavissa, niiden on hyvä olla niin selkeät ja selkokiehiset, että väärinymmärryksen todennäköisyys on mahdollisimman matala. Periaatteita voidaan myös yhdessä kehittää ja nostaa sinne asioita, joita sinne ei ole huomattu aiemmin sisällyttää. Periaatteet voivat olla keskusteluohjeita verkossa, toimimisen raameja, yhteisiä käytösohjeita, lakeja ja aina myös viestintää siitä, kehen voi olla yhteydessä, jos näitä yhteisiä ohjeita rikotaan.

Tämä turvallisen tilan periaate ja nämä yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolait nimenomaan velvoittaa koulutuksen järjestäjää toteamaan, nää reunaehdot siinä alussa. Eli esimerkiksi turvallisen tilan periaatteet ja sitouttamaan läsnäolijat siihen koska se myöskin helpottaa sitä mahdollista tarvetta puuttua asiattomuuksiin ja toisaalta antaa luvan jälleen kerran sille keskustelulle, eli että kuulijat ymmärtää, että min-kälaiset äänenpainot on hyväksyttäviä. (Mikko Ala-Kapee)

Vaikka turvallisemmassa tilassa menee aikaa ja resursseja yhteisten periaatteiden läpikäymiseen, niin toisaalta samoja resursseja säästyy, kun kaikki osallistujat tietävät, mitä odotetaan ja toisaalta voivat luottaa siihen, että epätoivottuun käytökseen puututaan. Ilman yhteisiä raameja siitä, kuinka tässä tilanteessa nyt ollaan, voi mennä aikaa ja energiaa kyselemiseen, miettimiseen ja jotkut eivät uskalla osallistua toimintaan. Tilassa toiminnan tulokset ovat lopulta parempia, kun osallistumisen kynnys on matalampi ja esimerkiksi keskustelu pysyy asiassa, kun kaikki tietävät, miten toimia. Turvallisemmassa tilassa yksilöt ymmärtävät puuttumisen merkityksen, kun kaikille on sanoitettu, mihin puututaan ja miksi. Tämä voi voimaannuttaa yksilöitä niinkin, että he eivät enää tyydy esimerkiksi loukkaavaan kohteluun tai kielenkäyttöön, vaan he ymmärtävät, että se on väärä vallankäyttöä ja he eivät enää suostu siihen.

4.6.3 Osallistuminen

Osallistumisen perustarvetta tyydyttävät muun muassa liittyminen ja toimiminen yhteisöissä ja ryhmissä, mielipiteiden ilmaisu ja mahdollisuus vuorovaikutukseen. Turvallisemman tilan periaatteita käytetään niin kahden hengen terapiayhteisössä kuin yli kahden miljoonan kävijän julkisessa kirjastotilassa. Tutkimusaineistostani ei noussut vaatimuksia turvallisemman tilan käyttäjien minimi- tai maksimimääristä, vaan vastauksissa muistutettiin, että turvallisempia tiloja pitää luoda ja kehittää yhteisöissä ja niitä tarvitaan lisää. Liittymisen tällaiseen yhteisöön

tai ryhmään pitää olla helppoa, esteetöntä, pitää olla erilaisia yhteisöjä, joihin yksilö tuntee olevansa tervetullut. Yhteisön sisällä pitää kokea olevansa yhdenvertainen ja siellä arvostetaan moninaisuutta. Tärkeää on muistaa kertoa ja kutsua ihmisiä yhteisöön, jo mahdollisuus osallistua halutessaan tyydyttää osallistumisen tarvetta. Tämä toki koskee kaikkia yhteisöjä, mutta turvallisemmissakaan tiloissakaan ei sovi unohtaa sen tärkeyttä, että kaikki eivät halua liittyä tai osallistua juuri tiettyyn ryhmään tai yhteisöön. Turvallisemmassa tilassa vallitsee keskinäinen luottamus.

Mielipiteiden ilmaisu vapaasti on tärkeä osa turvallisempia tiloja. Turvallisemmassa tilassa täytyy voida puhua avoimesti. Yksilön on turvallisemmassa tilassa myös helpompi ilmaista itseään. Turvallisemmassa tilassa keskinäinen kunnioitus ja kiinnostus toisten mielipiteitä kohtaan madaltaa kynnystä ilmaista mielipiteitä. Mielipiteitä ei myöskään rajata tietynlaisiksi, vaan ne voivat olla toiveita, kehitysehdotuksia, palautteita.

Mielipiteitä kannattaa myös suoraan pyytää, sillä se lisää myös yksilön tunnetta siitä, että hänen mielipiteellään on arvoa ja se kannattaa ilmaista. Turvallisemmassa tilassa on myös oikeus tulla näkyväksi haluamallaan tavalla. Yksilön mielipiteitä kuunnellaan aktiivisesti eikä oleteta hänen puolestaan. Turvallisemmassa tilassa ei tarvitse pelätä, kun ilmaisee itseään. Tärkeää on, että turvallisemmassa tilassa yksilö ei tunne tarvetta sensuroida itseään.

...ajatellaan että ne ei sano mistä saadaan puhua vaan ne kertoo miten puhutaan, niin silloinhan siin ei oo mitään sellaista mustaa listaa et mist ei voida puhua vaan silloin siel on semmosia periaatteita, että vaikka olet eri mieltä niin kuuntelet mitä toinen sanoo ja vaikka olet eri mieltä niin käytät asiallisia termejä kaikista ihmisistä, tällaisii juttui joiden ei pitäis millään taval estää sitä et voidaan keskustella hankalista aiheista niin kuin vaikka rasismi, maahanmuutto tai, en mä tiedä, seksuaalinen väkivalta. (Samu Eeve)

Turvallisempi tila lisää myös osallistumisen halua. Yksi haastateltavista oli kokenut työyhteisössään, jossa turvallisemman tilan periaatteita noudatetaan, että verrattuna aiempiin yhteisöihin, että työyhteisön jäsenet ottivat asioita helpommin esiin ja lähtivät viemään niitä eteenpäin. Yhteisössä osallistutaan matalammalla kynnyksellä yhteisiin projekteihin ja etsitään yhteisiä ratkaisuja. Osallistumisen määrä lisää osallistumista, joten kyseessä on positiivinen kierre.

Osallistumiseen turvallisessa tilassa liittyy myös vahvasti yksilön oikeuksia, vastuuta ja velvollisuuksia. Osallistumisen tarve tyydyttyä kyllä, mutta vain, kun yksilö muistaa, että muillakin on oikeuksia osallistua ja että yksilöllä on omat vastuunsa ja velvollisuutensa tukea muiden

osallistumista. Turvallisemmassa tilassa nämä usein sanoitetaan tilan käyttäjille selkeästi ja ymmärrettävästi ja tilan käyttäjät sitoutuvat sekä noudattamaan näitä ohjeita että tukemaan muita käyttäjiä, jos joku rikkoo heidän oikeuttaan osallistua turvallisesti. Sitoutuessaan käyttäjät usein myös tuntevat saavansa oikeuden puuttua epätoivottuun käytökseen nopeammin kuin he ehkä muuten puuttuisivat. Sisäiset kysymykset siitä, kuuluuko tämä minulle ja pitäisikö minun jäädä pois, sillä turvallisemmassa tilassa yksilö tietää, että myös hänellä on vastuu muiden hyvinvoinnista.

4.6.4 Joutilaisuus, luovuus identiteetti ja vapaus

Joutilaisuuden tarve liittyy vahvasti stressittömyyteen ja siihen, että ihmisen mielessä on tilaa uteliasuudelle, mielikuvitukselle, ajattelulle ja uusien asioiden käsittelylle ja muistelulle. Jos jatkuvasti täytyy suunnitella, mistä saa seuraavan ruoka-annoksen, ei ehkä ole resursseja maalata tauluja, kirjoittaa kirjoja tai vain antaa aikaa unelmoinnille. Turvallisemmassa tilassa joutilaisuuden tarpeen tyydyttäjät ovat päällekkäisiä ymmärtämisen ja osallistumisen tarpeiden kanssa. Turvallisemmassa tilassa on tilaa haaveilla, innostua, kokeilla ja luottaa siihen, että tilanne kantaa. Turvallisemmassa tilassa yksilö haluaakin nähdä maailman uusin silmin ja tilaan on niin matala kynnyks, että sinne tuleminen ei pelota tai aiheuta stressiä, ainakaan ensimmäisen kerran jälkeen. Avoimuus ja luottamus siihen, että muutkin tilan käyttäjät haluavat yhteistä hyvää, tukee yksilön mahdollisuutta myös tuntea turvallisemman tilan levon paikaksi, jossa voi luopua hetkeksi omista peloistaan eikä tarvitse puolustautua tai varautua muuta maailmaa vastaan.

Luovuuden tarpeen tyydyttävät esimerkiksi intohimo, mielikuviutus, kyvyt ja taidot, keksiminen ja tuottaminen ja tarpeet voivat tyydyttyä esimerkiksi työpajoissa tai kulttuuriryhmissä tai yleisössä. Luovuuden vastaajat näkivät kukoistavan, mitä paremmin yhteisössä voitiin ja turvallisemman tilan nähtiin lisäävän yhteisön hyvinvointia. Luovuus voi myös kukoistaa, kun yksilö saa mahdollisuuksia osallistua uusien asioiden suunnitteluun ja jo aiemmin mainittu ihmisten aktiivinen kutsuminen esimerkiksi työpajoihin, voi lisätä myöhemminkin halua osallistua ja käyttää taitojaan yhteisön hyväksi. Turvallisemmassa tilassa yksilön ei tarvitse osallistuessaan antaa enempää itsestään kuin hän hyväksi tuntee ja nämä positiiviset kokemukset voivat lisätä uskallusta kokeilla tyydyttää luovuuden tarvetta uudelleenkin. Myös palaute on yksilölle tärkeää ja turvallisesti annettuna se tukee luovuutta.

Identiteetin tarpeen tyydyttäjiä ovat mm. yhteenkuuluminen, itsetunto, avoimuus, viiteryhmät, arvot ja normit, tunnustuksen saaminen, itsensä toteuttaminen ja kasvaminen ihmisenä. Identiteetin tarpeen tyydyttäjiä on käsitelty jo aiempien tarpeiden kohdalla. Turvallisemmassa tilassa yksilön helpompi integroitua niin yhteisöön kuin sitä kautta laajempiinkin viiteryhmiin. Turvallisemmassa tilassa moninaisuutta ja yksilön mielipiteitä ja kokemuksia pidetään arvossa ja hän voi nähdä itsensä muista erottuvana mutta silti tärkeänä osana ryhmää. Identiteetit voivat vaihdella elämän eri alueilla, mutta turvallisemmassa tilassa identiteetin tarve tyydyttyä positiivisesti ja turvallisesti ja sitä kautta lisää osallisuutta.

Vapauden tarpeen tyydyttäjiä ovat myös jo aiemmin käsitellyt avoimuus, itsetunto, kapinallisuus, yhdenvertaisuus lain edessä ja suvaitsevaisuus, toisin ajatteleminen, kehittyminen ja riskien ottaminen. Turvallisempi tila voi haastateltavien mielestä voimaannuttaa ja tukea yksilöä ottamaan isojakin riskejä oman elämän suunnan muuttamiseksi ja unelmien tavoittelemiseksi. Turvallisemmän tilan tarjoama suvaitsevaisuus tukee yksilön kykyä nähdä oma erilaisuutensa voimavarana. Kun mitkään ominaisuudet tai elämänvalinnat eivät ole turvallisemmassa tilassa kiellettyjä tai niitä ei pidetä huonompina, yksilö voi uskaltaa saamallaan rohkaisulla kokeilemaan haluamiaan asioita. Turvallisempi tila voi myös tukea yksilöitä, jotka kapinoivat yhteiskunnan tai pienemmän piirinsä normeja vastaan.

4.6.5 Vertailua minäpystyvyyteen ja muihin osallisuuden teorioihin

Sosiaalipedagogisen osallistumisen ideaalissa osallisuuteen liittyy vahvasti myös osallistuminen ja toiminta. Toimintaa on kuitenkin myös kieltäytyminen osallistumisesta ja omien rajojen vetäminen. Voi vaatia vahvaa minäpystyvyyttä joissain tilanteissa kieltäytyä osallistumisesta julkiseen keskusteluun. Toisaalta kieltäytyminen voi vahvistaa yksilön uskomusta omiin kykyihinsä ja sitä kautta myös mahdollistaa yksilön osallistumista jossain muussa tilanteessa. Keskustelu osallisuudesta on keskittynyt hyvin vahvasti osallistumiseen, mutta olisi hyvä myös muistaa osallisuus yksilön tunteena liittymisestä yhteisöönsä ja viitekehukseensä. Nivala ja Ryyänen ovat esimerkiksi määritelleet osallisuuden vastakäsitteiksi syrjäytyneisyyden, osattomuuden ja vieraantuneisuuden ja sen kautta voidaan turvallisemmän tilan nähdä tukevan osallisuutta tarjoamalla osallistumisen ja kumppanuuden ja läheisyyden kokemuksia yksilölle (Nivala ym. 2013, 10–20).

Osalla ihmisitä identiteetti saattaa olla piilotettavissa, suojattavissa, salattavissa, ja se voi olla elinehto, ettei tule satutetuksi ja loukatuksi ympäristön kautta. Mutta osalla se marginaali voi

olla näkyvä ja sitä tahtomattaankin osallistuu esimerkiksi kadulla kävellessä julkiseen keskusteluun, johon ei halua osallistua, kun kuitenkin vaatii muita muistamaan, että ihmisoikeudet, saavutettavuus, suvaitsevaisuus koskevat sinuakin. Ja heillä on oikeus levon paikkoihin, jossa kukaan ei vaadi mitään tai oletta ulkoisen olemuksen perusteella mitään.

Ja voi vaatia paljon enemmän minäpystyvyyttä ja voimaa kieltäytyä osallistumisesta johonkin ja saada muut näkemään, että sen valinnan tekeminen siinä tilanteessa on myös aktiivista toimintaa. Turvallisuuden minimi on vielä toistaiseksi vasta yhteiskunnan tavoite, oikeus yksityisyyteen ja omiin rajoihin on joillain yksilöillä erilaisista syistä rajatumpi ja heitä pakotetaan mukaan keskusteluun.

Ulkoinen olemus, kulttuurilliset erityispiirteet yms. voivat pakottaa ihmisen tahtomattaan osaksi keskustelua ja turvallisempi tila voi tarjota tällöin yksilölle paikan olla yksityiselle olemiselle. Joidenkin marginaali on näkyvä ja siitä ei ole koskaan erossa, sitä kantaa aina mukanaan. Turvallisempi tila voi silloin lisätä osallisuutta tarjoamalla paikan, jossa ei olekaan mukana tahtomattaan julkisessa keskustelussa tai osallistuu keskusteluun joltain aivan eri kannalta kuin näkyvä marginaali antaisi olettaa. Turvallisemmassa tilassa tulee kohdata yksilö mahdollisimman paljon ilman ennakko-odotuksia.

Mut ihan yhtä lailla tarvittas myös niitä levon paikkoja, jossa ei tarvitse puolustautua ja varautua siihen että kohta taas joku tulee koettelee mun rajoja, vaan et siinä olisi juuri se semmonen hienotunteisuus ja arvostavuus.

Mut mä luulen, että tommosilla lähtökohdilla siinä ois lupa, sekä että. Eli et voi olla levollisesti tuudittautuneena omana itsenään mut sitte myöskin tietäs, että tässä oisikin lupa ottaa puheeksi tai, käyttää sitä tilaa myöskin näkyväksi tulemiselle. Sehän ei myöskään poissulje sitä. ...Mut sit ikään kuin se energia, virtaa kohti hyvää eli kukin tunnistaa sen sillä hetkellä tarvitsemansa tavan olla. Et joko vaan on, tai joku voimaantuu siitä, että hyvänen aika nythän mulla on tää tila tässä käytettävissä ja voin ottaa sen tilan ja olla oma itseni siinä tilassa ja tehdä itseni tavalla tai toisella näkyväksi siten ku itse haluan. (Mikko Ala-Kapee)

Hannah Arendtin mukaan toiminta tapahtuu ihmisten välillä ja toiminta sekä edellyttää, rakentaa ja ylläpitää julkista tilaa (Arendt 2002, 180–182). Julkinen tila on ainoa paikka, jossa julkiseen keskusteluun edes voi osallistua. Turvallisempi tila on lukemani ja haastattelujen perusteella aina ihmisten välistä toimintaa, ei fyysistä tilaa ja se auttaa yksilöä kohtaamaan muita ihmisiä. Kun turvallisempi tila haastattelujen perusteella tyydyttää tunteiden, ymmärtämisen ja

osallistumisen tarpeita, voidaan olettaa, että se myös tukee julkisessa tilassa toimimista tarjoamalla levon ja kuulluksi tulemisen lisäksi paikan harjoitella asioiden sanoittamista, toisten kuuntelemista ja auttaa ymmärtämään muita ihmisiä.

Arendtille ihmisyydessä korostuva toiminta, joka liittyy meihin ihmisiin ja joka tekee elämästä inhimillistä, on myös turvallisemman tilan perusta (Arendt 2002, 181). Turvallisemmassa tilassa yksilöt aktiivisesti pitävät tilan turvallisempana, tarjoavat toisilleen turvallisuuden tunnetta, ja sitä kautta tila on saavutettava ja avoin. Toimintaa voi olla vain oleminen mukana, aktiivista toimintaa yksilön oma päätös osallistua haluamallaan tavalla. Ei ehkä aktiivisen ja julkiseen toimintaan osallistuvan kansalaisuuden ihannetta vastaavaa toimintaa, mutta toimintaa ja aktiivisuutta silti.

Turvallisempi tila tyydyttää tutkimusaineiston perusteella myös minäpystyvyyttä rakentavia tarpeita. Bandura mainitsee minäpystyvyyden rakentuvan aiempien onnistumisen kokemusten kautta, sosiaalisten mallien kautta, saadun sosiaalisen tuen kautta ja vähentämällä stressireaktioita. Kolme ensimmäistä voivat vaikuttaa minäpystyvyyteen joko positiivisesti tai negatiivisesti. (Bandura 1994.) Turvallisemmassa tilassa tutkimusaineiston perusteella minäpystyvyyttä voi erityisesti todeta tukevan tunteiden, luovuuden ja identiteetin perustarpeiden tyydyttymisen. Luovuuden perustarpeen tyydyttyessä yksilö uskoo osaavansa ja voivansa tehdä. Tunteiden perustarpeen tyydyttäminen vähentää stressireaktiota yksilön oppiessa arvostamaan itseään ja muita, tuntiessaan yhteyttä muihin ja kunnioittaessaan sekä itseään että muita. Identiteetin perustarpeen tyydyttämiseen liittyvät yhteenkuuluvuuden, itsensä toteuttamisen, arvostuksen saamisen ja integroitumisen kokemukset, jotka liittyvät myös sosiaalisten mallien ja onnistumisen kokemusten kautta oppimiseen ja minäpystyvyyden rakentumiseen. Turvallisemmassa tilassa voi kokeilla ja ehdottaa ja saada turvallisesti palautetta ja sitä kautta uskallaa kokeilla rohkeammin. Kaikki tämä lisää minäpystyvyyttä.

4.7 Johtopäätökset analyysista

Tutkimushaastatteluissa nousi esiin tila kunnioittavana ja arvostavana paikkana, jossa halutaan kuulla toisia ihmisiä ja yhdessä pohtien mieltä ratkaisuja. Turvallisempi tila on siis luonteensa vuoksi rakentava paikka käydä myös dialogista keskustelua.

Turvallisempi tila kokoaa alleen osallisuuteen vaikuttavia tekijöitä ja tarpeiden tyydyttäjiä laajasti, ja lisäämällä erilaisten tarpeiden tyydyttäjiä turvallisemmassa tilassa, sitä voidaan muokata tilanteen ja käytön mukaan hyvin erilaisiin suuntiin. Koska turvallisemmassa tilassa voidaan tukea erilaisia osallisuuteen vaikuttavia tekijöitä ja yksilön on helpompi uskoa, että häntä kuunnellaan ja arvostetaan tilassa, osallisuus on turvallisemmassa tilassa yksilön saatavilla. Turvallisemmassa tilassa on myös paljon yhteisiä tekijöitä psykologisesti turvallisen tilan kanssa ja se tukeekin yksilön inhimillistä kehitystä. Jo turvallisemman tilan periaatteista sopiminen tapahtuman, keskustelun tai ryhmän työskentelyn alussa, saa yksilöt toimimaan tilanteessa luottavaisemmin ja uskoen, että tilassa voi olla oma itsensä ja keskittyä puheena olevaan asiaan.

Vielä tähän loppuun vois sanoa että, tässä asiakastyössäkin, kun turvallisen tilan periaate on sovittu, niin usein asiakas kuulee ne jatkokysymykset ja tarkentavat kysymykset ja avoimet kysymykset juuri sellaisina kuin ne on tarkoitettukin. Eli ei mitätöintinä tai kyseenalaistamisena, arvottavina tai et nyt toi ei usko ja siksi se kysyy lisää, vaan haluna vilpittömästi ymmärtää ja käsittää ja kun ei voi muutoin sitä hahmottaa kuin kysymällä. Niin kun siellä on se turvallinen tila pohjalla, niin se luo sen yhteyden. (Mikko Ala-Kapee)

Turvallisempi tila voi lisätä osallistumista, mutta sen erityinen vahvuus on osallisuuden lisäämisessä. Turvallisemman tilan perusajatus on, että kaikki saavat olla ja toimia siellä vain omana itsenään ja toteuttaa omia toiveitaan ja päämääriään, loukkaamatta muiden oikeutta samaan. Turvallisemmassa tilassa yksilö, joka joutuu tahtomattaan edustamaan usein koko viiteryhmäänsä arjessa, voi levähtää ja olla vain yksittäinen ihminen, edustaa itseään.

Turvallisempi tila voi tukea siellä toimivien yksilöiden halua osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan laajemmin, mutta erityisesti se on paikka, jossa ihminen voi itse päättää, kuinka ja millä tasolla hän haluaa osallistua. Osallisuutta ei ole pelkkä osallistuminen, vaan joskus suurinta osallisuuden tunnetta tuo mahdollisuus kieltäytyä osallistumasta ilman pelkoa rangaistuksesta.

Osallisuus on osallistumista, toimintaa, olemista ja kuulumista erilaisiin hyvää elämää lisääviin vuorovaikutussuhteisiin. Osallistuminen on myös vaikuttamista näissä suhteissa ja yhteisöissä. (Isola, Kaartinen, Leemann, Lääperi, Schneider, Valtari & Keto-Tokoi 2017, 6.) Osallisuutta määritellään yhteisöön kiinnittymisenä ja toiminnassa mukana olemisena, mutta toisaalta aktiivista toimintaa voi myös olla mahdollisuus kieltäytyä osallistumasta tiettyyn toimintaan. Kiellettyminen voi olla joskus hankalampaa ja vaatia yksilöltä vahvempaa minäpystyvyyttä kuin

joukon mukana kulkeminen. Tärkeintä on, että ihminen kokee voivansa vaikuttaa omiin valintoihinsa yhteisössä.

Osallisuus tukee minäpystyvyyttä antamalla yksilölle uskallusta kokeilla ja epäonnistua ja näin uskallusta osallistua ja toimia (Bandura 1994). Yhdessä osallisuuden tunne ja minäpystyvyys tukevat yksilön vahvuutta toimia julkisesti. Voidaan siis olettaa tämän tutkimuksen analyysin pohjalta, että turvallisemmat tilat lisäävät osallisuutta ja lopulta myös julkiseen toimintaan osallistuvien määrää ja aktiivisuutta. Tämä ei kuitenkaan ole turvallisemman tilan perustehtävä eikä päämäärä, vaan se nimensä mukaisesti on turvallisempi tila erilaisissa tilanteissa ja tarpeissa yksilölle ja sikäli ei julkinen tila eikä julkista toimintaa. Turvallisempi tila lisää osallisuuden kokemusta, mutta sen ei tarvitse lisätä osallistumista ollakseen tarpeellinen ja tärkeä. Osallisuutta on myös oman paikan löytäminen ja omien mahdollisuuksiensa näkeminen.

Kehittämissuhteita näiden johtopäätöksien pohjalta olen esittänyt luvussa 6. Luvussa esitän kootusti sekä johtopäätökseni tutkimuksestani ja kehitysehdotuksia sekä työn tilaajalle että yleisesti.

4.8 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Kotuksen sanakirjan mukaan etiikka on ”hyvää ja pahaa sekä ihmisen moraalista toimintaa tutkiva tieteenhaara, siveysoppi; eettiset normit, moraalisäännöt, moraali” (Kielitoimisto 2020a). Tutkimusetiikka on etiikan alalaji, jonka avulla määritellään tieteen tekemisen eettiset normit ja moraalisäännöt. Kuulan mukaan tutkimuseettisillä normeilla ja keskustelulla edistetään hyviä tieteellisiä käytäntöjä (Kuula 2006, 30).

Tutkimuksen eettiset normit kattavat tutkimuksen alusta loppuun niin suunnittelusta aineiston hankintaan, johtopäätösten tekemiseen ja niiden esittämiseen. Myös tutkittavien oikeudet kuuluvat tutkimusetiikkaan ja esimerkiksi heidän informoimisensa tietojen käytöstä on osa hyvää tieteellistä käytäntöä.

Tämä opinnäytetyön tutkimus luetaan ihmistieteisiin ja siksi siinä on noudatettava seuraavia eettisiä perusteita: tutkittavan itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen, vahingoittamisen välttäminen sekä yksityisyys ja tietosuojat. (Arene 2018, 8).

Itsemääräämisoikeuden kunnioittamisessa on tärkeää, että tutkittava voi itse päättää, osallistuuko hän tutkimukseen vai ei ja hänelle on annettava tarpeeksi tietoa tutkimuksesta, jotta vapaaehtoinen päätös voidaan tehdä. (Kuula 2006, 61–62) Tutkittavia on informoitu tarpeeksi niin tutkimuksen sisällöstä kuin aineiston käsittelystä tutkimuksen aikana ja sen jälkeen. Esimerkiksi aineiston jatkokäyttö on ongelmallista, jos tutkittavia ei ole informoitu sen säilyttämisestä (mt., 99–100).

Hyvät tieteelliset käytännöt on koottu esimerkiksi Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeeseen vuodelta 2012. Kaikessa tutkimuksessa tulee noudattaa rehellisyyttä, yleistä huolellisuutta ja tarkkuutta (TENK 2012, 6). Tutkimusetiikalla suojellaan siis tiedettä yksilöiden erehdyksiltä. Tutkijat ovat ensisijaisesti vastuussa omista tutkimuksistaan, mutta vastuu hyvän tieteellisen käytännön noudattamisesta kuuluu myös tutkimusryhmälle, organisaatiolle ja viime kädessä tiedeyhteisölle (Kuula 2006, 35). Tieteellisen tutkimuksen luotettavuus ja tulosten uskottavuus kärsivät, jos hyvää tieteellistä käytäntöä ei noudateta.

Itsemääräämisoikeuden kunnioittamisessa on tärkeää, että tutkittava voi itse päättää, osallistuuko hän tutkimukseen vai ei ja hänelle on annettava tarpeeksi tietoa tutkimuksesta, jotta vapaaehtoinen päätös voidaan tehdä. (Kuula 2006, 61–62) Tutkittavia on informoitava tarpeeksi niin tutkimuksen sisällöstä kuin aineiston käsittelystä tutkimuksen aikana ja sen jälkeen. Aineiston jatkokäyttö on ongelmallista, jos tutkittavia ei ole informoitu sen säilyttämisestä (mt., 99–100). Tutkittaville on myös kerrottava, kuinka tutkimusaineisto anonymisoidaan vai tehdäänkö anonymisointia ollenkaan. Tarpeettomia henkilötietoja ei kuitenkaan tule säilyttää tutkimusaineistossa (mt., 112–113).

Tärkeää on myös huomioida tietosuojasetuksen vaatimukset henkilötietojen käsittelystä ja tutkittavien informoinnista, kun tutkittavista muodostuu asetuksen tarkoittama henkilörekisteri (Asetus luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta 2016/679).

Opinnäytetyössäni tutkin turvallisemman tilan käsitettä ja turvallisempaa tilaa osallisuuden lisääjänä. Työssäni haastattelin asiantuntijoita, jotka ovat käyttäneet toiminnassaan turvallisempia tiloja työvälineenä. Kirjastoseurassa toimivan ryhmän toiminnassa aion testata turvallisemman tilan vaikutusta osallistujien osallisuuden kokemukseen. Työni haastattelututkimukseen osallistuvilla on kerrottu, että tutkimusaineistoa ei anonymisoida, toimintaryhmän kohdalla anonymisoitu on tehty. Tarpeettomia henkilötietoja ei ole kerätty eikä säilytetty (mt., 112–113).

Haastattelututkimukseen on valittu henkilöt suositusten perusteella ja olen avoimesti kertonut työn edetessä, ketä olen haastatellut tai aion haastatella. Toimintaryhmään valittiin henkilöt Kirjastoseurassa avoimella haulla eivätkä he ennen valintaa tienneet opinnäytetyöstäni. Heitä on informoitu työstä kuitenkin ryhmän toiminnan alusta alkaen.

Tutkimustulokset raportoidaan tieteelliselle tiedolle asetettujen vaatimusten esittämällä tavalla ja mahdolliset merkitykselliset sidonnaisuudet raportoidaan tutkimustulosten yhteydessä, jotta hyvä tieteellinen käytäntö ei vaarannu ja tutkimuksen tekijän esteettömyys on todistettavissa (TENK 2012, 6–7). Opinnäytetyöni tilaaja on työnantajani ja tämä mainittu tutkimustulosten esittämisen yhteydessä. Esteellisyyttä ei kuitenkaan synny, koska tarkoituksena on kehittää Kirjastoseuran toimintaa jäsenten toiveiden mukaan enkä esimerkiksi itse ole seuran jäsen eivätkä tulokset vaikuta työtehtäviini. Kirjastoseura ei ole myöskään asettanut mitään toiveita tuloksien suhteen.

Sitoutumalla hyvään tieteelliseen käytäntöön ja tieteellisen tutkimuksen eettisiin normeihin, saa aikaan sekä parempaa tutkimusta että vahvistaa omalta osaltaan tieteellisen tutkimuksen arvoa yhteiskunnassa. Opinnäytetyöprosessin aikana tarkastan Opiskelijan muistilistasta, että opinnäytetyön eettiset ohjeet ovat edelleen muistissa ja että niitä on muistettu seurata (Humanistinen ammattikorkeakoulu 2019, 1).

Kiinteä yhteistyö opinnäytetyön teon edetessä työn tilaajan, ohjaajan kuin muiden opiskelijoiden kanssa pitää opinnäytetyöprosessin avoimena ja läpinäkyvänä, mikä osaltaan auttaa ylläpitämään hyviä tieteellisiä käytäntöjä. Viime kädessä myös maalaisjärjen käyttö on sallittua. En yritä huijata ja toimin avoimesti, jolloin tutkimukseni on luotettava ja kestää tieteellisen yhteisön tarkastelun.

5 TURVALLISEMMASSA TILASSA

Tässä luvussa kuvailen kehittämistehtävän suunnittelun ja toteutuksen. Tutkimuksellinen kehittämistehtävä on suunniteltu ja tehty osallistuvan eli taistelevan tutkimuksen keinoin sikäli kuin mahdollista. Ensimmäisessä alaluvussa kuvaan taistelevaa tutkimusta ja toimintatutkimusta metodina ja niidenhyödyntämistä kehittämistehtävässä.

5.1 Tutkimuksellisuus ja taistelevaa tutkimus kehittämistehtävässä

Kehittämistyössä keskeistä on soveltaa, muokata ja luoda uusia ratkaisuja. Tutkimuksellisuus on tärkeää kehittämistyössä muuan muassa siksi, että sen avulla kehittämistyöhön vaikuttavat tekijät otetaan tavallista kattavammin ja suunnitelmallisemmin huomioon ja kehittämistyön tulokset ovat paremmin perusteltavissa. Tutkimuksellisuus ilmenee kehittämistyössä ennen kaikkea siten, että kehittäminen etenee järjestelmällisesti, analyttisesti ja kriittisesti. Tutkimuksellisuus tarkoittaa myös sitä, että omat ratkaisut ja tuotettu tieto rakentuvat olemassa olevan tiedon päälle. (Ojasalo & Moilanen & Ritakoski 2015, 20–21.)

Kehittämistyötä tehdessäni olen opetellut palastelemaan projektin selkeiksi osioiksi, joihin olen kerännyt laajasti ja kattavasti olemassa olevaa tietoa ja miettinyt, miten se vaikuttaa sekä työn suunnitteluun, tulosten esittelyyn ja myös tulosten perusteltavuuteen. Kehittämistehtävän toteutusta ja tutkimusongelmaa määrittäessäni mietin aktiivisesti, miksi turvallisempi tila on tarpeellinen toimintamalli järjestön toiminnassa, miksi se pitää aktiivisesti tehdä yhdessä osallistujien kanssa ja mitä hyötyä siitä on sekä järjestölle että osallistujille. Kuten Ojasalo, Moilanen ja Ritakoski kirjassa Kehittämistyön menetelmät tiivistävät, omaa tietoa ei tuoteta musta tuntuu-otteella vaan olemassa olevan ja tutkitun tiedon päälle, mikä auttaa perustelevaan ratkaisut ja jatkokehittämisehdotuksetkin paremmin ja vakuuttavammin (Ojasalo ym. 2015, 20–21).

Kehittämistehtävää suunnitellessani olen erityisesti miettinyt, miten tahtoisin asian olevan enkä niinkään jäänyt liikaa kiinni nykytilanteeseen. Olemme Kirjastoseurassa usein miettineet, miten saisimme jäsenistön aktiivisemmin osallistumaan ajankohtaisiin alan keskusteluihin ja puolustamaan ja edistämään yhteisiä tavoitteitamme sen sijaan, että toivotaan, että joku voisi tehdä jotain. Kehittämistehtävässä on mukana toimintatutkimuksellisia piirteitä, koska toimintatutkimuksen osallistava pyrkimys ratkaista yhdessä jokin ongelma ja muuttaa asioiden tekemisen tapaa tuntui ehdottomasti sopivalta suunnitella ja tehdä kehittämistehtävää yhdessä jäsenten kanssa. Yhdessä tekemisen tavoitteena on myös sitouttaa jäsenet mahdollisimman vahvasti tekemään uudenlaisia asioita ja uusilla tavoilla. Kehittämistehtävän kehittämistä vaativa ongelma

nousi esiin jäsenistöstä, joten jäsenistön sitouttaminen ongelman ratkaisuun oli sikäli luonnollista, että heiltä myös saimme suoraa ymmärrystä siitä, mikä ongelman aiheutti ja ideoita, miten sitä voidaan ratkoa ja mihin suuntaan toimintaa halutaan kehittää. (Vrt. Ojasalo ym. 2015, 58.)

Toimintatutkimusta ohjaa käytännön intressi, halutaan tehdä asiat paremmin (Heikkinen 2017, 182). Itselleni tärkeää tässä kehittämistyössä on ollut löytää keinoja, jolla useamman jäsenen ääni saadaan kuuluviin ja taustalla on ollut ajatus oppia tukemaan muita paremmin, jotta useampi tuntisi voivansa osallistua yhteisten asioiden hoitoon. Kehittämistehtävää ei ole siis suunniteltu yksin ja siinä on aktiivisesti kuultu myös ideoita jäsenistöltä, ns. kentältä, jotta ratkaistaan oikeaa ongelmaa. Kirjastokentän kautta on myös tullut idea yrittää kehittää jäsenten aktiivista halua ja osaamista osallistua julkiseen keskusteluun. Tätä kehittämistä kokeillaan valitun ryhmän kanssa toimimalla rajattu aika ohjatusti turvallisemmassa tilassa ja seuraamalla, auttaako tämä osaltaan yksilöiden kokeman minäpystyvyyden tasoon ja haluun vaikuttaa yhteisiin asioihin.

Taistelevaa tutkimusta voidaan kuvata hyvin saman tyyppisesti kuin toimintatutkimusta, siinä yhteiskuntatieteilijöiden tehtäviin on kirjoittamisen ja julkaisemisen lisäksi tullut osallistuminen ja yhteistoiminta ja tutkimus onkin toimintalähtöistä ja kantaa ottavaa, osallistuvaa (Suoranta & Ryyänen 2016, 15). Taistelevassa tutkimuksessa tärkeää on se, mitä yhdessä saadaan aikaan (Suoranta ym. 2016, 18). Koko kehittämistehtävän ajan olen keskustelleet kehittämistehtävään osallistuneen toimintaryhmän kanssa, ja olen ollut valmis muuttamaan suunnitelmia ja toimintaa heiltä tulevan ja yhteisessä keskustelussa esiin nousseiden ajatusten ja ideoiden mukaan. Siksi esimerkiksi tehtävään aluksi tehty suunnitelma on elänyt ryhmän toiminnan ajan, ja teemat ovat vaihdelleet sen mukaan, mitä on nähty tarpeelliseksi ryhmän oppimisen ja toiminnan kannalta kyseisenä aikana. Koko ajan taustalla on kuitenkin ollut ajatus osallisuuden ja minäpystyvyyden kokemuksen parantamisesta, ja työskentelytila on ollut turvallisemman tilan periaatteiden mukainen. Ryhmä on myös yhdessä nuo periaatteet luonut ja niihin sitoutunut. Näin olemme saaneet ryhmän keskustelusta moniäänisen.

Osallistuvan tutkimuksessa kehitetään yhdessä ratkaisuja sisältä päin ja ratkaisu voi olla silloin helpompi hyväksyä kuin ulkoa annettu päätös. On tärkeää muistaa, että toimintatutkimuksessa kuitenkin muutos voi myös olla tapahtumatta tai se voi olla aivan erilainen kuin mitä alussa odotettiin. Vaikka muutosta ei tapahtuisi, tutkimus voi silti tuoda esiin asenteita, valtarakenteita

ja työkuultuureja, jotka ilman tutkimusta olisivat jääneet piiloon ja joita voidaan alkaa myös kehittää myöhemmin. (Ojasalo ym. 2015, 59.)

5.2 Kehittämistehtävän suunnittelu

Kehittämistehtävän avulla toivon voivani auttaa valitun kokeiluryhmän jäseniä osallistumaan vahvemmin ja rohkeammin yhteiskunnan toimintaan ja keskusteluun. Turvallisempaa tilaa ja sen käyttöä tutkitaan sosiaalipedagogisena ilmiönä yhdessä ryhmän jäsenten kanssa. Tavoitteena on sekä käyttää turvallisempaa tilaa metodina lisätä ryhmän jäsenten välistä luottamuksellisuutta ja toisaalta tutustuttaa ryhmä turvallisemman tilan käyttöön.

Turvallisempaa tilaa voisi tutkia myös muiden tieteiden näkökulmasta, mutta työn rajauksen vuoksi tässä kehittämistehtävässä keskityn sosiaalipedagogiseen näkökulmaan, koska järjestö-lemme on varmasti eniten hyötyä yhteiskunnallisesti aktiivisten jäsenten kasvun tukemisesta. Tällä näkökulmalla olen kerännyt tietoa, jonka olen esitellyt tämän työn pääluvussa 3.

Ohjelman aikana on tarkoitus aktiivisesti kokeilla ja seurata, millaisin keinoin luomme yhteisön, jossa osallistujat tuntevat olonsa niin turvalliseksi ja varmaksi, että he uskaltavat jakaa ajatuksiaan, muuttaa keskustelun kautta mielipiteitään joihinkin asioihin ja jakaa sekä onnistumisiaan että epäonnistumisiaan. Kehitämme Kirjastoseuran toimintaan sopivaa turvallisemman tilan mallia yhdessä tiedostaen, että myös virheistä voidaan oppia ja korjata kurssia. Epäonnistuneet keinot voidaan hylätä ja varsinkin seuraavien ryhmien kohdalla turvallisempi tila on helpompi luoda ja/tai ottaa käyttöön. Kehittäminen tapahtuu yhdessä ryhmän kanssa ja tutkijana olen itse mukana toiminnassa, en vain seuraa sivusta ja kirjaa asioita ylös. Osallistuvassa toimintatutkimuksessa ja taistelevassa tutkimuksessa tutkija voi kuitenkin itsekin osallistua ja vaikuttaa, kunhan tutkimustuloksia lukiessa myös tämän avoimesti kertoo (Suoranta & Ryyänen 2016, 15).

Tärkeintä on, kehittämistehtävässä toimivan ja kokeilevan ryhmän osallistujilla on yhteiseen toimintaan sosiaalipedagoginen näkökulma, jossa kaikkien arvo ja potentiaali nähdään ja sitä kunnioitetaan. Ryhmän tulee olla valmiina toimimaan yhdessä ja arvostaa yhteistä dialogia. Ryhmässä kannustetaan kriittiseen ajatteluun ja yhdessä opittua halutaan käyttää yhteisön hyväksi. (Sosiaalipedagogiikka 2021b). Yhteinen tavoite ja yhteinen toimintamalli on huomioitu kaikessa ryhmälle lähteneessä viestinnässä ja sitä on tarkennettu yhteisissä tapaamisissa. Ryhmässä opitaan yhdessä ja muilta.

Ohjelman järjestäjänä päätimme Kirjastoseurassa tukea keskustelua olemalla itse aktiivisia verkossa ja seuraamalla, että keskustelu ei mene asiattomuuksiin. Vaikka moni asia kehittämistehtävän toteutuksessa on kiinni myös osallistujien omasta aktiivisuudesta, halusin kuitenkin kokeilla, saammeko tukemalla ryhmän keskustelua ja osallistujien minäpystyvyyden tunnetta, ryhmästä aidosti aktiivisen ja toisiaan tukevan yhteisön.

Kehittämistehtävän suunnittelun ja toteutuksen aikana puhkesi covid 19-epidemia, joka muutti sekä suunnitelmia että kaikkien suomalaisten arkea. Jouduimme aluksi siirtämään ohjelman alkua puolella vuodella elokuusta 2020 tammikuulle 2021. Lopulta koko ohjelma toteutettiin verkossa etäyhteyksien avulla. Tavoittemme tukea verkkokeskustelua muuttuivat tavoitteeksi tukea ryhmän ryhmäytymistä verkon kautta ja auttaa heitä oppimaan ja toimimaan verkossa tapaamatta välttämättä ollenkaan kasvokkain. Osallistujien etätyötaidot olivat pakosta kehittyneet eteenpäin ja verkkokeskustelua ei nähty ohjelman aikana lisänä tai extrana, vaan se oli useassa tilanteessa ainoa vaihtoehto. Emme halunneet järjestäjänä kannustaa ihmisiä viettämään vapaa-aikaansaakin verkossa, kun lähes kaikki työtehtävät olivat sinne siirtyneet. Näin ollen päädyimme tukemaan ryhmän toimintaa, turvallisuutta ja luottamuksellisuutta yleisesti. On myös hankala uskoa, että pandemian jälkeisessä maailmassa verkossa työskentely olisi monellekaan asiantuntijatyötä tekeväälle enää erillinen kokemus muusta työstä, joten etsimme enemmänkin keinoja ryhmäytyä ilman fyysisistä kontakteja.

Kehittämistehtävä suunniteltiin SUUNTA-työkalun avulla, katso liite 3.

5.3 Kehittämistehtävän toteutus

Tässä kehittämistehtävässä Kirjastoseuralla on ollut koko ajan kaksi selkeää tavoitetta: lisätä Kirjastoseuran jäsenten aktiivista osallistumista kirjastoalan julkiseen keskusteluun ja lisätä kokeiluryhmään valittujen jäsenten vaikuttamisaamasta. Tutkimuksellisessa kehittämistyössä tahdoin saada selville, lisääkö turvallisemman tilan käyttö ryhmän toimintaympäristönä rohkeutta osallistua julkiseen keskusteluun ja tätä kautta jäsenten vaikuttamisosallistumista ja osallisuuden tunnetta. Haastattelututkimusaineistoni analyysin perusteella näin voisi olettaa käyvän, mutta koko ohjelman keston ajan olen yrittänyt seurata ja dokumentoida tuloksia objektiivisesti tekemättä päätelmiä ennen tuloksien saamista.

Kehittämistehtävä tehtiin yhdessä toimintaryhmän kanssa, joka toimi Kirjastoseurassa tammi-kuussa 2021 kesäkuuhun 2021. Osa ryhmästä tapasi vielä kertaalleen syyskuussa 2021. Ryhmä

toimi Kirjastoseuran mentorointiohjelmassa, jonka teemana oli vaikuttamisosaaaminen. Osallistujat olivat kirjastoalan ammattilaisia, joiden työnkuvaan esimerkiksi kuntavaikuttaminen kuuluu tai on kuulunut. Turvallisempaa tilaa ei ole erikseen mainittu ryhmän teemana, koska tutkin tässä työssäni turvallisempaa tilaa osallisuuden kehittämisessä. Kehittämistehtävän toimintaryhmään osallistui yhteensä kahdeksantoista henkeä, joista kolmetoista oli aktoreita ja viis mentoreita.

Turvallisempi tila on näkemykseni mukaan enemmän kuin katto tai lämmitys fyysisessä tilassa, se auttaa toimimaan siellä esteettömästi, mutta ei tee tilasta vielä taloa tai kirjastoa. Näin kuitenkin ryhmän teeman vaikuttajaosaaminen sellaisena, että on mahdollista saada tietoa, ovatko osallistujat saaneet ohjelmasta sellaista tukea ryhmältä, tähän luen mukaan myös ohjelman vetäjät, että he tuntevat olevansa ohjelman jälkeen valmiimpia osallistumaan julkiseen keskusteluun ja tuntevat minäpystyvyytensä olevan tässä asiassa aiempaa korkeammalla.

Koska työ tehtiin Kirjastoseuralle ja Kirjastoseura on kirjastoalan kansalaisjärjestö, joka kehittää yleisiä kirjastoja ja ajaa yleisten kirjastojen asiaa, keskityn työssä erityisesti ammatillisesti koettuun osallisuuteen, joka varmasti vaikuttaa yksilön koko osallisuuskokemukseen.

Ryhmän tapaamisissa oli myös vaikuttamisosaaamiskoulutukseen liittyvää sisältöä, joka ei liity suoraan tämän opinnäytetyön aiheeseen turvallisemmasta tilasta. En ole tätä työtä varten dokumentoinut näitä tapaamisten teemojen käsittelyä enempää kuin ohjelman suunnitelmaan liitteessä 3 on kirjattu. Turvallisempaa tilaa on tarkoitus mahdollisesti käyttää työkaluna myös muissa Kirjastoseuran ryhmätoiminnoissa, joten olen nähnyt tärkeimmäksi asiaksi kirjata siihen liittyvät asiat, kuin myös osallisuuteen ja minäpystyvyyteen liittyvien teemojen käsittelyn.

5.3.1 Alkukartoitus

Ennen ryhmän ensimmäistä tapaamista, lähetin osallistujille alkukartoituskyselyn, kyselypohja on liitteenä 4. Kyselyllä kartoitimme mm. osallistujien omia tavoitteita ohjelman suhteen, mitä he toivoivat ohjelmalta, kokemuksia onnistuneesta vaikuttamistyöstä, millaisten asioiden parissa vaikuttamistyötä tehdään ja miten Kirjastoseura voisi tukea vaikuttamistyötä.

Kysymykset 8–10 koskivat vastaajien kokemusta minäpystyvyydestä ja kysymykset 12–19 koskivat Max-Neefin inhimillisen kehityksen perustarpeita.

Osallisuuteen ja turvallisempaan tilaan liittyen osallistujat kertoivat omista tavoitteistaan ja toiveistaan seuraavia asioita:

”Ohjelmalta toivoisin avointa ja kunnioittavaa ilmapiiriä. Että jokainen tulisi kuul-
luksi ja nähdäkseni omana itsenään, omia mielipiteitä ja tyhmiäkin kysymyksiä us-
kaltaisi esittää.”

Vastauksissa toivottiin myös verkostoitumismahdollisuuksia kirjastoalalla ja vertaistukea omaan työhön. Osallistujat halusivat kehittää itseään. Ryhmässä toivottiin avointa keskustelua ja oppia sekä kokeneemmalta mentorilta että muilta osallistujilta. Mahdollisuuksia jakaa koke-
muksia muiden kanssa. Oppiminen mainittiin useita kertoja, haluttiin oppia ennakoimaan, vai-
kuttamaan, oppia itsestään ja oppia esiintymään vakuuttavammin ja oppia tunnistamaan vaikut-
tamistyön tilanteita. Vastausten perusteella osallistujat olivat hyvinkin valmiita kehittymään ja
vahvasti nousi esiin perustarpeista toive ymmärtämisen perustarpeen tyydyttämisestä ryhmän
tuella.

Minäpystyvyyttä kartoittavien kysymysten kohdalla osallistuvat vastasivat uskaltavansa keski-
määrin osoittaa epäkohtia niin johdolle kuin päättäjille ja resursseistakin pystyttiin neuvottele-
maan. Vastaukset ovat ehkä hiukan ristiriitaisia avointen kysymysten vastausten kanssa, mutta
ne antoivat hyvin suuntaa ohjelman suunnittelulle. Osallistujat tekivät aktiivisesti jo vaikutta-
mistyötä ja olivat rohkeita työssään, mutta tahto kehittyä oli iso ja erityisesti toivottiin vertais-
tukea. Moni myöskin oli päättäjiin yhteydessä, koska muuta vaihtoehtoa ei ole ja toivottiin it-
selle osaamista vaikuttaa asioihin myös silloin, kun ei puhuta budjetista tai leikkauksista.

Inhimillisen kehittymisen perustarpeista vastauksien perusteella osallistujat eivät tunteneet aina
kovin vahvaa mahdollisuutta osallistua heidän työasioistaan päätettäessä kuntatasolla. Tämä
oli mielenkiintoinen vastaus, kun tarkoituksena oli kehittää jäsenten osallistumisrohkeutta jul-
kiseen keskusteluun. Kehittämistehtävän ongelma nähtiin myös osallistujien suunnasta. Vas-
tauksen perusteella olimme löytäneet oikean ongelman, jota kehittämistehtävällä yritetään rat-
koa ja muuttaa toimintaa sellaiseksi, että jäsenet tuntevat enemmän osallisuutta ja mahdolli-
suutta osallistua työhönsä koskevaan päätöksentekoon.

5.3.2 Ensimmäinen tapaaminen

Ryhmän ensimmäisen tapaamisen alkuperäinen ohjelma on ohjelman suunnitelmassa liitteessä
3. Ensimmäisessä tapaamisessa oli suunnitelman mukaan työpajassa tarkoitus yhdessä määri-
tellä turvallisemman tilan periaatteet ryhmän työskentelyn tueksi ja toimintaa tukemaan ja ak-
tivoimaan. Työpajan olisi tullut vetämään Samu Eeve, jota on myös haastateltu tämän opinnäy-
tetyön haastattelututkimukseen. Koronaepidemian takia emme voineet järjestää työpajaa niin,

että osallistujat olisivat olleet paikalla samassa tilassa fyysisesti. Päätimme Kirjastoseurassa päivittää ensimmäisen tapaamisen ohjelmaa niin, että suunniteltu työpaja toteutetaan kevyemmin verkossa. Ryhmälle lähetetyssä ennakko- viestissä pyysimme osallistujia pohtimaan etukäteen omakohtaisia esimerkkejä hyvistä ja toimivista keskusteluryhmistä verkossa. Mikä tai mitkä tekijät niissä erityisesti ovat kannustaneet hyvään keskusteluun ja vuorovaikutukseen? Hyvien esimerkkien ja ideoiden avulla tarkoituksemme oli kehittää toimivat keskustelun periaatteet verkkoon ohjelman ajaksi, jotta yhteydenpito koko ryhmän kesken ei jäisi vain neljään yhteiseen tapaamiseen.

Tapaamisessa pohdimme yhdessä ryhmän kanssa myös, kuinka ohjelmalle asetetut ja osallistujien omat tavoitteet käytännössä toteutetaan. Miten käytännössä osoitetaan arvostusta muita kohtaan, ja miten kevään aikana opittuja asioita voidaan hyödyntää yhteisön hyväksi.

Osallistujien ennen tapaamista miettimät esimerkit onnistuneesta keskusteluryhmästä hyvästä vuorovaikutuksesta muiden kanssa käytiin läpi keskustellen ja koko ajan kuunnellen toisiamme. Näistä vastauksista keräsin ryhmälle periaatteet keskusteluun. Periaatteet vastaavat turvallisemman tilan periaatteita, mutta en nimennyt niitä turvallisemman tilan periaatteiksi, koska ajattelin, että se ohjaa ryhmän ajattelua liikaa. Alla lainattuna ryhmän keskustelun yhdessä tehdyt periaatteet.

Kaikki ovat yhtä tervetulleita keskustelemaan juuri omana itsenään, muistathan siis kohdella kaikkia yhtä kunnioittavasti ja arvostaa kaikkien panosta yhteiseen keskusteluun.

Jotta keskustelu olisi aktiivista ja vuorovaikutteista, muistetaan käydä vastamassa myös muiden aloituksiin. Palaute omista ajatuksista on meille kaikille tärkeää.

Luottamuksellisuus: ryhmässä jaetut asiat jäävät ryhmän sisäiseksi (keskustelija ei saa tallentaa, kuvata, jakaa tai muutoin kopioida)

Esiintuominen: Itsestäänselvyksiä ei ole olemassa. Siksi ohjeet tuodaan esiin yhteisesti, jotta ohjeista tulee yhteisesti jaettua tietoa.

Arvostamme toisiamme yhdenvertaisina ja olemme aidosti kiinnostuneita toistemme ajatuksista.

Keskinäinen arvostus ja toisen kunnioittaminen: keskustelut pitää voida käydä omana itsenään ja kunnioittaen muita ja antaen kaikille tilaa osallistua. Emme vähättele kenenkään ajatuksia, vaan haluamme aidosti laajentaa näkemyksiämme.

Vältä olettamista ja yleistämistä, jotta kaikki kuuluvat joukkoon. Kysy rohkeasti, oletko ymmärtänyt jonkun asian oikein. Erehtyä saa ja kysymällä asiat selviävät. Kaikille termit/ajatukset eivät ole tuttuja tai ne merkitsevät eri asioita. Ollaan rakentavia, ymmärtäväisiä ja reiluja, jotta ryhmässä uskalletaan puhua luontevasti ja avoimesti.

Kysy rohkeasti, mikään asia ei ole liian pieni tai suuri keskusteltavaksi. Myös kysymykset, joihin ei ole yksiselitteisiä vastauksia, ovat tärkeitä. Muista vastatessasi miettiä, olisiko asialla myös puoli, jota et ole aiemmin ajatellut.

Kaiken ei tarvitse olla muodollista ja korkealentoista, myös kevyemmät aiheet yhdistävät ryhmää ja ovat tarpeellisia.

Jos haluat tehdä keskusteluavauksen anonymisti, voit laittaa viestin Rauhalle tai Riikalle ja postaamme kysymyksen puolestasi keskusteluryhmään.

Hyvä me! Luomme hyvää henkeä yhdessä. Turvallisessa ryhmässä voi keskittyä ryhmässä olennaiseen.

Tapaamisen jälkeen ryhmä sai välitehtävän, joka oli tarkoitus purkaa ryhmän käyttöön varatulla verkkoalustalla.

5.3.3 Toinen tapaaminen

Ennen ryhmän toista tapaamista lähetimme ryhmälle ennakko viestin, jossa muistutimme tapaamisen teemasta, lobbauskoulusta, ja toivoimme osallistujien vastauksia verkkoalustalle välitehtävän purkuun. Yhteiskeskustelua ei muistutuksesta ja keskustelun herättämisestä huolimatta saatu aikaiseksi, viisi osallistujaa kävi lyhyesti kommentoimassa aloitusta.

Toimintaryhmä toimi ohjelman ajan myös pienryhmissä ja nämä ryhmät ovat saadun palautteen perusteella kuitenkin olleet aktiivisia ja keskustelevia. Koska pienemmät ryhmät oli tehty tietoisesti niin, että järjestäjä ei osallistunut niiden toimintaan kuin erillisestä pyynnöstä, en pysty tässä työssä kertomaan niiden toiminnasta muuta kuin loppupalautteessa saamani tiedon pohjalta.

Toisen tapaamisen ohjelman veti Rosa Meriläinen ja keskustelu ryhmässä jäi lähinnä hänen vetämänsä ohjelman kommentoimiseksi ja kysymyksien esittämiseksi. Ryhmä esitti kysymyksiä kuitenkin ja kuunteli toisiaan.

Tapaamisen jälkeen lähetimme ryhmälle muotoilemani jälkiviestin, jossa oli myös kirjattuna seuraava välitehtävä. Välitehtävän purkuun tein keskustelualueelle avauksen, mutta siihen tuli vähän kommentteja. Pienemmissä ryhmissä tehtävää oli käsitelty. Pyysimme osallistujia myös

jatkokehittelemään toistensa välitehtävien vastauksia, mutta näitäkään ei ainakaan Kirjastoseuran tarjoamalla verkkoalustalla kehitelty.

5.3.4 Kolmas tapaaminen

Kolmanteen tapaamiseen huhtikuussa 2021 ryhmä sai kutsun jo tuttuun tapaan ennakkoviestillä. Tapaamisessa keskusteltiin siitä, mitä kuntapäätäjät haluaa kuulla ja kuinka asiat kannattaa sanoittaa. Ryhmä osallistui keskusteluun aktiivisesti.

Tapaamisen välitehtävä toimitettiin osallistujille taas jälkiviestinä. Tehtävää oli käsitelty pienemmissä ryhmissä, koko osallistujaryhmän yhtyeinen keskustelu jäi kevään edetessä entistä vähemmälle. Pandemia oli pitänyt Suomen poikkeusoloissa jo yli vuoden ja töitä oli tehty etänä ja erityisvalmisteluun jo yli vuosi. Ylimääräinen verkossa ajan viettäminen ei houkutelut.

Kolmannen tapaamisen lopussa ja jälkeen kyselin osallistujilta toiveita viimeisen tapaamisen ohjelmaksi. Suunnitelmaan olimme varanneet tapaamisen esiintymis- ja puhekoulutukseen, mutta esiintymiskoulutus verkossa ei tuntunut sellaiselle ohjelmalle, jota ryhmässä kaivattiin.

Kevään koronaväsmyksen ja päädyimme valitsemaan neljännen tapaamisen teemaksi omien sisäisten voimavarojen löytämisen ja hyödyntämisen. Eristyneisyys ja poikkeusolot olivat väsyttäneet ihmisiä ja tällaisella teeman vaihdolla haluttiin tukea osallisuuden tunnetta omaan työhön, vahvuutta uskaltaa tehdä vaikuttamistyötä ja myös tukea tunteiden ja ymmärtämisen perustarpeiden tyydyttämistä.

5.3.5 Neljäs tapaaminen

Neljännessä tapaamisessa toukokuussa 2021 teema vaihtui ryhmän toiveiden mukaan. Kirjastoseurassa halusimme tukea osallistujien jaksamista. Yli vuoden kestänyt poikkeusaika pandemian takia alkoi näkyä kaikessa toiminnassa ihmisten uupumuksena. Sisäisten voimavarojen etsiminen tuntui järkevämmälle kuin pakotettu verkon kautta tehty esiintymiskoulutus.

Viimeisen tapaamisen teemoina oli lopulta aikuisen psykologinen kypsyminen ja sisäisen turvallisuuden kokemus ja vaaliminen. Molemmat liittyvät sekä turvallisempaan tilaan, osallisuuteen että minäpystyvyyteen. Ennakkotehtävänä tapaamiseen osallistujat miettivät itseään ja niitä ominaislaatujaan, jotka ovat vahvistuneet tai kirkastuneet säröjen kautta. Tämän tapaamisen keskustelut olivat muita yhteisten tapaamisten keskusteluja henkilökohtaisempia. Ryhmä kuitenkin toimi oman turvallisemman tilansa periaatteiden mukaan ja antoivat kaikille tilaa

tulla kuulluksi. Tapaamisen keskustelija liittyen sisäisen turvallisuuden teemaan en dokumentoinut niiden henkilökohtaisen luonteen vuoksi, vaan halusin itsekin kunnioittaa ryhmän turvallisempaa tilaa ja luottamuksellisuutta tälläkin tavoin. Tapaamisen kouluttajana ja vetäjänä toimi Essi Aulanko.

Tapaamisen lopussa kävimme lyhyen palautekierroksen mentorointiohjelmasta, jonka ryhmän luvalla dokumentoin. Osallistujilta kertoivat ryhmän olleen koronavuonna varsinainen henkireikä ja sen tuoneen arkeen turvaa ja rauhaa. Ryhmässä oli opittu jakamaan asioita ja hakemaan vertaisapua. Yksi osallistuja kertoi huomanneensa, kuinka paljon helpompi on oppia yhdessä kuin yksin. Ryhmässä oli arvostettu sitä, että kukin teki parhaansa ja se riitti ja tätä ajatusta oli viety myös omille työpaikoille ja omaan työhön. Vaikuttamistyössäkin haluttiin rohkeasti kokeilla, koska kokeilematta ei ainakaan vaikuta mihinkään. Essi Aulanko jakoi ryhmälle myös oman joogaopettajansa viisauden: ”Hyvä valmis on parempi kuin täydellinen keskeneräinen.” Tämä kokosi hyvin ryhmän mielialan siitä, että vaikuttamistyötä halutaan tulevaisuudessa tehdä rohkeammin ja enemmän, odottamatta, että kaikki vaikuttamistyö on täydellisesti muotoiltua ja suunniteltua.

Viimeisen tapaamisen jälkeen lähetin osallistujille palautekyselyn jälkiviestin mukana toukuussa 2021, kyselyrunko liitteenä 5. Tähän kyselyyn tuli vain muutamia vastauksia eikä niitä voi siis verrata alkukartoituksen vastauksiin luotettavasti.

5.4 Kehittämistehtävän tulokset

Syyskuussa 2021 tapasimme osan ohjelmaan osallistuneiden kanssa kasvokkain. Tässä tapauksessa keskustelimme osallistujien kokemuksesta ohjelmasta, osallistumisesta vaikuttamistyöhön ja työhön liittyvästä minäpystyvyyden kokemuksesta. Palautekyselyyn tuli ohjelman osallistujilta hyvin vähän vastauksia, mutta palautekeskustelussa nousi esiin sekä toiveita Kirjastoseuralle kirjastoammattilaisten vaikuttamistyön tueksi ja palautetta ohjelmasta.

Kyselyn ja keskustelun pohjalta reilu puoli vuotta aktiivisesti toiminutta ryhmää pidettiin luottamuksellisena ja turvallisena. Osallistujat tunsivat voineensa keskustella sekä pienryhmissä että koko toimintaryhmän kanssa avoimesti. Vertaistuki oli ollut tärkeää ja kaksisuuntaista.

Vaikuttamistyöhön eli julkiseen keskusteluun osallistumiseen oli saatu ohjelman aikana tukea ja taitoja. Yksi osallistujista kertoi, kuinka hän ohjelman aikana oppi ajattelemaan, että kirjasto on ihan oikea, lobbaamisen ja vaikuttamisen arvoinen asia. Toinen osallistuja tunsii lobbaavansa

ja puolustavansa kuntalaisten hyvinvointia. Myös ajatus hiukan erillisestä työminästä oli tukenut osallistujien rohkeutta ottaa kantaa työhön kuuluvissa asioissa. Tässä vertautuu mielestäni hyvin Mikko Ala-Kapeen nostama ajatus siitä, että turvallisemmassa tilassa voi riisua sen mahdollisesti näkyvän ja erottuvan, jatkuvasti muut julkiseen keskusteluun kutsuvan osan itsestään ja olla vain oma itsensä, osallistua juuri sillä tavalla kuin siinä hetkessä tuntee tarpeelliseksi. Ohjelman osallistujat taas oppivat pukemaan päälleen vaikuttavan työminän, joka haluaa osallistua julkiseen keskusteluun ja joka puolustaa omaa asiaansa ja käy dialogista keskustelua muiden, esimerkiksi kuntapäättäjien kanssa. Voimaannuttavaa on mahdollisuus voida riisua tämä työminä vapaalla tai tarpeen mukaan pois ja osallistua yhteiskunnalliseen elämään juuri haluamallaan tavalla ja määrällä. Työminä on käsite, jota käytin ryhmässä kuvaamaan ammatillisen ja henkilökohtaisen roolin eroja arkipäivän toiminnassa ja se on noussut esiin ryhmän tapaamisten aikana.

Palautekyselyssä ja keskustelussa nousi esiin myös ohjelman tuoma varmuus siitä, että julkiseen keskusteluun ei tarvitse osallistua yksin. Osallistujat näkivät sekä oman tiiminsä että esimerkiksi alueelliset yhteistyökumppanit vahvoina tukijoina, joiden kanssa voidaan vaikuttaa usealta suunnalta ja osallistua keskusteluun useammalla äänellä.

Yksi osallistujista kertoi, että ohjelman aikana hänelle on tullut vahva käsitys siitä, että hän voi työssään rohkeasti vaikuttaa kirjaston asioihin ja saamaan resurssiin kuntapäättäjien suuntaan, koska kirjasto on oikea asia. Myös muut tukivat tätä näkemystä, että ohjelmassa on saatu varmuutta siihen, että omaan työhön liittyvät asiat ovat yhtä lailla tärkeitä kuntalaisten hyvinvoinnille kuin muutkin alat. Ohjelma oli tukenut osallistujien rohkeutta vaikuttaa ja olla yhteydessä päättäjiin ja tuomaan esiin myös hankalina pidettyjä aiheita, kuten rahoitus ja henkilöstöresurssien riittävyys, vaikuttajaviestinnässä.

Palautekeskustelun yhteydessä mietimme myös yhdessä vielä tulevaisuuteen suunnaten, kuinka vaikuttamista ja julkista osallistumista voisi tehdä sekä näkyvämmiin että paremmin kuulluksi tullen. Kukaan osallistujista ei enää tässä kohtaa ohjelmaa sanonut, ettei kehtaa, ei tunne osavansa, ei tiedä. Osallistujat osasivat sanoittaa tarpeitaan ja miettiä päämääriä, joihin on mahdollista päästä. Moni myös totesi, että ainakaan ei voi saada mitään, jos ei yritä. Jonkin tavoitteen saavuttamatta jäämistä ei pidetty katastrofina, vain todettiin, että työ jatkuu ja se vie aikaa.

Ryhmän välitehtävät eivät lisänneet ohjelman aikana yhteistä keskustelua, mutta niiden ansiosta ryhmä oli yhteisissä tapaamisissaan ikään kuin samalla sivulla. Tehtävistä oli käyty hyviä

keskusteluja pienemmissä ryhmissä. Vaikka yhteistä keskustelua verkossa ei tapaamisten välillä juuri versonut, osallistujat tunsivat ryhmäytyneensä ja yhteistyötä muiden osallistujien kanssa on tarkoitus jatkaa ohjelman loppumisen jälkeenkin.

Aktiivinen yhteydenpito ryhmään, vaikka vaikuttikin välillä yksisuuntaiselle viestinnällä, oli auttanut osallistujia tuntemaan olevansa mukana.

Turvallisemman tilan periaatteet ryhmän toimintaan osallistujat tekivät mielellään ja sitoutuivat niihin. Tulevaisuudessa käyttäisin rohkeammin nimeä Turvallisemman tilan periaatteet tässä ohjelmassa käytetyn keskustelun periaatteiden asemesta. Turvallisempi tila luo käymieni keskustelujen ja tekemieni tutkimushaastattelujen mukaan osallistujille vakautta jo nimensäkin kautta ja saattaa alentaa kynnyksiä olla yhteydessä, jos tuntee kohtaavansa epäkunnioittavaa tai muuten ahdistavaa käytöstä. Turvallisempi tila on myös vähitellen yhtä tunnetummaksi ja tutummaksi tuleva termi, joka aletaan tunnistaa laajemmin. Itse olen nähnyt termiä käytettävän jo esimerkiksi sosiaalisessa mediassa keskustelujen alussa, komediasarjoissa ja romaaneissa.

Turvallisemman tilan periaatteet on hyvä ottaa käyttöön kaikessa toiminnassa. Kaikille ne eivät tuo lisäarvoa toimintaan, mutta ne eivät myöskään estä kenenkään toimimista. Turvallisempi tila voi kuitenkin madaltaa yksittäisen ihmisen osallistumiskynnyksiä järjestön toimintaan. Turvallisempi tila luodaan eri paikoissa ja tilanteissa erilaisilla tavoilla, mutta tärkeää on säännöllisesti sanoittaa yhteiset periaatteet. Yhteisesti sopimisen lisäksi on tärkeää, että kaikki ymmärtävät tilan periaatteet samalla tavalla ja jos toimintaan tulee mukaan uusia ihmisiä, on hyvä heidänkin kanssa yhdessä sanoittaa ja tarkentaa ja mahdollisesti päivittää periaatteet.

Trendi on Suomessakin se, että järjestöjen jäsenmäärät ja vapaaehtoistyöntekijöiden määrät ovat pienentyneet. Jos järjestö saa mukaan toimintaansa niitäkin, jotka eivät kaikkeen pysty osallistumaan, voi järjestö myös saada osaamista ja ideoita, joilla toimintaan saadaan taas uusia ihmisiä. Kansalaisjärjestön on hyvä antaa tilaa kaikkien äänille ja kuunnella kaikkia herkällä korvalla. Tässä turvallisemman tilan periaatteet voivat olla yksi tekijä. Järjestöjen kannattaisi myös alkaa yhteiskehittää turvallisemman tilan käytäntöjä. Samat kysymykset ovat esillä monessa paikassa. On resurssien hukkaamista kehittää samaa asiaa nolasta kymmenissä järjestöissä. Kansalaisjärjestöt voisivat järjestää turvallisemman tilan tekijöille yhteisen seminaarin, jossa voitaisiin jakaa kokemuksia ja kerätä toimivia käytäntöjä.

Kaikesta, mitä ryhmässä päätetään tehdä, on syytä sopia myös kirjallisesti. Yhdessä sanoitetut suunnitelmat ja periaatteet on helpompi käydä läpi ja tarkistaa, ymmärtävätkö kaikki ne samalla

tavalla. Kirjallista suunnitelmaa on myös helpompi muokata kuin keskustelun tasolle jääneitä suunnitelmia. Asioita ei unohdu, jonkun toive ei jää huomioimatta ja asioihin voi palata. Sanoittaminen ja kirjallinen sopiminen ei tarkoita sitä, etteikö suunnitelmia voi tarpeen mukaan muokata. tilanteiden ja ihmisten muuttuessa niitä on syytäkin päivittää sellaisiksi, että ne vastaavat tarpeita. Turvallisemman tilan periaatteet eivät ole tästä poikkeus.

Suunnitelmia tehdessä on hyvä muistaa miettiä, mitä halutaan saavuttaa. Tässä kehittämistehtävän ohjelmassa halusimme lisätä osallistujien, jäsentemme, vaikuttamisosaamista ja sitä kautta osallisuutta omassa työssään. Kun tavoite on kirkkaana mielessä, on helpompi tehdä suunnitelmia ja askelmerkit sinne pääsemiseksi. Jos halutaan mitata tuloksia pienessä ryhmässä, on hyvä yhdessä tehdä jokin tavoite, muutos alkutilasta lopputilanteeseen. Tässä kehittämistehtävässä moni tulos oli melko abstrakti.

Osallisuuden lisäämistä tavoitellessa ja tavoitteita suunnitellessa on hyvä ottaa huomioon, että esimerkiksi aktiivinen osallistuminen keskusteluun ja toimintaan on vain pieni osa osallisuutta. Jos halutaan lisätä osallisuuden kokemusta ja seurata sitä, on hyvä asettaa muitakin mittareita kuin osallistujamäärät. Mittarit on toki aina asetettava tavoitteen mukaan, joskus osallistujamäärä voi olla hyväkin mitta, mutta voi myös ehkä kysyä kohderyhmästä niiltä, jotka eivät esimerkiksi osallistuneet, että miksi eivät ja kuinka osallistumisen kynnyksiä voisi madaltaa. Joskus kyse voi olla pienistäkin asioista, kuten ettei ole ollut varma tilan saavutettavuudesta huonoilla jaloilla tai herkemmissä asioista, kuten osattomuudesta, pelosta tai jopa jostain uhasta.

Kehittämistyön tavoitteena oli lisätä jäsenten osallisuuden tunnetta ja minäpystyvyyttä. Kerättyjen palautteiden mukaan ryhmässä osallisuus omaan työhön lisääntyi. Osallistujat olivat valmiimpia keskustelemaan vaikeistakin asioista päättäjien kanssa ja etsimään ratkaisuja, joihin molemmat voivat sitoutua. Ylpeys omasta työstä lisääntyi ja osallistujat saivat rohkeutta ajaa omaa asiaansa työelämässä keskustellen muiden kanssa. Halutaan toimia yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi yhteistyössä muiden kanssa. Erään osallistujan sanoin:

Opin ajattelemaan, että kirjasto on oikea asia.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA KEHITTÄMISEHDOTUKSET

Tässä luvussa esittelen opinnäytetyöni johtopäätökset ja kehittämisehdotuksiani sekä suoraan Kirjastoseuralle että muita kehittämisehdotuksiani liittyen tutkimaani ilmiöön turvallisemmista tiloista osallisuuden lisääjinä.

6.1 Johtopäätökset

Tässä työssä tutkin osallisuutta ja minäpystyvyyttä inhimillisen kehityksen tarpeiden matriisin kautta ja sitä, tyydyttääkö turvallisempi tila noita tarpeita. Haastattelututkimuksen analyysin mukaan turvallisempi tila tyydyttää erityisesti tunteiden, ymmärtämisen ja osallistumisen tarpeita. Turvallisemmassa tilassa esimerkiksi suvaitsevaisuus, oppiminen, kasvaminen ja itsensä toteuttaminen korostuvat. Näiden tarpeiden tyydyttäminen lisää yksilön kokemusta osallisuudesta ja minäpystyvyydestä.

Turvallisempi tila on hyvä työväline osallisuuden lisäämiseksi.

Turvallisemman tilan periaate ei ole mikään uusi keksintö. Alkujaan käsitettä käytettiin tehtaissa palautteen saamiseksi työntekijöiltä työolojen kehittämiseksi. Tila oli fyysinen ja siellä sai sanoa avoimesti, mitä on mielessä, ilman pelkoa työsuhteen loppumisesta tai muusta kiusaamisesta. Yhä edelleen turvallisempi tila ensisijaisesti kannustaa avoimuuteen. Turvallisemmassa tilassa annetaan tilaa kaikille ja kaikkien äänille. Turvallisempi tila on alkujaan ollut myös toiminnan kehittämisen apuväline ja on hyvä muistaa, että siellä siis toimitaan ja kehitetään, avoimin mielin ja joskus yllättäviinkin suuntiin.

Työn tekemisen aikana tutustuin erilaisiin osallisuuden teorioihin ja kirjoituksiin osallisuudesta. Yhteiskunnassa osallisuudesta puhuttaessa tarkoitetaan usein aktiivista osallistumista yhteiskunnan hyväksymiin toimintoihin. Osallisuus on kuitenkin laajempi ja tärkeämpi käsite, kuten olen työssäni kuvaillut osallisuuden teorioita esitellessäni. Osallisuus on myös kykyä päättää omista asioista ja omasta osallistumisesta, ja tunnetta, että saa tarpeensa täytettyä. Osallisuudesta ja minäpystyvyydestä kertoo joskus myös yhteiskunnan normien rikkominen tärkeän asian puolesta. Näin on tehty esimerkiksi kansalaisyhteiskuntaisteluissa ja näin tekee nykyään Elokapina-liike. Osallisuutta on myös mahdollisuus valita, osallistuuko johonkin toimintaan vai ei.

Osallisuuden lisääminen ei ole pelkkä itseisarvo, vaan se yleensä myös edistää yhteiskunta-rauhaa ja yhteiskunnan kehittymistä. Moniäänisyys ja osallisuuden kokemus sitouttaa yhteisiin päätöksiin. On helpompi tyytyä kompromisseihin, jos tuntee tulleensa kuulluksi. Jos vain pienen osan kansalaisista ääni kuullaan, päätökset ja lait eivät tunnu sitovilta. Osallisuus myös tukee minäpystyvyyttä ja vähentää stressiä. Osallisuus lisää energiaa toimia, ottaa riskejä, kokeilla, olla luova; asioita, joita osattomuus syö, kun energia menee selviämiseen. Inhimillinen kehitys on myös yhteisön kehittymistä paremmaksi. Turvallisempi tila lisää erityisesti haaraampien osallisuutta ja siksi turvallisempien tilojen periaatteiden tukeminen on kaikkien asia. Yhteiskunnalle ja järjestöille on suuri menetys, jos osa ihmisistä ei pääse osallistumaan julkiseen keskusteluun. Viheliäiset ongelmat eivät ratkea, jos käytössä ei ole kaikki mahdollinen osaaminen ja ajattelu. Järjestöissä osallisuus lisää myös järjestön houkuttelevuutta ja tuo niihin tuoreita ideoita ja ajatuksia. Järjestön linjaa eivät voi päättää vain kovaäänisimmät ja nopeimmat ajattelijat. Myös rauhallisempien ja arempien ääni on tärkeä kehittymisessä. Demokratia ei ole enää kaunopuheisimpien miesten laji, vaan esimerkiksi keskusteleva demokratia kerää näkemyksiä eri alustoilla ja tukee yhteisen näkemyksen muodostamista.

6.2 Kehittämisehdotukset

Olen tehnyt tämän opinnäytetyön tukeakseni työn tilaajan Suomen kirjastoseuran tavoitetta lisätä jäsenten osallistumista julkiseen keskusteluun. Tekemäni tutkimuksen perusteella Kirjastoseura, kuten muutkin järjestöt, voi tarjota yksilölle paikan, jossa sekä harjoitella osallistumista julkiseen keskusteluun että palautua turvallisemmassa tilassa. Jos järjestön tavoitteena on yhteiskunnallinen muutos, on tärkeää tukea vapaaehtoistoimijoiden osallistumista julkiseen keskusteluun. Turvallisempaan tilaan voi tulla tarpeen mukaan, hyödyntää sitä omien tarpeiden mukaan huomioiden toki muut tilan käyttäjät ja turvallisemmasta tilasta saa poistua oman tarpeen mukaan. Tähän julkinen keskustelu ei aina anna mahdollisuuksia.

Tavoitteensa saavuttamiseksi Kirjastoseuran on syytä tietoisesti kehittää toimintaansa edelleen turvallisemmaksi huomioimalla moninaisuuteen ja yhdenvertaisuuteen liittyvät asiat yhä vahvemmin ja tietoisesti tekemällä päätöksiä, joilla tukea järjestön sisäistä moninaisuutta ja yhdenvertaisuutta. Yhdenvertaisuussuunnitelma ja turvallisemman tilan periaatteet kaikessa toiminnassa voivat toimia hyvänä apuna toiminnan kehittämisessä. Tavoitteet lisätä jäsenten osallistumismahdollisuuksia ja -tapoja on hyvä kirjata ylös ja seurata niiden toteutumista säännöllisesti.

Kehittämistehtävän toisena tavoitteena oli lisätä Kirjastoseuran jäsenten vaikuttamisosaamista. Toimintaryhmältä saadun palautteen ja ryhmän toiminnan seuraamisen perusteella tavoitteessa ryhmän osalta onnistuttiin. Kirjastoseura tulisi tukea myös muussa toiminnassaan jäsenten miinäpystyvyyden kehittymistä esimerkiksi tekemälle järjestölle koko toimintaa koskevat turvallisemman tilan periaatteet. Periaatteet on tehtävä tarpeeksi laajasti yhdessä vapaaehtoistoimijoiden kanssa. Suosittelen myös päättämään, kuinka usein ja miten periaatteita päivitetään. Päivittämisen on tarkoitus pitää periaatteet sellaisina, että jäsenistö voi niihin sitoutua. Sopivan päivittämistahdin on syytä olla kuitenkin sellainen, että periaatteita ehditään käyttää ja testata käytännön toiminnassa, ja ettei päivittäminen tapahdu vain päivittämisen takia vaan tarpeesta.

Järjestöjen ja muiden toimijoiden on mahdollista tuoda turvallisemman tilan osia kaikkeen toimintaansa olemalla aktiivinen yhdenvertaisuuden edistäjänä, tukemalla ja edistämällä moninaisuutta ja avoimesti ja selkeästi sanoittamalla julkisesti, että toiminta on kaikille avointa ja jokaista kunnioittavaa. Turvallisuutta luodaan lupaamalla toimia niin, että kaikilla on oikeus tulla kuulluksi ja kohdatuksi omana itsenään. Mitä turvallisempaa ja avoimempaa toiminta on, sitä helpompi moninaisten ihmisten on tulla mukaan toimintaan ja tuntea osallisuutta toiminnassa ja toiminnan kautta. Järjestöt toimivat ihmisten välisissä suhteissa ja turvallisemmassa järjestössä ihmiset luottavat toisiinsa ja järjestöön. He pystyvät tukemaan toisiaan niin sisäisessä kuin ulkoisessa toiminnassa ja tämä lisää taas toimijoiden turvallisuuden ja osallisuuden kokemusta.

Tässä opinnäytetyössä olen tutkinut, miten turvallisempi tila lisää osallisuutta tyydyttämällä Max-Neefin nimeämiä inhimillisen kehityksen perustarpeita. Jatkotutkimuksena olisi hyvä myös tutkia laajemmin turvallisemman tilan käyttäjien kokemuksia siitä, lisäävätkö turvallisemmat tilat heidän kokemaansa osallisuutta.

Tässä työssä olen pystynyt keräämään kokemuksia turvallisemmasta tilasta rajoitetusti. Lisätutkimus turvallisemman tilan periaatteiden käytöstä Suomessa ja Euroopassa olisi suositeltavaa. Kiinnostavaa olisi myös tutkimus turvallisemman tilan periaatteiden vaikutuksesta osallisuuden muilla kuin julkisten tilojen ja kansalaisjärjestöjen toiminnassa, kuten esimerkiksi turvallisemmat tilat urheilussa, pelimaailmassa, politiikassa. Tutkimuskohteena voisi myös olla miten ja millä sektorilla turvallisempi tila lisää osallisuutta erityisen paljon ja onko paikkoja, jonne turvallisempi tila ei millään istu.

Tässä työssä olen määritellyt turvallisempaa tilaa ja sitä, miten se vaikuttaa osallisuuden kokemukseen. Tutkimusta voisi viedä työelämässä eteenpäin myös seuraamalla turvallisemman tilan periaatteiden vaikutusta luovuuteen, sairaspöissaoloihin tai henkilöstön pysyvyyteen. Mahdollisuuksia on monia.

Kaikista tekemistäni tutkimushaastatteluista ja käymistäni keskusteluista mieleeni jäi erityisesti Mikko Ala-Kapeen kuvaus turvallisemman tilan ytimeästä:

(Turvallisemmassa tilassa yksilö) joko vaan on, tai joku voimaantuu siitä, että hyvänen aika nythän mulla on tää tila tässä käytettävissä ja voin ottaa sen tilan ja olla oma itseni siinä tilassa ja tehdä itseni tavalla tai toisella näkyväksi siten kuin itse haluan.

LÄHTEET

- Alastalo, Marja & Åkerman, Maria & Vaittinen, Tiina 2017. Asiantuntijahaastattelu. Teoksessa Hyvärinen, Matti & Nikander, Pirjo & Ruusuvoori, Johanna (toim.) Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino, 214–232.
- Alastalo, Marja & Åkerman, Maria 2010. Asiantuntijahaastattelun analyysi: Faktojen jäljillä. Teoksessa Ruusuvoori, Johanna & Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti (toim.) Haastattelun analyysi. E-kirja. Tampere: Vastapaino, 312–329.
- Alhanen Kai 2020. Dialogi luo perustan väittelylle, neuvottelulle ja konsensukselle. Dialogiakatemia. Viitattu 26.4.2020. <https://dialogiakatemia.fi/2020/03/03/dialogi-luo-perustan-vaittelylle-neuvottelulle-ja-konsensukselle/>
- Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto ARENE ry 2018. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. Viitattu 5.1.2020. http://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2018/arene_ammattikorkeakoulujen-opinnaytetoiden-eettiset-suositukset.pdf?_t=1526903222
- Arendt, Hannah 2002. Vita activa – Ihmisenä olemisen ehdot. Suom. työryhmä, käännöksen tarkistus Juha Koivisto. Tampere: Vastapaino.
- Bandura, Albert 1994. Self-efficacy. Teoksessa V. S. Ramachaudran (toim.) Encyclopedia of human behavior Vol. 4. 71-81. New York: New York Academic Press. Viitattu 4.3.2021. <https://www.uky.edu/~eushe2/Bandura/BanEncy.html>
- Barbato, Belinda & Sarpo, Antti 2020. Osallisuutta parhaimmillaan - Helsingin osallistuvan budjetoinnin tapahtumat osallisuuden kokemuksen vahvistajana. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. Viitattu 23.2.2021. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-202005118198>
- Dialogi.diak.fi. 2021. Mentorointi opiskelijan tukena ja minäpystyvyyden vahvistajana. Nikodin Joanna, Miettinen Taina ja Puurunen Jaana. Viitattu 20.1.2021. <https://dialogi.diak.fi/2018/12/17/mentorointi-opiskelijan-tukena-ja-minapystyvyyden-vahvistajana/>
- Dunderfelt, Tony 2015. Kuuntele ja tule kuulluksi. E-kirja. Helsinki: Kauppakamari.
- Eskola, Jari & Lätti, Johanna & Vastamäki Jaana 2018. Teemahaastattelu: Lyhyt selviytymisopas. Teoksessa Valli, Raine (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1 - Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. E-kirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 24–46.
- Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta 2016/679
- Heikkinen, Hannu L. T. 2017. Toimintatutkimus: Kun käytäntö ja tutkimus kohtaavat. Teoksessa Valli, Raine (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1 - Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. E-kirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 182–193.
- Holm, Ruurik & Poutanen, Petro & Stähle Pirjo 2018. Mikä tekee dialogin: Dialogisen vuorovaikutuksen tunnuspiirteet ja edellytykset. Sitra. Viitattu 9.4.2021. <https://www.sitra.fi/artikkelit/mika-tekee-dialogin-dialogisen-vuorovaikutuksen-tunnuspiirteet-ja-edellytykset/>

- Humanistinen ammattikorkeakoulu 2019. Opinnäytetyöprosessin eettiset suositukset, muistilistat opiskelijalle ja ohjaajalle. Viitattu 5.1.2020. <https://wiki.humak.fi/download/attachments/2984101/Opinn%C3%A4ytety%C3%B6prosessin%20eettiset%20suositukset%20muistilistat%20opiskelijalle%20ja%20ohjaajalle%202018.pdf?version=1&modificationDate=1520095205000&api=v2>
- Isola, Anna-Maria & Kaartinen, Heidi & Leemann, Lars & Lääperi, Raija & Schneider, Taina & Valtari, Salla & Keto-Tokoi Anna 2017. Mitä osallisuus on – Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. Terveystieteiden tutkimuskeskus. Työpöytäkirja 33/2017. Viitattu 24.2.2021. <https://www.julkari.fi/handle/10024/135356>
- Isola, Anna-Maria. Porvoon alueellisen kehittämiskirjaston Osallisuusakatemia -webinaari 4.11.2020
- Jolanki, Outi & Karhunen, Sanna 2010. Renki vai isäntä? Analyysiohjelmat laadullisessa tutkimuksessa. Teoksessa Ruusuvuori, Johanna & Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti (toim.) Haastattelun analyysi. E-kirja. Tampere: Vastapaino, 331–344.
- Jäppinen, Aini-Kristiina 2012. Onnistu yhdessä! Työyhteisön kehittämisen kymmenen avainta. Helsinki: Ps-kustannus.
- Kaldor, Mary. 2003. Globaali kansalaisyhteiskunta – vastaus sodan ongelmiin. Helsinki: Like-kustannus.
- Kansalaisfoorumi 2021. Suomalainen kansalaisyhteiskunta. Tietopankki. Viitattu 10.3.2021. <https://kansalaisyhteiskunta.fi/tietopankki/suomalainen-kansalaisyhteiskunta/>
- Karhula Päivikki 2020. Demokratian kehitys ja sananvapaus. Tiellä sananvapauteen, suomalaisen sananvapauden ja sensuurin muistikirja. Viitattu 30.7.2020. <https://sananvapauteen.fi/artikkeli/856>
- Kielitoimiston sanakirja 2020a. Määritelmä sanalla ”etiikka”. Kotimaisten kielten keskus. Viitattu 26.4.2020. <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/#/etiikka>
- Kielitoimiston sanakirja 2020b. Määritelmä sanalla ”suvaitsematon”. Kotimaisten kielten keskus. Viitattu 26.4.2020. <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/#/suvaitsematon>
- Kiviniemi, Kari 2018. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Valli, Raine (toim.) Ikku-noita tutkimusmetodeihin 2 – Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. E-kirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 62–74.
- Knuutila, Aleks, Kosonen Heidi, Saresma Tuija, Haara Paula, Pöytäri Reetta 2019. Viha vallassa: Vihapuheen vaikutukset yhteiskunnalliseen päätöksentekoon. Valtioneuvoston kanslia. viitattu 24.4.2020. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-786-4>
- Kuula, Arja 2006. Tutkimusetiikka. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.
- Laitinen, Hanna 2018. Nuorten, valtion vai markkinoiden asialla? Nuorisjärjestöjen hybridit toimintalogiikat. Väitöskirja. JYU Dissertations 31. University of Jyväskylä.
- Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 8.8.1986/609
- Laki yleisistä kirjastoista 1492/2016

- Lehtisaari, Marja & Ruokonen, Maria 2019. Psykologinen turvallisuus tiimin voimavarana – Vertaileva tutkimus kahdessa suomalaisessa työtiimissä. Johtamisen yksikkö, Vaasan yliopisto. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 22.4.2021. <https://osuva.uwasa.fi/handle/10024/9367>
- Lehtonen Heikki 1990. Yhteisö. Tampere: Vastapaino.
- Max-Neef, Manfred 1991. Human Scale Development. New York: The Apex Press New York and London. Viitattu 1.4.2021. https://web.archive.org/web/20130319153338/http://www.max-neef.cl/download/Max-neef_Human_Scale_development.pdf
- Mental Health Commission of Canada. Safer Space Guidelines. Viitattu 21.1.2021. <https://www.mentalhealthcommission.ca/English/media/4206>
- Nivala, Elina & Rynänen, Sanna 2013. Kohti sosiaalipedagogista osallisuuden ideaalia. Sosiaalipedagoginen aikakauskirja, vuosikirja 2013, 9–41.
- Nivala, Elina & Rynänen, Sanna 2019. Sosiaalipedagogiikka – Kohti inhimillisempää yhteiskuntaa. 2. painos. Helsinki: Gaudeamus.
- Nyman, Tarja 2015. Toimijuuden vahvistaminen ja johtaminen järjestötyössä. Teoksessa Nyman, Tarja & Riikonen, Satu (toim.). Moninainen ja kehittyvä järjestötoiminta. Elinvoimaisuutta ja uudistavaa ajattelua toimintaympäristön muutoksessa. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Julkaisu 10, 11–21. Viitattu 10.3.2021. <https://www.humak.fi/julkaisut/moninainen-ja-kehittyva-jarjestotoiminta/>
- Ojasalo, Katri & Moilanen, Teemu & Ritakoski, Jarmo 2015. Kehittämistyön menetelmät. E-kirja. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Opetushallitus 2021a. Pedagoginen turvallisuus. Viitattu 3.3.2021. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/pedagoginen-turvallisuus>
- Opetushallitus 2021b. Opetustoimen ja varhaiskasvatuksen turvallisuus. Viitattu 3.3.2021. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/opetustoimen-ja-varhaiskasvatuksen-turvallisuus>
- Relander Jukka & Saarti Jarmo 2015. Kirjasto – julkinen palvelu vai suljettu huone? Signum: Suomen tieteellisen kirjastoseuran jäsenlehti 6/2015, s 5–7.
- Roth Michael S. 2019/a. Safe Enough Spaces. The Yale University Press.
- Roth Michael S. 2019/b. Don't Dismiss 'Safe Spaces'. Mieliopikirjoitus. The New York Times. Viitattu 26.4.2020. <https://www.nytimes.com/2019/08/29/opinion/safe-spaces-campus.html>
- Ruuskanen, Petri & Jousilahti, Julia & Faehnle, Maija & Kuusikko, Kirsi & Kuittinen, Outi & Virtanen, Johanna & Strömberg, Lisbeth 2020. Kansalaisyhteiskunnan tila ja tulevaisuus 2020-luvun Suomessa. Loppuraportti. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2020:47. Viitattu 10.3.2021. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162498/VNTEAS_2020_47.pdf?sequence=1&isAllowed=y_
- Sosiaalipedagogiikka.fi 2021. Sosiaalipedagogiikka. Viitattu 21.1.2021. <http://www.sosiaalipedagogiikka.fi/sosiaalipedagogiikka/>

- Suhonen, Marjo & Lunkka, Nina & Turkki, Leena 2019. Yksilöistä työyhteisöiksi. Teoksessa Pietiläinen, Ville & Syväjärvi, Antti (toim.). Johtamisen psykologia. E-kirja. Jyväskylä: Ps-kustannus, 69–106.
- Suomen kirjastoseura ry. Suomen kirjastoseuran strategia 2021–2025. Viitattu 10.11.2021. http://suomenkirjastoseura.fi/files/jasenille/KS_Strategia_PRINT.pdf
- Suomen perustuslaki 731/1999
- Suoranta, Juha & Ryyänen Sanna 2016. Taisteleva tutkimus. Helsinki: Into-kustannus.
- Tieteen termipankki 2020a. Määritelmä sanalle ”demokratia”. Viitattu 26.4.2020. <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Oikeustiede:demokratia>
- Tieteen termipankki 2020b. Määritelmä sanalle ”moninaisuus”. Viitattu 26.4.2020. <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Filosofia:moninaisuus>
- Toivanen, Minna 2020. Mistä syntyvät onnekkait löydöt asiantuntijatyössä. Työelämän tutkimus, vol 18 nro 4, 305-322.
- Tuckman, Bruce W. 1965. Development sequences in small groups. Psychological bulletin vol. 63(6), s 384–399.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Viitattu 5.1.2020. https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf
- Utopia Helsinki 2021. Turvallisemmat tilat. Viitattu 21.1.2021. https://utopiahelsinki.wordpress.com/2013/03/14/turvallisemmat-tilat-2/?fbclid=IwAR3kmjriVgt8DI0zcymSnN20m0Q72W1sYTFsQjl00h_Qs96TtYww906rO5s
- Wilén, Raine & Holopainen, Mika 2017. ”Älä jätä käyttämättä sattuman tarjoamia mahdollisuuksia” – Serendipisyys tiedonhaun ilmiönä. Informaatiotutkimus 36/2, 42–70.
- Wilenius Markku, 2015. Tulevaisuuskirja -metodi seuraavan aikakauden ymmärtämiseen. Helsinki: Otava.
- Yhdenvertaisuuslaki 1324/2014
- Zimmerman, B. J. 1995. Self-efficacy and educational development. Teoksessa Bandura, Albert (toim.). Self-efficacy in Changing Societies, 202-226. New York: Cambridge University Press. Viitattu 4.3.2021. https://www.researchgate.net/profile/Barry_Zimmerman/publication/247480203_Self-efficacy_and_educational_development/links/549b67770cf2b80371371ad5/Self-efficacy-and-educational-development.pdf

LIITTEET

LIITE 1: Inhimillisen kehityksen 9 tarvetta ja niiden ilmeneminen

LIITE 2: Tutkimushaastattelujen runko

LIITE 3: Toimintaryhmän toimintasuunnitelma (SUUNTO-työkalulla tehty)

LIITE 4: Alkutilanteen kartoitus toimintaryhmälle, kysely

LIITE 5: Lopputilanteen kartoitus toimintaryhmälle, kysely

LIITE 6: Taulukko 1: Max-Neefin inhimillisen kehityksen perustarpeiden matriisista muokattu taulukko haastattelujen analysointiin

LIITE 1: Inhimillisen kehityksen 9 tarvetta ja niiden ilmeneminen, Max-Neef, käänös SOKRA-hanke, THL

Mitä osallisuus on?

Taulukko 1. Yhdeksän tarvetta ja niiden ilmeneminen neljässä olemassaolon kategoriassa Max-Neefin mukaan (1991, 30; 32–33).

Tarve	Oleminen	Omistaminen	Tekeminen	Vuorovaikutus
Olemassaolo	fyysinen ja henkinen terveys, huumorintaju, sopeutuvaisuus	ruoka, asunto, toimeentulo	ravinto, lisääntyminen, lepo, työ	elinympäristö ja muut sosiaaliset ympäristöt
Turva	hoiva, autonomia , solidaarisuus , tasa-painoisuus	vakuutus, säästöt, oikeudet, perhe	rakastaminen, hellyys, suunnitteleminen, parantaminen, auttaminen	elinympäristöt, sosiaaliset ympäristöt, asutus
Tunteet	Itsekunnioitus, solidaarisuus , kunnioitus , suvaitsevaisuus , anteliaisuus, intohimo, päättäväisyys, sensuaalisuus, huumorintaju	ystävyyden, perhe, kumppanuus , luontoyhteys	rakastaminen, läheisyys, kasvaminen ihmisenä, arvostaminen	yksityisyys, läheisyys, koti, yhteisyyden tunne
Ymmärtäminen	kriittinen ajattelu, vastaanottavuus, uteliaisuus , hämmästyminen , itsekuri, intuitio, järki	kirjallisuus , opettajat , menetelmät, koulu, viestintä	tutkiminen , kokeileminen , analysointi , meditointi	muodollisen vuorovaikutuksen ympäristöt, koulut, yliopistot, ryhmät , perhe
Osallistuminen	vastaanottavuus, halukkuus, päättäväisyys, kunnioitus, intohimo, huumorintaju	oikeudet , vastuut , velvollisuudet , etuoikeudet, työ	liittyminen, yhteistyö, jakaminen, ehdottaminen , mielipiteiden ilmaiseminen	vuorovaikutteinen osallistuminen , puolueet, yhdistykset, kirkot, yhteisöt, naapurustot
Joutilaisuus	uteliaisuus , avoimuus , mielikuvitus , huumorintaju, tyynäisyys	pelit , kutsut , speaktaakkeilit, juhlat	unelmointi, mietiskely, muistelu , fantasointi , rentoutuminen , leikitely	yksityisyys, läheisyys, vapaa-aika, maisemat , tilat
Luovuus	intohimo, päättäväisyys, intuitio, mielikuvitus, autonomia	järki, kyvyt, taidot, työ	keksiminen, suunnittelu, tuottaminen, tulkinta	tuotteliat ja palautetta antavat ympäristöt , työpajat , kulttuuriryhmät , yleisöt, ilmaisemisen tilat , ajallinen väljyys
Identiteetti	yhteenkuuluminen , jatkuvuus , erottautuminen, itsetunto, avoimuus	symbolit, kieli, uskonto, tavat, viiteryhmät, arvot, normit	työ, sitoutuminen, integroituminen, tunnuksen saaminen , itsensä toteuttaminen , kasvaminen ihmisenä	sosiaaliset rytmit , arkipäiväiset ympäristöt , kypsyttyminen ihmisenä
Vapaus	autonomia, itsetunto, päättäväisyys, intohimo, avoimuus, rohkeus, kapinallisuus, suvaitsevaisuus	yhdenvertaisuus lain edessä	toisin ajatteleminen , valitseminen , erottautuminen, riskien ottaminen, kehittyminen, tietoisuuden lisääminen, sitoutuminen, sitoutumattomuus	ajallinen ja tilallinen joustavuus

LIITE 2 Tutkimushaastattelujen runko

ASiantuntijahaastattelukysymykset

- Miten kuvailisit omin sanoin turvallisempaa tilaa
- Mitä turvallisempi tila ei ole
- Miten ja mihin turvallisempaa tilaa voi mielestäsi hyödyntää
- Millaisilla keinoilla, kuinka turvallisempaa tilaa luotiin (vapaakaupungissa, ompeluseurassa, oodissa, ruskeiden tyttöjen toiminnassa) miten eroaa esimerkiksi muista keskustelun tai toiminnan tiloista
- Millä keinoilla sitä ylläpidetään ja kehitetään.
- Mitä erityistä hyötyä mielestäsi turvallisemmasta tilasta on?
- Miten turvallista tilaa voi hyödyntää (ammatillisen) osallisuuden lisäämisessä
- osallisuus turvallisemmassa tilassa minäpystyvyyden lisääntyminen työelämään onko turvallisempi tila irrallinen vai voiko se lisätä esim. minäpystyvyyden kokemusta työelämässä
- Voiko turvallisemmasta tilasta olla haittaa?
- sulkeeko tt joitain ryhmiä ulkopuolelleen
- Miten lähtisit määrittelemään turvallista tilaa yhdessä yhteisössä, onko erityisiä ideoita tai kokemuksia tai miten ei ainakaan
- onko olemassa joku ns. maksimimäärä ihmisiä, jotka voivat olla osa tt, meneekö raja yhdistyksen, kunnan, työpaikan, valtion kohdalla?
- Voiko olla turvallisempi tila tietämättään, pitääkö tt aina tietoisesti tehdä
- Miksi mielestäsi turvallinen tila on tärkeä asia?
- Miten seuraavat väittämät Max-Neefin inhimillisen kehityksen tarpeiden taulukon pohjalta sopivat turvallisempaan tilaan:
 - Miten turvallisempi tila lisää yhtenäisyyden tunnetta? (tunteet, arvostus)
 - Mikä turvallisemmassa tilassa kannustaa kokeilemaan rohkeasti uutta? (ymmärtäminen)
 - Millaiset asiat turvallisemmassa tilassa lisäävät mielikuvitusta ja unelmointia vai lisääkö mikään? (kuvitella aktiivisesti uusia asioita joutilaisuus)
 - Lisääkö turvallisemmat tilat julkista keskustelua vai siirtääkö se keskustelun suljetumpiin yhteisöihin (ja onko se hyvä)? (ilmaista mielipiteesi vapaasti osallistuminen)

- Mikä turvallisessa tilassa on sellaista, että se auttaa tuottamaan uusia ideoita ja olemaan luova? (keksiä ja suunnitella uutta luovuus tuottaa uutta)
- Miten turvallisempi tila voi vahvistaa jäsentensä identiteettiä ja integroida heidät vahvemmin muihinkin yhteisöihin? (sitoutua ja kasvaa työyhteisösi/kuntaasi identiteetti itsensä toteuttamista ja integraatiota)
- Miten turvallisempi tila, joka on kuitenkin usein suljettu, voi auttaa meitä vapautumaan myös yhteiskunnassa, ottamaan riskejä ja erottumaan muista? Vai voiko? (ottaa riskejä vapaus rohkeutta ottaa riskejä, erottua joukosta)

LIITE 3: Toimintaryhmän toimintasuunnitelma (SUUNTO-työkalulla tehty)

Kehittämistehtävän alkuperäinen suunnitelma

Turvallisempi tila ryhmän luottamusta rakentamassa

Mentorointiohjelman teemana on vaikuttaminen kuntaorganisaatiossa. Miten puhutella kunta-päättäjiä vaikuttavasti? Miten esitellä asioita päätöksentekoon? Miten luoda hyviä mediasuh-teita? Miten kehittää johtajan omaa viestintää? Ohjelman teema on valittu kirjastokentältä tul-leen palautteen perusteella ja tavoitteena on vahvistaa kirjastoalan ammattilaisten osaamista.

Etsimme ohjelmaan aktoreiksi eli osallistujiksi kirjastonjohtajia tai vastaavissa tehtävissä työs-kenteleviä. Kannattaa hakea mukaan, jos

haluat koulutusta rohkeammasta päättäjien kohtaamisesta ja asioiden esittämisestä.

haluat oppia lisää verkostoitumisesta.

haluat kehittyä johtajana viestimään vaikuttavammin.

haluat kontakteja muihin kirjastoalan johtajiin.

Mentoreiksi haemme kokeneita kirjasto- ja kulttuurialan johtamisen ammattilaisia, jotka halua-vat tukea alan tuoreita ammattilaisia työssä.

Mentorointiohjelma kestää 6 kuukautta. Kirjastoseura järjestää ohjelman puitteissa 4 lähitapaa-mista, joissa kaikki ohjelman osallistujat pääsevät verkostoitumaan, oppimaan uutta ja tutustu-maan toisiinsa.

Mentori ja 2–3 aktoria muodostavat satelliitin, joka toimii ohjelman ajan. Lähitapaamisten vä-lillä tehdään satelliiteissa yhdessä sovitut etätehtävät. Satelliitit tapaavat ohjelman aikana vä-hintään kerran kuukaudessa (n. 6 tapaamista) joko verkossa tai sopimassaan kohteessa.

Kirjastoseura korvaa ohjelman osallistujien matkakulut julkisen liikenteen käytön mukaan lä-hitapaamisiin Helsinkiin ja mentoreiden matkakulut satelliitin tapaamiseen. Päivärahoja ei makseta.

Yhteisiin lähitapaamisiin Kirjastoseura tarjoaa alustuksen vaikuttamisen ammattilaisilta. Mu-kana on esimerkiksi Kulta ry:n pääsihteeri Rosa Meriläinen, joka jakaa hyödyllisiä ja innostavia ajatuksia vaikuttamistyöstä. Lobbauskoulun lisäksi tapaamisten teemoja ovat ainakin:

- Mitä kuntapoliitikko haluaa kuulla, jossa puhujina on sekä kokenut kuntapoliitikko että lautakunnalle asioita esitellyt kirjastoammattilainen
- Näin teet vaikutuksen, jossa kouluttamassa esiintymis- ja puhetaidon ammattilainen
- aloitustapaamisessa sovimme yhteiset pelisäännöt, tutustumme toisiimme ja teemme mentorointisopimukset ja aikataulun ohjelmalle

Yhteiset tapaamiset: xx, xx, xx ja xx (tähän näille päivät)

SUUNTAKARTTA KIRJASTOSEURAN MENTOROINTIOHJELMAAN SYKSY 2020

Kirjastoseuran jäsenten vaikuttajaosaamisen lisääminen ja vaikuttajayhteisön luominen Kirjastoseuralle

Nykytila, johon halutaan muutos:

Kunta-alan päättäjillä ei ole tarpeeksi tietoa, mitä kirjastot tekevät ja mitä niiden kuuluu tehdä. Halutaan lisätä päättäjien kirjastotietoisuutta ja heidän sitoutumistaan resursoimaan kirjastojen toimintaa riittävästi.

Päämäärä: Kirjastoseuran jäsenten vaikuttamisosaamisen lisääminen

Mitä tavoitellaan, tavoitteet:

- kirjastonjohtajien vaikuttamisosaaminen paranee
- vaikuttamista osaavat seuran jäsenet jakavat tietoaan eteenpäin muille alan ammattilaisille
- seuralle luodaan vaikuttajayhteisö, jossa voidaan jakaa ja kehittää vaikuttajaosaamista
- vaikuttajayhteisö toimii tulevaisuudessa myös seuran vaikuttamistyön apuna
- kunta-alan päättäjät tuntevat modernin yleisen kirjaston muunakin kuin lainaamona

Keinot, joilla saavuttaa tavoitteet:

- mentorointiohjelmalla koulutetaan jäseniä vaikuttamistyöhön
- ohjelman sisällä osallistujat HAHMOTTELEVAT, millaista materiaalia vaikuttamistyöhön kunnissa tarvitaan (vaikuttamisen työkalupakki)
- ohjelman osallistujat luovat verkoston, jossa he jakavat tietoa toisilleen ja kollegoille
 - myöhemmin myös kokemuksia, onnistumisia ja vastoinkäymisiä jaetaan verkostossa
- vaikuttajayhteisö (minä vaikutan, ei joku muu)
- vaikuttaminen kuntapäättäjiin esim. budjetoinnin yhteydessä

Prosessit, keinojen toteutus:

- hyvien mentorien rekrytointi
- valitaan hakijoista hyvät ja aktiiviset aktorit
 - mentorointiohjelmasta viestitään niin kattavasti ja selvästi, että hakijajoukko on laaja ja hyvä
- ohjelmassa hyvät teemat ja kouluttajat
- ohjelmassa hyvät välitehtävät ja niiden aktiivinen purku
- parimentoroinnin asemesta 1 mentori ja 2–3 aktoria, miniryhmä

Tehtävät, prosessin osat:

- hakemisen aikataulu (aktorit ja mentorit)
 - hakuilmoitus, viestintä keväällä 20
 - hakemusten läpikäyminen kesäkuu 20
 - osallistujien valinta kesäkuu 20
 - AKTIIVINEN yhteydenotto mahdollisiin mentoreihin (elokuuhun 20 mennessä)
- ohjelman tapaamiset ja teemat
 - Aloitustapaaminen xx.9.2021
 - ennakkotehtävä: mentoroppaan lukeminen
 - luodaan yhdessä ryhmälle pelisäännöt, mukana esim. Samu Eeve
 - tutustutaan toisiinsa, aloitetaan ryhmäytyminen
 - mentorryhmien jako ja mentorointisopimuksen teko
 - keskustelutilan avaaminen
 - Lobbaukset XX.10.2020
 - ennakkotehtävä:
 - kouluttajana Rosa Meriläinen
 - Mitä kuntapoliitikko haluaa kuulla XX.11.2020
 - ennakkotehtävä
 - miten esittelet asiasi lautakunnalle
 - mitä kuntapäättäjä ehtii lukea, mihin tutustua
 - kouluttajana kuntapoliitikko ja esittelijä
 - Näin teet vaikutuksen XX.1.2021
 - ennakkotehtävä
 - opitaan lobbauspuhetta, kuinka ulkoasu vaikuttaa, opitaan puhetaitoa

- esiintymis- ja puhekouluttaja XX
- loppumaljat
- Palautteen anto sähköisesti
- Todistus ohjelmaan osallistumisesta
- työkalupakin julkaiseminen

Tuotos:

hakijoiden määrä (tavoite xx)

mentoreiden määrä 4–6

kouluttajat löydetty

Ohjelma alkaa syksyllä 2020

Tulos:

sopivan kokoinen aktiivinen ryhmä

- 12 aktoria
- 4–6 mentoria

Ohjelman osallistujat oppivat uutta

Osallistujat haluavat jakaa oppimaansa

työkalupakin pohja valmiina tammikuussa 2021

Pitkällä tähtäimellä kuntavaikuttajien kirjastotietoisuus paranee

Onnistumisen kriteerit, mikä on riittävän hyvä:

- ohjelman osallistujat oppivat uutta ja voivat suositella ohjelmaa muillekin
- Kuntapäätäjien kirjastotietoisuus nousee esim. seuraavilla kriteereillä:
 - kirjastotietoisuus on vaalivaltti vaaleissa 2021
- Vaikuttamisen työkalupakkia ladataan 20 kertaa käyttöön kirjastoissa
- aktiivinen vaikuttajayhteisö muodostuu esim. verkkoon
 - ryhmässä keskustellaan viikoittain
 - ryhmällä on yhdessä tehdyt pelisäännöt
 - ryhmään hakeudutaan aktiivisesti, se on haluttu paikka keskustella ja oppia
 - ryhmässä opitaan jatkuvasti uutta ja kokeillaan uutta

LIITE 4: Alkutilanteen kartoitus toimintaryhmälle, kysely

Mentorointiohjelma 2021 aloituskysely

Alkutilanteen kartoitus

Tämä kysely on työkalu meille ohjelman järjestäjille alkutilanteen ja ohjelman suunnittelun avuksi. Vastauksiasi ei jaeta muille osallistujille niin, että ne voitaisiin yhdistää sinuun. Vastauksia voidaan käsitellä tapaamisissa anonymisti ja voit toki tapaamisessa aina kertoa, jos vastaus on sinun. Esittelemme kuitenkin aina vastaukset koosteena ja niin, että poistamme niistä vastaajan henkilöön liittyvät tiedot.

Tämän kartoituksen vastauksia käsitellään myös materiaalina Riikka Rajala tekemässä opinnäytetyössä Humanistiseen ammattikorkeakouluun yhteisöpedagogin (YAMK) tutkintoon.

Opinnäytetyössä on tarkoituksena selvittää, kuinka voidaan luoda järjestöille turvallisia tiloja, jotka edistävät dialogista keskustelua. Prosessi keskittyy verkon tilojen turvallisuuteen, mutta esimerkkejä, haastattelua ja materiaalia on erilaisista turvallisemmista tiloista. Materiaalia kerätään niin tutkimuksista, asiantuntijahaastatteluista kuin tälle ryhmälle tehdyistä kartoituskyselyistä.

Työn tarkoituksena on tutkia, vaikuttavatko järjestöjen turvallisemmat tilat jäsentensä kokemaan osallisuuteen kansalaisyhteiskunnassa. Vastaukset opinnäytetyöhön anonymisoidaan ja vastaajien henkilöllisyyttä ei voi materiaalista päätellä. Vastauksenne ovat kuitenkin tärkeitä, jotta voimme selvittää osallisuuden kokemuksia koulutuksen alussa ja lopussa. Oikeita tai väärinä vastauksia ei ole, tarkoituksena on yhdessä kokeilla ja selvittää, millaisin keinoin voimme lisätä positiivisia osallisuuden kokemuksia ryhmän sisällä ja mahdollisesti työelämässä ryhmässä saatujen onnistumisten kautta.

1. **Nimi ***
2. **Sähköpostiosoite ***
3. **Vastauksiani saa käsitellä alussa esitellyn opinnäytetyön tutkimusmateriaalina ***
Kaikki vastaukset käsitellään opinnäytetyössä nimettöminä eikä niitä yhdistetä henkilöihin.

Kyllä/Ei

4. **Onko sinulla jokin erityinen tavoite ohjelman suhteen? ***
5. **Mitä erityisesti toivot mentorointiohjelmalta saavasi? ***

6. Onko sinulla erityisiä onnistumisen kokemuksia vaikuttamistyöstä? *

Erityisesti meitä kiinnostaa, jos olet astunut pois omalta mukavuusalueeltasi ja kokeillut jotain erilaista ja se onkin onnistunut. Voit myös halutessasi jakaa tämän kokemuksen ryhmälle ensimmäisessä tapaamisessamme.

7. Kirjastonjohtajana pyrin tekemään vaikuttamistyötä seuraavien asioiden parissa:

*

Valitse näistä itsellesi yksi tärkein asia

Kirjaston määrärahat

Omat kontaktini kirjasto- ja kulttuuriasioista päättäviin kuntapoliitikoihin

Omat kontaktini kaupungin/ kunnan ylempään toimialan johtoon

Jokin muu, mikä?

8. Uskallatko osoittaa epäkohtia kirjastossa kollegoille? *

Uskallan ja teenkin niin usein ilman ongelmia

Joskus uskallan, mutta en mielelläni tee sitä

En halua osoittaa epäkohtia

9. Uskallatko osoittaa epäkohtia kirjastossa kuntapäätäjille? *

Uskallan ja teenkin niin usein ilman ongelmia

Joskus uskallan, mutta en mielelläni tee sitä

En halua osoittaa epäkohtia

Ei ole koskaan tullut vastaan tilannetta, jossa olisin voinut tehdä näin

10. Tunnetko pystyväsi neuvottelemaan kunnassa saatavilla olevista resursseista? *

Aktiivisesti kerron kirjastomme tarpeista ja suunnitelmista päätäjille

En tunne olevani valmis neuvottelemaan resursseista

Neuvottelen pakon edessä, mutta en nauti tilanteesta

11. Millä muulla tavalla voisimme tukea kehittymistäsi vaikuttajana? *

Tähän ohjelmaan osallistuminen riittää

Aktivoimalla ohjelman lisäksi vaikuttajaverkoston kirjastoalalle

Järjestämällä Kirjastoseuran puitteissa mahdollisuuksia tavata kansanedustajia ja/ tai kuntapäätäjiä

Tarjoamalla vaikuttamistyöhön liittyvää koulutusta, kuten esiintymisvalmennusta tai sparrausta

Oma ideasi, kuinka voisimme tukea sinua vaikuttajatyössäsi enemmän:

12. Kun mietit itseäsi työelämässä, kuinka hyvin pystyt samaistumaan seuraaviin väittämiin?

Vastaukset numeraalisesti asteikolla 1-6, jossa 1 tarkoittaa, että olet täysin eri mieltä ja 6 tarkoittaa, että olet täysin samaa mieltä.

- Työpanostani ja osaamistani arvostetaan *
- Uskallan kokeilla rohkeasti uutta vaikuttamistyössä *
- Nautin työssäni siitä, että saan kuvitella ja kuvittelenkin aktiivisesti uudenlaista *
- Työelämässä voin ilmaista mielipiteeni vapaasti ja minua kuunnellaan *
- Työssäni keksin ja suunnittelen usein uutta *
- Työssäni uskallan sitoutua ja kasvaa työyhteisööni/osaksi kuntaani *
Työni on osa elämäni eikä mikään väliaikainen vaihe ennen kuin joudun taas etsimään uutta
- Työssäni uskallan ottaa myös riskejä *
En tunne, että minun on aina pakko onnistua kaikissa projekteissa.
- Tunnen olevani osallisena päätöksenteossa kirjaston asioissa *
Päätöksiä isommista ja pienemmistä asioista tehdään niin, että voit osaltasi osallistua keskusteluun ja vaikuttaa.

LIITE 5: Lopputilanteen kartoitus toimintaryhmälle, kysely

Mentorointiohjelma 2021 palautekysely

Lopputilanteen kartoitus

Tämä kysely on työkalu meille ohjelman järjestäjille tulevien ohjelmien suunnittelun tueksi ja tämän ohjelman tavoitteiden saavuttamisen mittaamiseksi. Vastauksiasi ei jaeta muille niin, että ne voitaisiin yhdistää sinuun. Vastauksia käytetään työssämme täysin anonymisoidusti poisluokien halukkuuttasi toimia mahdollisesti jatkossa seuran mentoriohjelmassa mentorina.

Tämän kartoituksen vastauksia käsitellään myös materiaalina Riikka Rajalan tekemässä opinnäytetyössä Humanistiseen ammattikorkeakouluun yhteisöpedagogin (YAMK) tutkintoon.

Opinnäytetyössä on tarkoituksena selvittää, kuinka voidaan luoda järjestöille turvallisia tiloja, jotka edistävät dialogista keskustelua. Prosessi keskittyy verkon tilojen turvallisuuteen, mutta esimerkkejä, haastattelua ja materiaalia on erilaisista turvallisemmista tiloista. Materiaalia kerätään niin tutkimuksista, asiantuntijahaastatteluista kuin tälle ryhmälle tehdyistä kartoituskyselyistä.

Työn tarkoituksena on tutkia, vaikuttavatko järjestöjen turvallisemmat tilat jäsentensä kokemaan osallisuuteen kansalaisyhteiskunnassa. Vastaukset opinnäytetyöhön anonymisoidaan ja vastaajien henkilöllisyyttä ei voi materiaalista päätellä. Vastauksenne ovat kuitenkin tärkeitä, jotta voimme selvittää osallisuuden kokemuksia koulutuksen alussa ja lopussa. Oikeita tai väärriä vastauksia ei ole, tarkoituksena on yhdessä kokeilla ja selvittää, millaisin keinoin voimme lisätä positiivisia osallisuuden kokemuksia ryhmän sisällä ja mahdollisesti työelämässä ryhmässä saatujen onnistumisten kautta.

Vastaukset käsitellään luottamuksellisina toiminnan kehittämiseen.

1. Nimi *

2. Sähköpostiosoite *

3. Vastauksiani saa käsitellä alussa esitellyn opinnäytetyön tutkimusmateriaalina *

Kaikki vastaukset käsitellään opinnäytetyössä nimettöminä eikä niitä yhdistetä henkilöihin.

Kyllä/ei

4. Mitä hyvää mentorointiohjelmassa oli eli ruusut? *

Miten kehittäisit ohjelmaa eli ideat ja risut? *

5. Saavutitko ohjelmassa oman tavoitteesi tai saitko jotain muuta erityistä ohjelmasta? *

6. Mitä mieltä olit satelliiteista? *

Kokeilimme tässä ohjelmassa ensimmäistä kertaa parimentoroinnin asemesta pienryhmiä, joissa oli mentorin lisäksi 2-3 aktoria. Toimiko satelliitti vai olisitko mieluummin toiminut parina?

7. Mitä teemaa ehdottaisit seuraavalle Kirjastoseuran mentorointiohjelmalle? *

8. Muuta palautetta, kehitysehdotuksia, vapaa sana

9. Kun mietit itseäsi työelämässä osallistuttuasi mentorointiohjelmaan, kuinka hyvin pystyt samaistumaan seuraaviin väittämiin?

Vastaukset numeraalisesti asteikolla 1-6, jossa 1 tarkoittaa, että olet täysin eri mieltä ja 6 tarkoittaa, että olet täysin samaa mieltä.

- Työpanostani ja osaamistani arvostetaan *
- Uskallan kokeilla rohkeasti uutta vaikuttamistyössä *
- Nautin työssäni siitä, että saan kuvitella ja kuvittelenkin aktiivisesti uudenlaista *
- Työelämässä voin ilmaista mielipiteeni vapaasti ja minua kuunnellaan *
- Työssäni keksin ja suunnittelen usein uutta *
- Työssäni uskallan sitoutua ja kasvaa työyhteisööni/osaksi kuntaani *
Työni on osa elämääni eikä mikään väliaikainen vaihe ennen kuin joudun taas etsimään uutta
- Työssäni uskallan ottaa myös riskejä *
En tunne, että minun on aina pakko onnistua kaikissa projekteissa.
- Tunnen olevani osallisena päätöksenteossa kirjaston asioissa *
Päätöksiä isommista ja pienemmistä asioista tehdään niin, että voit osaltasi osallistua keskusteluun ja vaikuttaa.

10. Miten arvioit luottamuksellisuuden toteutumista pienryhmäsi työskentelyssä? *

Erittäin hyvin

Melko hyvin

Ei hyvin eikä huonosti

Melko huonosti

Erittäin huonosti

11. Miten arvioit luottamuksellisuuden toteutumista koko ryhmän työskentelyssä? *

Erittäin hyvin

Melko hyvin

Ei hyvin eikä huonosti

Melko huonosti

Erittäin huonosti

12. Saitko ohjelman aikana muilta osallistujilta tukea ja apua? *

Ryhmällä tarkoitetaan ohjelmaan osallistuneita aktoreita, mentoreita ja ohjelman vetäjiä.

Erittäin hyvin

Melko hyvin

Ei hyvin eikä huonosti

Melko huonosti

Erittäin huonosti

En tarvinnut tukea enkä apua

13. Miten mielestäsi ryhmän ilmapiiriä olisi voinut vielä parantaa?

14. Ketä/ keitä suosittelisit uusiksi mentoreiksi ja miksi?

15. Oletko halukas toimimaan tai jatkamaan mentorina Suomen kirjastoseurassa? *

Uusi ohjelma käynnistyy vuonna 2022.

Kyllä/En

LIITE 6: Taulukko 1: Max-Neefin inhimillisen kehityksen perustarpeiden matriisista muokattu taulukko haastattelujen analysointiin

	alaluokat, tarpeiden tyydyttäjät analysoinnissa									
PÄÄLUOKAT	itsekuunnointi	suvaitsevaisuus	kunnioitus, arvostaminen	kumppanuus, läheisyys	kasvaminen ihmisenä	yksityisyys	yhteisyyden tunne	tunnustuksen saaminen	itsensä toteuttaminen	kasvaminen ja kypsyttyminen ihmisenä
TUNTEET										
YMMÄRTÄMINEN	uteliaisuus	intuitio	tutkiminen	kokeileminen	muodollisen vuorovaikutuksen ympäristöt	ryhmät				
OSALLISTUMINEN	intohimo, huumorintaju	oikeudet	vastuu ja velvollisuus	mielipiteiden ilmaiseminen	ehtoittaminen	liittyminen	vuorovaikuttainen osallistuminen	järjestöt, yhteisöt	yleisöt	
JOUTILAISUUS	uteliaisuus	avoimuus	mielikaivutus	unelmointi	mitetiskely	vapaa-aika				
LUOVUUS	intohimo	kyvyt, taidot	kesiminen	suunnittelu	tuottaminen	ilmaisemisen tilat	tuotteita ja palautetta antavat ympäristöt	työpajat, ryhmät		
IDENTITEETTI	yhteenkuuluminen	jatkuvuus	avoimuus, itsetunto	tavat, viiteryhmät	arvot ja normit	työ	sitoutuminen, integroituminen	tunnustuksen saaminen	itsensä toteuttaminen	kasvaminen ja kypsyttyminen ihmisenä
VAPAAUS	autonomia	rohkeus	kapinallisuus	suvaitsevaisuus	yhtenäisyyden lain edessä	toisin ajattelu, riskien ottaminen	erottautuminen	sitoutuminen / sitoutumattomuus	ajallinen ja tilallinen joustavuus	
TOMINTA JA OSALLISTUMINEN	julkainen puhe	julkisuus	kannanotto	yhteisiin pelisääntöihin vaikuttaminen	yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistuminen	yksityinen				
MINÄPÄYSTYVYYS	palautte	sosiaalinen tuki	stressi, sen vähentäminen	sosiaalinen malli	seuraamalla muita	onnistumisen / epäonnistumisen kokemukset				